

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор:** Т. Гранчак, д-р наук із соц. комунікацій, ст. наук. співроб., заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2004@ukr.net, www.nbuv.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 9

ЗМІСТ

Коротко про головне

XVII саміт Україна – ЄС

**Виступ Президента України
на пленарному засіданні саміту Україна – ЄС**

Спільна заява за результатами XVII саміту Україна – Європейський Союз

Аналітика

Ворошилов О.

Парламентська коаліція: чергове випробування на міцність

Партійна позиція

Тарасенко Н.

ВО «Батьківщина» напередодні місцевих виборів

Якименко Ю.

**ВО «Свобода» и антикоррупционные инициативы украинской власти
в оценках политиков и экспертов**

Потіха А.

**Перспективи участі УДАРу
в майбутніх виборах до місцевих органів влади**

Економічний ракурс

Кулицький С.

Географічна диверсифікація поставок газу в Україну: стан і перспективи

(Закінчення. Початок у попередньому випуску)

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Діяльність науково-дослідних установ

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Інноваційні розробки та технології

Енергоощадні технології

Відновлювані джерела енергії

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції

«Бібліотека. Наука. Комунікація» (м. Київ, НБУВ, 6-8 жовтня 2015 р.)

Горова С.

Специфіка бібліотечного комплектування в умовах активізації інформаційної злочинності

Коротко про головне

XVII саміт Україна – ЄС

У Києві відбувся XVII саміт Україна – ЄС, присвячений реалізації Угоди про асоціацію і політичним та економічним реформам в Україні, включаючи питання фінансової та іншої допомоги з боку Євросоюзу.

Європейський Союз був представлений Президентом Європейської ради Д. Туском і президентом Європейської комісії Ж.-К. Юнкером. Україна була представлена Президентом П. Порошенком. Це був перший саміт у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Президент П. Порошенко за підсумками саміту Україна – ЄС заявив про спільність поглядів на шляхи подолання викликів у сфері безпеки, з якими зіткнулася не лише Україна, а і Європа.

Президент повідомив, що протистояння агресії РФ було однією з двох головних тем саміту, разом з питанням про підтримку реформ в країні. «Наша дискусія довела спільність поглядів на шляхи подолання безпекових викликів, з якими сьогодні зіткнулася не лише Україна, але й вся Європа», – відзначив глава держави.

Президент повідомив, що детально поінформував керівництво ЄС про останні події на Донбасі. «Україна була, є і буде послідовним виконавцем мінських угод. Ми прагнемо миру, а не війни», – заявив П. Порошенко.

Президент особливо відзначив той факт, що у Спільній заяві за результатами саміту президенти жорстко засудили агресію з боку Збройних сил Росії, яка почалася ще з березня 2014 р., і порушення територіальної цілісності та суверенітету України.

П. Порошенко повідомив, що саме тому він порушив на зустрічі питання про розгортання операції Євросоюзу в рамках Спільної політики безпеки та оборони, яка сприятиме створенню належних безпекових умов для виконання мінських домовленостей. «Ми закликаємо держави-члени ЄС допомогти нам у реалізації цієї ініціативи, – заявив Президент. – Ми не маємо права забувати, що російська агресія на Донбасі розпочалася після окупації і ганебної анексії Криму. Сьогодні на півострові арештовують українців і кримських татар. Системні порушення прав людини на півострові і перетворення Криму на військову базу викликає наше спільне занепокоєння з керівництвом Європейського Союзу».

П. Порошенко також повідомив, що в Спільній заяві разом з президентами Д. Туском і Ж.-К. Юнкером закликав до негайного звільнення всіх заручників та незаконно утримуваних осіб, включаючи Н. Савченко, як це чітко передбачено мінськими домовленостями.

30 квітня у Європейському парламенті планується прийняття окремої резолюції щодо необхідності негайного звільнення Н. Савченко. «У Спільній заяві ми також підтвердили незмінність політики Європейського Союзу щодо санкцій проти Російської Федерації», – повідомив Президент.

Зазначивши, що цей саміт – перший в рамках дії Угоди про асоціацію, глава держави назвав його самітом асоціації й солідарності та висловив подяку Президенту ЄС Д. Туску та президенту Європейської комісії Ж.-К. Юнкеру за їхній особистий внесок і підтримку України, а також результативну та конструктивну дискусію в рамках саміту (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/32765.html>)). – 2015. – 27.04).

Виступ Президента України на пленарному засіданні саміту Україна – ЄС

Шановні учасники XVII саміту Україна – ЄС!
Шановні пані та панове!

Мені надзвичайно приємно відкрити роботу нинішнього саміту Україна – Європейський Союз. Хочу підкреслити, що для нашої країни і для Європейського Союзу це не просто XVII саміт Україна – ЄС. Це – перший саміт після підписання Угоди про асоціацію. Це – перший саміт, який відбувся з урахуванням усіх серйозних викликів і загроз та нового рівня амбітності у наших відносинах. Тому я маю всі підстави вважати, що це – саміт номер один.

Цей саміт є першим і для мене як Президента України і для вас, панове президенти Європейської Ради та Європейської комісії. І головне: нинішній саміт відбувається в новій Україні, вперше після перемоги Революції гідності, яка волею українського народу повернула нашу державу на євроінтеграційний шлях розвитку й уможливила укладання Угоди про асоціацію і нашу сьогоденішню зустріч.

Саме тому я хотів би передусім віддати глибоку шану народу України, його європейськості, його волі, його відданості й мужності у боротьбі за свободу, за спільні цінності з Європейським Союзом, спільний і демократичний розвиток нашої держави, яка позбавилась авторитаризму і беззаконня. Саме за ці цінності віддали і продовжують віддавати свої життя тисячі українців – герої Небесної сотні, воїни українських Збройних сил, Національної гвардії, правоохоронці, прикордонники, добровольці.

Через складні випробування Україна впевнено повернулася на шлях реформ, в основу яких покладені євроінтеграційні прагнення нашого народу.

Щоб забезпечити належні політичні умови для старту реформ, ми не мали іншого шляху, ніж провести дострокові парламентські вибори.

Перші п'ять місяців роботи нових коаліції та уряду – надто короткий термін, щоб підбивати підсумки, але вони забезпечили перші і доволі переконливі кроки з реформування країни.

Важливо, що це відбувається з повним дотриманням демократичних процедур важкого, але продуктивного узгодження позицій всіх політичних сил, які входять до коаліції. Це для нас добра школа європейської парламентської демократії.

Стратегічним орієнтиром у наших прагненнях до перетворень є перспектива членства України в ЄС. Це – ключова мета, заради якої проводяться реформи. Ключова мета, яка поставлена у нашій програмі «Стратегія-2020». Переконалива підтримка цього курсу українськими громадянами постійно підтверджується опитуваннями громадської думки.

Угода про асоціацію з ЄС – інтегральна частина нашої програми реформ, стрижень Коаліційної угоди, коли був сформований український уряд.

Ми амбітні у своїх планах і вірі, й саме тому декларуємо мету за п'ять років забезпечити ефективну імплементацію Угоди про асоціацію та досягти умов, необхідних для подання заявки на членство України в ЄС.

Безумовно, європейське майбутнє України залежить передусім від нас самих, самої України. Проте на складному шляху, у важких умовах, в яких нині опинилася Україна, ми потребуємо значної і послідовної підтримки Європейського Союзу в дусі наших відносин асоціації та інтеграції; підтримки політичного, економічного, фінансового, технічного і гуманітарного характеру.

Допомога ЄС має сприяти зміцненню віри українців у незворотність майбутнього України в ЄС та необхідності пройти подекуди болючий, але не надскладний процес внутрішніх перетворень.

Для українців, на чию долю нині випали колосальні випробування, як-то російська агресія з великими людськими та економічними втратами і потрясіннями, дуже важливо отримати сигнал, що наша важка і виснажлива боротьба врешті-решт увінчається повноцінним членством у великій єдиній європейській родині.

З огляду на це я закликаю Євросоюз, підтримуючи євроінтеграційні прагнення українського народу, визнати, що Україна, як будь-яка інша європейська держава, що поважає і готова захищати спільні цінності, може у майбутньому стати членом ЄС, звісно за умови досягнення усіх необхідних критеріїв.

Не менш важливим кроком ЄС щодо підтримки нашого вибору та досягнень України в процесі реформ вже найближчим часом має стати рішення про надання громадянам України права безвізових поїздок до ЄС.

Переконаний, що українці як європейський народ мають право на одну з ключових свобод, на яких базується євроінтеграція, – свобода руху та міжлюдських зв'язків.

Дії Москви на східному кордоні України значно ускладнюють цей процес, але я згоден з Д. Туском, що ця проблема не має бути перешкодою для безвізового режиму. Наша розмова має бути чіткою, відвертою та конструктивною.

Дорогі друзі!

Сьогодні Україна зіштовхнулася із найбільшою загрозою за всі часи своєї незалежності – збройною агресією з боку сусідньої держави, окупацією частини території, тероризмом і дестабілізацією, фактичним початком гібридної війни.

Усе це стало атакою на саме існування України з боку держави, яка була покликана захищати міжнародний порядок і стабільність, будучи постійним

членом Ради Безпеки ООН, та яка довгий час декларувала Україні своє братерство.

Усі усвідомлюють, що ця загроза має глобальний характер та потребує спільних дій у відповідь заради захисту європейської безпеки, європейських цінностей і європейської ідеї.

Росія не лише зазіхнула на незалежність, суверенітет і територіальну цілісність нашої держави. Вона цим самим завдала удару по основоположним принципам міжнародного права і усталеній системі міжнародних відносин.

Україна переконана у безальтернативності дипломатичного врегулювання ситуації на Донбасі і докладає та докладе в майбутньому всіх можливих зусиль на цьому напрямі, включаючи повне виконання мінських домовленостей.

Водночас забезпечення всеосяжного і сталого вирішення нинішньої кризи можливе лише за умови повного і безповоротного повернення Росії в рамки міжнародного права.

Саме тому ключове значення має збереження єдності всередині ЄС, єдності всередині всього цивілізованого демократичного світу в підтримці України.

Саме тому обмежувальні заходи, застосовані ЄС щодо РФ у відповідь на її дії проти суверенітету, територіальної цілісності і безпеки України, стали вимушеним, але необхідним кроком та мають бути продовжені в повному обсязі і до повного виконання мінських домовленостей.

Розуміючи безпрецедентний характер актуальних загроз, ми маємо спільно шукати і нові форми дієвого реагування на них. Будучи глибоко вдячними за принципову позицію і докладені значні зусилля, ми сподіваємося на подальше посилення провідної ролі ЄС у процесі мирного врегулювання ситуації на Донбасі. З огляду на це Україна звернулася до ООН і ЄС з проханням розгорнути на території нашої держави міжнародну операцію з підтримання миру та безпеки, що буде сприяти повному виконанню мінських домовленостей.

Шановні панове президенти!

Я покладаю великі надії на нашу сьогоднішню зустріч, яка повинна дати чіткий сигнал українському народу, громадянам ЄС, усім зовнішнім силам про нашу солідарність, спільну віру в силу наших цінностей та тверду налаштованість України та Європейського Союзу і далі рухатися назустріч один одному заради безпеки, розвитку і благополуччя нашого спільного європейського дому.

*(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua/news/32763.html>). – 2015. – 27.04).*

Спільна заява за результатами XVII саміту Україна – Європейський Союз

1. Сімнадцятий саміт Україна – ЄС відбувся у м. Київ 27 квітня 2015 р. Європейський Союз був представлений Президентом Європейської ради Д. Туском і президентом Європейської комісії Ж.-К. Юнкером. Україна була представлена Президентом П. Порошенком. Це був перший саміт у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, імплементація якої становитиме визначальний крок у процесі поглиблення політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС на основі поваги до спільних цінностей та їх ефективного поширення.

2. Лідери привітали проведення вільних та справедливих президентських і парламентських виборів в Україні у 2014 р., під час яких український народ скористався своїм правом обирати власне майбутнє і які ознаменували собою важливий крок у прагненнях України зміцнити свій демократичний розвиток відповідно до своїх міжнародних зобов'язань. Лідери відзначили безпрецедентну громадську підтримку політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС, а також її демократичних прагнень. Вони згадали трагічні події початку 2014 р. і вшанували пам'ять всіх тих, хто віддав своє життя. Вони знову підтвердили спільну мету побудувати демократичну, стабільну та процвітаючу країну з гарантованими правами людини та основоположними свободами для усіх її громадян і підтвердили прихильність України до розбудови глибокої та стійкої демократії й ринкової економіки. Лідери визнали європейські прагнення України і привітали її європейський вибір, як визначено в Угоді про асоціацію.

3. Лідери привітали підписання і початок тимчасового застосування відповідних частин Угоди про асоціацію та прогрес у підготовці до тимчасового застосування ПВЗВТ з 1 січня 2016 р. Вони підкреслили важливість якнайшвидшої ратифікації Угоди про асоціацію державами-членами ЄС відповідно до їхніх внутрішніх процедур. Активізація процесу реформ матиме вирішальне значення з точки зору політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС.

4. Лідери привітали рішучу відданість амбітному процесу реформ, визначених в українській «Стратегії-2020», Програмі уряду та Коаліційній угоді. Вони також привітали пакет допомоги з боку ЄС Україні в її зусиллях у започаткуванні цього оновленого процесу реформ, а також створення групи підтримки України в ЄС та консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки України. У цьому контексті лідери привітали оновлення Порядку денного асоціації як важливого спільно узгодженого інструменту для сприяння імплементації та моніторингу Угоди про асоціацію.

5. Вони привітали перші заходи щодо впровадження реформ, вжиті Україною в ключових сферах, зокрема конституційну реформу, децентралізацію, боротьбу з корупцією, реформу системи судочинства, реструктуризацію енергетичного сектору та покращення бізнес-клімату. Лідери

наголосили, що імплементація цих реформ матиме ключове значення та повинна швидко забезпечити подальші конкретні результати. Зокрема, вони привітали:

- започаткування роботи Конституційної комісії;
- прогрес у процесі децентралізації (ухвалення законів про добровільне об'єднання територіальних громад і про співробітництво територіальних громад, внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів);
- перегляд законодавства про громадське мовлення;
- ухвалення пакета антикорупційного законодавства, включаючи державну Антикорупційну стратегію на 2014–2017 роки, законодавства про прокуратуру, систему судочинства та статус суддів;
- призначення директора Національного антикорупційного бюро;
- внесення на розгляд парламенту законопроектів про державну службу, зокрема на рівні органів місцевого самоврядування;
- ухвалення закону про Рахункову палату України, законодавства про державну допомогу, внесення змін до законодавства про державні закупівлі, підвищення прозорості в діяльності підприємств, що перебувають у державній власності;
- триваючу реформу тарифів і цін на енергоносії, ухвалення нового законодавства про ринок газу відповідно до зобов'язань у рамках Енергетичного співтовариства, внесення на розгляд парламенту законопроекту про національних регуляторів ринку газу та електроенергії;
- прогрес у скороченні кількості регуляторних і ліцензійних вимог з метою спрощення ведення підприємницької діяльності.

6. Лідери погодилися з необхідністю подальшого прискорення реформ з ключових системних питань, зокрема:

- завершення впровадження інклюзивної конституційної реформи з метою створення передумов для поглибленої реформи судочинства, децентралізації та ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду;
- вчасне завершення реформи відповідної законодавчої бази напередодні виборів до органів місцевого самоврядування;
- боротьба з корупцією та запобігання їй за допомогою відповідних інституцій і незалежних розслідувань, а також шляхом створення Національного центру запобігання корупції;
- підвищення рівня прозорості, відповідальності та незалежності системи судочинства;
- професіоналізація та деполітизація системи державної служби, включаючи органи місцевого самоврядування;
- реструктуризація енергетичного сектору відповідно до вимог Третього енергетичного пакета, зокрема розділення функцій НАК «Нафтогаз України», посилення уваги до проблем енергоефективності;
- реформа сектору цивільної безпеки;
- модернізація системи управління державними фінансами шляхом прозорішої системи державних закупівель, покращеного фіскального менеджменту та посиленого зовнішнього аудиту.

7. У цьому контексті лідери привітали організацію Україною Міжнародної конференції з підтримки України наступного дня після саміту, що дасть змогу Україні донести до відома широкої світової громадськості прогрес у реалізації реформ та обговорити з міжнародною спільнотою наступні кроки в процесі здійснення реформ і необхідні заходи щодо їх підтримки.

8. Лідери привітали зобов'язання Європейського Союзу та європейських фінансових інституцій, представлені в березні 2014 р., щодо надання Україні фінансової підтримки в розмірі 11 млрд євро з метою підтримки політичної, економічної та фінансової стабілізації в Україні. На цей час уже було виділено 6 млрд євро у формі кредитів і грантів, включаючи нещодавно погоджену додаткову третю програму макрофінансової допомоги Україні в розмірі 1,8 млрд євро та перерахування минулого тижня останнього траншу в розмірі 250 млн євро в рамках попередньої програми макрофінансової допомоги. Лідери домовилися щодо якнайшвидшого укладення меморандуму про взаєморозуміння та кредитної угоди стосовно третьої програми макрофінансової допомоги, що уможливить надання Україні першого траншу вірогідно вже до середини 2015 р.

9. Лідери повторно наголосили на своєму рішучому засудженні явного порушення суверенітету й територіальної цілісності України в результаті актів агресії з боку російських Збройних сил, починаючи з березня 2014 р. Ці дії є прямим порушенням Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р., а також конкретних зобов'язань РФ поважати суверенітет і територіальну цілісність України в рамках Будапештського меморандуму від 1994 р. та двостороннього Договору про дружбу, співробітництво і партнерство від 1997 р.

10. Лідери знову підтвердили своє рішуче засудження незаконної анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, яку вони не визнаватимуть. Зіштовхнувшись із цим триваючим порушенням суверенітету, незалежності й територіальної цілісності України та міжнародного права, вони підтвердили свою рішучість у повному обсязі проводити політику невизнання, у тому числі шляхом обмежувальних заходів, і закликали держави-члени ООН поважати Резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № 68/262 від 27 березня 2014 р. Вони підтвердили свою глибоку стурбованість із приводу безперервного нарощування військової присутності й погіршення ситуації з правами людини на Кримському півострові, у тому числі придушення свободи слова та переслідування осіб, що належать до меншин, у тому числі кримських татар. Вони закликають до надання повного, вільного й безперешкодного доступу до Автономної Республіки Крим та м. Севастополь міжнародних суб'єктів у галузі прав людини.

11. Сторона ЄС підтвердила свої зобов'язання рішуче підтримувати єдність, суверенітет, незалежність і територіальну цілісність України. Лідери підкреслили свою рішучу підтримку зусиль, спрямованих на деескалацію та політичне врегулювання, що ґрунтується на повазі до незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, зокрема в рамках

«нормандського формату». Вони висловили свою повну підтримку мінським домовленостям, беручи до уваги Комплекс заходів від 12 лютого 2015 р., підтриманий Резолюцією Ради Безпеки ООН № 2202 від 17 лютого 2015 р.

12. Лідери закликали всі сторони швидко та повною мірою імплементувати мінські домовленості й виконувати свої зобов'язання та підкреслили, у зв'язку із цим, відповідальність влади Росії. Вони закликали до негайного звільнення всіх заручників та осіб, які незаконно утримуються, включаючи Н. Савченко. У цьому контексті вони висловили свою повну підтримку спеціальній моніторинговій місії ОБСЄ, а також зусиллям спеціального представника діючого голови ОБСЄ у тристоронній контактній групі. Лідери закликали всі сторони співпрацювати з органами міжнародного розслідування та кримінально-процесуальних заходів з метою притягнення до відповідальності тих, хто причетний до збиття літака рейсу МН17.

13. Лідери взяли до відома Висновки Європейської Ради від 19 березня 2015 р. щодо обмежувальних заходів ЄС проти Російської Федерації.

14. Лідери наголосили на необхідності протидіяти триваючій дезінформаційній кампанії Росії та погодилися щодо потреби посилити свої відповідні стратегічні комунікаційні зусилля.

15. Лідери висловили жаль з приводу масштабної гуманітарної кризи. Україна висловила подяку ЄС і його державам-членам за значний обсяг наданої гуманітарної допомоги. Лідери домовилися активізувати свої зусилля з надання допомоги для задоволення потреб постраждалого внаслідок конфлікту населення, незалежно від місця їхнього перебування, а також обговорили перспективи більш активного використання ресурсів, що надаються міжнародним співтовариством. Вони домовилися про необхідність надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам у коротко- й довгостроковій перспективі, а також про вдосконалення механізму координації й усунення наявних правових та адміністративних перешкод для безперешкодного надання міжнародної гуманітарної допомоги тим, хто її потребує.

16. Лідери привітали прогрес у тристоронніх консультаціях між Україною, ЄС і Російською Федерацією щодо постачання газу з Росії в Україну з метою підвищення безпеки газопостачань для України та її громадян, а також забезпечення стабільного, достатнього й безперервного транзиту газу до ЄС. Підкресливши важливість міцнішого енергетичного партнерства між Україною та ЄС, включаючи сферу безпеки атомної енергетики, враховуючи міжнародні зобов'язання, лідери висловили готовність продовжувати співробітництво між Україною та ЄС у сфері невідкладного реформування енергетичного сектору України, спільної модернізації та експлуатації української газотранспортної системи та підземних газових сховищ, забезпечення газопостачань з Європи в Україну, а також особливо привітали прийняття нового закону про ринок природного газу. Вони погодилися надалі співпрацювати з метою сприяння інтеграції ринків, у тому числі шляхом розвитку інтерконекторів та укладення стандартних угод про поєднання газотранспортних систем між операторами газотранспортної системи України й сусідніх держав-членів ЄС.

17. Лідери очікують на початок тимчасового застосування положень щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС з 1 січня 2016 р., а також на позитивний вплив від її створення. Вони також наголосили на важливості продовження тристоронніх консультацій щодо імплементації ПВЗВТ між Україною та ЄС у конструктивному дусі, використовуючи наявні для договірних сторін ПВЗВТ гнучкості.

18. Лідери підтвердили свою відданість наміру досягти спільної мети безвізових поїздок за умови виконання визначених у Плані дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України передумов для добре контрольованого та безпечного пересування осіб. Вони привітали досягнутий Україною прогрес, наголошуючи на необхідності повного й ефективного виконання всіх критеріїв та підкреслюючи у зв'язку з цим важливість очікуваного оприлюднення до Ризького саміту наступної доповіді про прогрес у виконанні Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України.

19. Лідери привітали поглиблення співробітництва Україна – ЄС, особливо з проведенням першого засідання Ради асоціації, яка визначила інституційні рамки посиленого співробітництва, а також з підписанням угоди про асоційовану участь України в програмі ЄС «Горизонт-2020». Лідери позитивно оцінили поглиблення міжлюдських контактів, зокрема шляхом участі України в Програмі «Еразмус+», яка підтримує мобільність студентів, академічне співробітництво та молодіжні обміни. Крім того, вони привітали прагнення обох сторін до асоційованої участі України в Програмі ЄС «Творча Європа», Програмі Євратому з досліджень та навчання (2014–2018) та Програмі ЄС з підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств (COSME 2014–2020). Лідери підтвердили важливість укладення угоди між Україною та ЄС про Спільний авіаційний простір, як зазначено в Угоді про асоціацію, у найскоріший можливий термін у 2015 р.

20. Лідери обмінялися думками щодо міжнародних і регіональних питань, особливо у світлі очікуваного саміту ініціативи «Східне партнерство» у м. Рига та перегляду Європейської політики сусідства. Вони відзначили важливість відновлення конструктивного залучення до мирного врегулювання придністровського конфлікту, належним чином враховуючи переговори з урегулювання у форматі «5+2». Лідери привітали роль місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні в розвитку системи управління кордоном і реформуванні прикордонних та митних служб України, вітаючи продовження мандата місії на наступний дворічний період до грудня 2017 р. Вони також висловили задоволення зростанням кількості приєднань України до заяв ЄС у рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП), а також участю України у 2014 р. у Військово-морській операції під проводом ЄС (EUNAVFOR – Сомалі «Аталанта») і бойових тактичних групах ЄС. Лідери привітали започаткування переговорів щодо укладення адміністративної угоди між Міністерством оборони України та Європейською оборонною агенцією (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua/news/32762.html>). – 2015. – 27.04.*

Аналітика

О. Ворошилов, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. іст. наук

Парламентська коаліція: чергове випробування на міцність

Приводом для нещодавнього «з'ясування відносин» усередині парламентської коаліції (звісно, не на особистісному рівні, а між різними фінансово-політичними групами, представленими під куполом ВР) стали звинувачення в корупції на адресу Кабміну А. Яценюка.

Слід зазначити, що «атака» на Прем'єра почалася ще 18 березня з виступу в кулуарах парламенту голови Держфінінспекції М. Гордієнка, відстороненого від виконання обов'язків. До речі, виступ чиновника в парламентському press-point організувала фракція «Батьківщина». М. Гордієнко звинуватив уряд А. Яценюка у використанні корупційних схем і фінансових порушеннях на загальну суму 7,6 млрд грн. І хоча більшість порушень стосувалися часів В. Януковича, тут же розпочалася активна кампанія під гаслом «Яценюк – корупціонер».

7 квітня частина нардепів від більшості підтримала вимогу позафракційних депутатів-«свободівців» створити тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради для розслідування фактів корупції в Кабміні А. Яценюка, які нібито мали місце. (У цьому контексті можна зазначити, що ефективність ТСК в Україні історично є низькою, зазвичай вони перетворюються на інструмент піару).

До мажоритарників, які заблокували того дня парламентську трибуну, досить несподівано приєдналися не тільки члени Радикальної партії О. Ляшка, а й член Блоку П. Порошенка С. Каплін.

Частина депутатів, які виступали тоді у Верховній Раді, дозволила собі досить радикальну риторичку – аж до вимог негайної відставки уряду на чолі з Прем'єром. Справедливості заради слід зазначити, що високий градус обговорення цієї теми задав саме нардеп від прем'єрського «Народного фронту» А. Геращенко, який із трибуни ВР заявив: «Це (звинувачення Прем'єра в корупції. – Прим. ред.) брудна цинічна кампанія, яка розпочата за замовленням В. Путіна Ю. Тимошенко і партією “Свобода”». Він закликав їх об'єднатися з так званим «опозиційним урядом» і разом критикувати уряд, «який намагається вивести Україну з кризи».

Зі свого боку «свободівець» А. Ілленко у своєму виступі відкинув будь-які звинувачення в «грі на користь Кремля». Він заявив, що А. Геращенко «перекладає відповідальність на його політсилу, а це – демонстрація слабкості». «Зараз ви звинувачуєте, що “Свобода” щось не так робить? Та якби не “Свобода” – не було б вашої влади зараз. У “Свободі” 20 чоловік у Небесній сотні. Є хоч один від “Народного фронту”, хто загинув на Майдані?» – обурювався А. Ілленко. Також «свободівець» назвав «смішними» закиди про те, що його політсилу спонсорують олігархи Д. Фірташ і С. Львовичкін. За словами депутата, представники «Народного фронту» намагаються відвернути увагу від мільярдних корупційних оборудок.

Як інформує радіо «Свобода», деякі експерти припускають, що подібні з'ясування парламентських відносин відбуваються, аби зробити Прем'єра А. Яценюка більш контрольованим. Так, наприклад, політолог Є. Магда запевняє, що А. Яценюка не хочуть усунути з посади Прем'єра. Такими публічними з'ясуваннями про походження корупційних зловживань його хочуть змусити «танцювали під лібретто інших людей». Він також вважає, що «у розхитуванні коаліції є ще одна причина – надійшов транш кредиту МВФ, на казначейському рахунку більше 30 млрд грн – ось і розпочався своєрідний кастинг тих, хто хоче піклуватися про народ».

На думку експерта, міжпартійний конфлікт у Верховній Раді триватиме та негативно впливатиме на її роботу в цілому. Серед іншого він пояснює це тим, що Ю. Тимошенко, наприклад, довго чекала шансу «розрахуватися» з А. Яценюком за те, що той разом з А. Турчиновим залишили «Батьківщину» та почали автономну політичну кар'єру.

«Свобода» ж, на його думку, активно заявляє про себе тому, що наразі ведеться розслідування зловживань з боку членів цієї партії, які входили до складу попереднього уряду. Крім того, додає Є. Магда, партія активно готується до місцевих виборів, де всі учасники коаліції конкуруватимуть між собою.

Оглядач «Комсомольской правды в Украине» А. Рябоконт у статті «5 найважливіших питань про скандал між Кабміном і Радою» зазначає, що цей конфлікт уперше показав, що экс-прем'єр Ю. Тимошенко повертається у велику політику. Неформально вважається, що в неї домовленість із Президентом: він не бачить у ній суперника на наступних виборах, але міг би запропонувати крісло Прем'єра. Крім того, така гра дасть змогу повернути в «Батьківщину» старі кадри, які пішли з А. Турчиновим.

Автор також зауважує, що депутати пропрезидентської фракції в конфлікт не втручаються, а наразі лише спостерігають. Виняток – С. Каплін, який збирає підписи за відставку Кабміну. Але фракція запевняє, що це його особиста ініціатива.

Загалом же, як зазначає інтернет-видання Ipress.ua, «у кожного з тих, хто атакує або стоїть за атакою на Яценюка, свої цілі. Найактивнішу “чорнову роботу”, крім “Батьківщини”, виконують кілька людей – С. Каплін, Д. Добродомов, Б. Береза, О. Онищенко, “свободівці” А. Ілленко та Ю. Левченко, представники партії “Воля” Ю. Дерев'янка та І. Сулова. Всі вони в даному випадку – лише політична обслуга великих гравців».

Говорячи про інтерес «Свободи», видання акцентує увагу на тому, що в партії триває падіння рейтингів і місцеві вибори можуть, фактично, «списати» її. «Боротьба з корупцією» – цілком ефективна технологія, щоб повернути собі хоча б частину прихильників. Заодно можна пояснювати кримінальні справи проти колишніх чиновників від «Свободи» політичною помстою. «Але, найголовніше, господар партії І. Кривецький торгується з владою за: а) збереження певних схем у спиртовій галузі; б) закриття справ проти по Мінекології та Мінагрополітики “свободівських” часів», – наголошується в публікації Ipress.ua.

Що ж стосується Ю. Тимошенко, то «19 депутатів у парламенті і два міністри в уряді, один з яких – спорту, а інший лише формально представляє “Батьківщину”, – не зовсім ті позиції, які б могли задовольнити амбіції політика, який ще зовсім недавно сподівався зайняти пост Президента України. Тимошенко ніяк не готова змиритися з третіми ролями в українській політиці. І атака на “корупційний уряд Яценюка” (в якому працює два міністри за квотою “Батьківщини”, а сам Прем’єр ще рік тому був її лідером) – прекрасна можливість змінити політичний ландшафт».

Проте радикальну риторику нардепів досить швидко вдалося звести нанівець. Як розповідали «Сегодня.ua» народні депутати, подальша ескалація конфлікту загрожувала б повномасштабною політичною кризою: у разі продовження вимог відставки А. Яценюка «Народний фронт» міг покинути коаліцію, що автоматично означало б припинення її існування.

Крім того, лідер Радикальної партії О. Ляшко отримав посаду координатора коаліції. За словами одного зі співрозмовників видання у ВР, це призначення, швидше, почесне, зате покликане продемонструвати, що в керівництва країни є принципове бажання не допустити розпаду коаліції.

У цьому зв’язку слід зазначити, що 21 квітня внаслідок дискусії щодо відтермінування закону про прокуратуру О. Ляшко заявив про складання повноважень координатора парламентської коаліції, звинувативши коаліцію ВР у корупції та обмані громадян. Він повідомив, що на посту координатора коаліції його змінить лідер «Батьківщини» Ю. Тимошенко. Утім, дещо пізніше лідер Радикальної партії фактично відмовився від такого свого рішення, заявивши, що поки залишиться координатором коаліції у Верховній Раді України. Зокрема, відповідаючи на запитання, чим закінчилася історія з його відставкою з цієї посади, О. Ляшко зазначив: «Ця історія, боюся, закінчиться ще не скоро. ...Я з цього приводу рішення остаточного не прийняв». І додав: «Я не тримаюся за посади. Мені не треба посаду координатора для галочки. Я вважаю, що ця посада повинна бути використана для того, щоб у парламенті приймати ті закони, які передбачені Коаліційною угодою. А якщо у нас формально коаліція є, а реально, коли треба голосувати, наприклад за якісь стратегічні закони, спільної позиції в коаліції немає, і на підтанцьовку, за гроші, ресурси, кадри беруть олігархічні групи, то я не збираюся бути координатором такої коаліції».

Зі свого боку політолог В. Фесенко вважає, що обрання О. Ляшка головою ради коаліції стало відчутним проявом посилення його позицій у коаліції парламентської більшості, а відповідно, і на рівні всієї Верховної Ради. Експерт зауважує, що, безумовно, лідер фракції Радикальної партії скористається цією можливістю для подальшої активізації своєї публічної, законотворчої діяльності в парламенті.

«Інше велике завдання для коаліції і, відповідно, її координатора – це збереження існування власне самої коаліції. Останнім часом загострилися суперечності між партіями-учасниками коаліції, все частіше свою відмінну позицію демонструє «Батьківщина», зросло напруження між «Народним фронтом» і частиною депутатів з інших фракцій коаліції. О. Ляшко тут може

виступити рівновіддаленим від конфліктуючих сторін політиком-миротворцем, який гаситиме велику частину суперечностей у межах закритих засідань ради коаліції, не виносячи скандали в сесійний зал», – прогнозує В. Фесенко.

Відзначається також, що глава держави безпосередньо в «коаліційний конфлікт» не втручається, а його фракція у ВР і спікер В. Гройсман демонстративно підтримують А. Яценюка. Але при цьому Блок П. Порошенка (БПП) жодним чином не заважає своїм депутатам, передусім С. Капліну й Д. Добродомову, брати участь у кампанії проти А. Яценюка. У принципі, це можна пояснити й тим, що П. Порошенко не контролює значної частини своєї фракції (у фракції БПП уживаються люди Львовичкіна, Коломойського, Григоришина, чимало представників менш помітних фігур, а також цілком самодостатні депутати, які враховують позицію П. Порошенка, однак можуть займати також самостійну позицію).

«Однак правда в тому, – зазначає видання, – що Порошенку потрібно ослаблення Яценюка. Нинішня атака на Прем'єра і загроза відставки змусить Яценюка стати, по суті, сателітом Президента – слідом за своїм соратником О. Турчиновим, який зараз відчутно ближче до глави держави, ніж до керівника уряду. І можливо – з огляду на актуальні рейтинги “Народного фронту” – відмовитися від самостійного політичного проекту на користь теплих місць у проекті Порошенка».

Нового імпульсу хвилі розмов і чуток про швидкий розвал парламентської коаліції надало зроблене на минулому пленарному тижні у Верховній Раді України повідомлення керівника фракції «Блок П. Порошенка» Ю. Луценка про підготовку Генпрокуратурою представлень про зняття депутатської недоторканності із семи народних обранців, які представляють різні політичні сили.

За інформацією відомого журналіста Ю. Бутусова, серед них – щодо А. Денисенка, В. Константиновського, А. Лозового, І. Мосійчука, С. Мельничука з парламентської коаліції.

Глава Радикальної партії О. Ляшко прокоментував ситуацію таким чином: «За моєю інформацією, Генеральна прокуратура, виконуючи політичне замовлення, готує подання на притягнення до кримінальної відповідальності, зняття депутатської недоторканності та арешт двох наших народних депутатів, моїх побратимів – мого першого заступника А. Лозового та заступника лідера партії, голови партійного суду Радикальної партії І. Мосійчука. “Шиють” їм безпідставні звинувачення. Зокрема, Мосійчука звинувачують у нібито пограбуванні, яке він скоїв, коли ми звільняли Маріуполь – це було рік тому... Лозового звинувачують у тому, що він нібито побив якогось сільського голову Коцюбинського Київської області». О. Ляшко назвав ці події «спробою розвалу коаліції».

Позафракційний нардеп Б. Філатов вважає, що коаліція «тріщить по швах». Зокрема, він нарікає на те, як 21 квітня голосувалися закони про відтермінування реформування Генпрокуратури та про Вищу раду юстиції. «Фактично це – узурпація судової влади, послаблення загального нагляду за прокуратурою. ...Проти цього виступали Радикальна партія і “Самопоміч”, але,

тим не менше, цей закон пройшов через зал за підтримки груп Єремєєва і Хомутильника, які не входять до коаліції. Тобто фактично на наших очах формується інша коаліція – не демократична, а ситуативна», – наголосив Б. Філатов.

На думку ж нардепа від фракції «Самопоміч» В. Пташник, «роботі коаліції заважають надмірні спроби окремих політичних сил перемогти на якихось майбутніх виборах. Створюється враження, що в Україні вже розпочалася передвиборна кампанія, вона спрямована не тільки на найближчі місцеві вибори, але на кілька років вперед. Замість того щоб вирішувати реальні проблеми держави, деякі займаються відвертою політичною грою. Це дійсно заважає знаходити консенсус, проводити необхідні реформи. Створюється враження, що людям вигідно займатися самопіаром, а не конкретною роботою. Якби кожен не тягнув ковдру на себе, п'ять політичних сил коаліції давно б домовилися по ключових питаннях», – вважає В. Пташник.

Крім того, на думку політика, у складі парламентської коаліції є сили, які явно не налаштовані на конструктивну роботу. «Приміром, Радикальна партія часто подає такі законопроекти, які важко імплементувати на практиці. Так, ця політична сила збирається націоналізувати одну з торгових мереж з нібито російським капіталом. Як юристу, мені важко підтримати таку ініціативу, хоча б тому, що вона суперечить Конституції», – зазначила В. Пташник.

Те, що проблеми в коаліції є і вони пов'язані не лише з інформацією про зняття депутатської недоторканності із семи депутатів, визнає і Ю. Луценко. «Проблеми в коаліції пов'язані з тим, що парламент увійшов в дуже складний період боротьби з олігархічними інтересами. Під перший економічний наступ проти олігархії потрапила бізнес-група Коломойського. Під другий – група Фірташа. Зараз, наскільки я бачу, страждає бізнес-група Ахметова. Тому багато депутатів намагаються збити нас з цього шляху», – вважає Ю. Луценко.

Повідомлення ж про розвал коаліції через плановане позбавлення недоторканності сімох депутатів, на думку Ю. Луценка, розпускають представники олігархів у парламенті. «Бізнес-рупори, які обслуговують олігархів і змінюють своїх господарів як рукавички, навіть ті, хто обслуговує одночасно дві протилежні олігархічні групи, сьогодні розбурхали парламент і намагаються розхитати коаліцію. Думаю, що це не вдасться, оскільки нормальних депутатів, які служать закону і Майдану, більше, ніж тих, хто служать Мамоні», – упевнений лідер президентської фракції.

Водночас більшість представників коаліційних фракцій імовірність розвалу відкидають і натякають на те, що внутрішні конфлікти всередині більшості можна було б і не виносити на публіку. «Коаліція – як живий організм, як сім'я. У ній бувають різні моменти: сваряться, миряться, доходять згоди. Але дуже важлива міцність і єдність коаліції, щоб не було дестабілізації у державі. І я думаю, що здоровий глузд має перемогти», – наголосила нардеп від «Самопоміч» Г. Гопко.

Депутат від БПП В. Денисенко також вважає, що ні сьогодні, ні в середньостроковій перспективі розвалу коаліції не буде. «Йде звичайна дискусія, є питання, в яких є неузгодженість. Це абсолютно нормально. Але в

цілому я вважаю, що ніяких реальних проблем для розвалу коаліції на сьогодні не існує», – сказав В. Денисенко.

Зі свого боку політичні експерти наголошують, що, незважаючи на запевнення нардепів у стабільності парламентської більшості, ці твердження далекі від істини. Однак навіть якщо з коаліції вийдуть кілька політсил, вона лишиться працездатною, додають фахівці.

Зокрема, політтехнолог Т. Березовець зазначає: «У коаліції не все гаразд, і цей процес почався не сьогодні. У відносинах між Президентом і Прем'єр-міністром усе нормально, проблеми створюють дві фракції – Радикальна партія і “Батьківщина”. Вся їхня риторика виглядає як опозиційна, що пов'язано з наближенням місцевих виборів. Вони розуміють: у них не буде жодних шансів у боротьбі з Блоком Порошенка і “Народним фронтом”, якщо залишаться у владній ніші. Тим більше що є ймовірність того, що Блок Порошенка і “Народний фронт” підуть на ці вибори єдиним списком. Така можливість на сьогоднішній момент обговорюється. Тому радикали і “Батьківщина” починають вести кампанію вже фактично як опозиціонери. Але це нелогічно робити, перебуваючи у складі коаліції. Тож є дуже високі шанси, що і “Батьківщина”, і Радикальна партія просто вийдуть зі складу коаліції. Однак це станеться не зараз, а ближче до місцевих виборів – влітку або вже восени. Інші три фракції, включаючи “Самопоміч”, залишаться у коаліції. Без “Батьківщини” і Радикальної партії коаліція встоїть і буде працювати», – прогнозує політтехнолог.

На думку ж політолога В. Карасьова, парламентська коаліція в умовах сучасної України – це така крихка річ, що загроза розпаду є завжди. «Як тільки більшість була створена і оформлена, відразу ж з'явилася і загроза розпаду, тому що багато в чому ця коаліція носить добровільно-примусовий характер. Якщо поставити питання про те, чи розпадеться вона найближчим часом, відповідь проста: ні. Не розпадеться, не розколеться і не розсиплеться, оскільки розпад коаліції – це шлях або до нового Кабінету Міністрів і Прем'єра з відставкою нинішнього уряду, або до дострокового розпуску парламенту і нових парламентських виборів», – зазначив В. Карасьов у коментарі інформаційному порталу «Гордон.Уа».

Політолог констатує, що до такого «крайнього сценарію» сьогодні в українському політикумі ніхто не готовий, незважаючи на те, що багато хто його і бажає. Разом з тим ця обставина не виключає того, що наступної осені всі до цього будуть готові, не кажучи вже про бажання багатьох розпустити коаліцію разом з парламентом і піти на дострокові парламентські вибори. «До осені дозріє розуміння того, що ця коаліція себе вичерпала, цей уряд з невиразним і неуспішним економічним курсом себе вичерпав, як і вичерпав себе парламент, обраний на хвилі війни на Донбасі. І навряд чи він здатний на якісну законодавчу політику, як і в цілому на нову парламентську якість, необхідну вже в нових поствоєнних умовах розвитку країни», – підкреслює В. Карасьов.

За його словами, та модель коаліції та конфігурація політичних сил, яка була сформована під впливом дуже скороминущої політичної кон'юнктури літа

– осені 2014 р., себе остаточно вичерпала. «З цієї точки зору можна очікувати розпаду коаліції десь до кінця вересня – початку жовтня поточного року, можливо, до початку вересня цього року, але не зараз. Прем'єр поки залишиться, коаліція збережеться», – вважає експерт.

Зі свого боку політолог П. Олещук переконує, що ймовірність розпаду парламентської коаліції «дуже велика». «Нестабільна соціально-економічна ситуація в цілому і незадоволеність суспільства діями уряду зокрема може призвести до втрати прем'єрського крісла для Яценюка. У зв'язку з чим більшість коаліціантів та інших політичних сил вже зараз намагаються дистанціюватися від Прем'єр-міністра і прийнятих ним непопулярних рішень. Вони починають все голосніше критикувати уряд, замість підтримки, тим самим розгойдуючи і так нестійке становище коаліції. Багато хто намагається перекласти всю відповідальність за ситуацію в країні на голову уряду, після усунення якого вони зможуть продовжити своє перебування у владі, – зазначає експерт. – У такому разі дійсно може відбутися відставка Яценюка і розпад коаліції. З коаліції вийде частина депутатів і навіть фракцій, а їхнє місце займуть інші парламентарі. Очевидно, що в разі переформатування коаліції стане питання про зміну складу уряду. При цьому радикальних змін в коаліції очікувати не варто».

Проте слід зазначити, що навіть у разі виходу з коаліції радикалів О. Ляшка, «Самопоміч», навіть «Батьківщини», коаліція зберігається, оскільки у двох найбільших фракцій – «Блок Петра Порошенка» та «Народний фронт» – разом буде не менше 228 депутатів.

У зв'язку з цим політолог Є. Магда нагадує, що Коаліційна угода передбачає, що вихід однієї фракції не призводить до розпаду коаліції, якщо вона при цьому нараховує більше 226 парламентарів. «Це означає, – наголошує він, – що загрозу становить лише вихід пропрезидентської фракції, яка все більше нагадує “Нашу Україну” часів всепоглинаючого плюралізму думок всередині неї. Вихід з коаліції будь-якої іншої фракції за формальними ознаками не призведе до її краху».

Крім того, щодо розпаду коаліції експерт нагадує, що достроково обрана Верховна Рада рік може працювати в будь-якому форматі.

У свою чергу, оцінюючи «цілісність» коаліції, директор Українського інституту аналізу та менеджменту політики Р. Бортник підкреслює, що «це вимушена коаліція. Це коаліція, яка знаходиться під тиском громадської думки, під тиском війни на Сході України, під тиском наших західних партнерів. Усім цим політичним силам складно зараз працювати разом, тому що у них різні джерела фінансування, у них різні соціальні цілі, у них, за великим рахунком, різні політичні цілі. Коаліція давно розділена на два блоки. Це дві великі політичні сили – Блок П. Порошенка і “Народний фронт”, які разом дають 232 голоси. І більшість голосувань, які відбуваються в парламенті, – це якраз до 240–250 голосів. Переважно голосують ці дві великі політичні сили. А більш дрібні члени цієї коаліції – “Радикальна партія”, “Самопоміч”, Блок Ю. Тимошенко – намагаються, перебуваючи в коаліції, демонструвати якусь опозицію нинішньому соціальному курсу, намагаються якимось чином зняти з

себе будь-яку відповідальність за ті соціально непопулярні рішення, які приймає влада».

Разом з тим, на думку політолога В. Фесенка, суперечності в коаліції хоча й посилюються з моменту її створення, «але, наскільки я знаю, жоден з учасників коаліції не збирається виходити з її складу. Думаю, що ризики розпаду коаліції, якщо нічого не відбудеться форс-мажорного в найближчі місяці, можуть посилитися тільки до осені, не раніше. Зараз ніяких прямих ризиків, ніяких прямих передумов для розпаду коаліції немає», – вважає експерт.

Що ж стосується неодноразових заяв О. Ляшка про можливий вихід радикалів зі складу більшості, то, на думку політолога, «це гра, це технологія». «Потрібно не на заяви звертати увагу, а на те, як голосує Радикальна партія. Ось найкраща відповідь на це питання. Наскільки я розумію, О. Ляшко і його фракція не збираються виходити з коаліції. Грати далі роль внутрішньої опозиції вони будуть із задоволенням, а ось виходити з коаліції не будуть», – резюмує В. Фесенко.

Напроти, представники чинної влади переконують у міцності та життєздатності коаліції.

Так, Голова Верховної Ради України В. Гройсман, говорячи про 100 днів роботи парламенту, зазначив, що ситуація в коаліції «цілком здорова», хоча «не все просто». «Але те, що коаліція сьогодні дає цілком хороші сигнали, що вона жива, що більшість здатна приймати відповідальні рішення, навіть якщо вони непопулярні, – це теж досить позитивний сигнал, – сказав спікер. – У нас досить багато дискусій на різні теми, але важливо те, що ми знаходимо взаєморозуміння, і в зал, в більшості випадків, виходимо з узгодженими рішеннями. Я оцінюю ситуацію в коаліції як цілком здорову».

Представник Президента в парламенті С. Кубів запевняє, що коаліція, попри «гострі кути» в дискусіях, залишається міцною.

Загалом же значна частина експертів та оглядачів ЗМІ відзначає, що українські парламентарі не дуже поспішають опанувати мистецтво працювати в коаліції. Цю тезу підтверджують і дані, оприлюднені заступником глави Адміністрації Президента Д. Шимківом, за словами якого на сьогодні виконано всього 5,2 % зобов'язань, закріплених у Коаліційній угоді.

Також останні події у ВР продемонстрували, що до монолітності парламентській коаліції ще далеко. Проте навіть у нинішньому її вигляді коаліція потрібна Адміністрації Президента – для прийняття нової Конституції, далі – для проведення місцевих виборів. Це відіграє неабияку роль, оскільки, на переконання багатьох фахівців, значна частина парламентарів і досі озирається на АП і П. Порошенка, не усвідомлюючи Верховну Раду як центр політичного життя.

Водночас називаються й певні підстави для змін у складі коаліції, серед яких одна з основних – місцеві вибори, що наближаються. На них більшість політичних сил буде конкурентами, що, у свою чергу, позначиться й на ефективності парламентської роботи.

Партійна позиція

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

ВО «Батьківщина» напередодні місцевих виборів

Місцеві вибори в Україні, які згідно з Конституцією відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень діючих органів місцевої влади, попередньо заплановані на 25 жовтня. Вони мають бути проведені за новим законом про місцеві вибори, який нині перебуває на стадії розробки. Переглянути діючий закон про місцеві вибори, прийнятий 2010 р., Україні рекомендувала Єврокомісія, про що йдеться в доповіді щодо прогресу України за 2014 р., яку оприлюднила прес-служба Єврокомісії. Автори доповіді наполягають на тому, що на місцевих виборах в Україні повинна бути запроваджена пропорційна система з відкритими списками й регіональними округами. Ідеться також про те, що необхідно приймати виборчий кодекс, який би передбачав єдині правила формування виборчих комісій і правила проведення виборів.

Розробкою закону про місцеві вибори займається робоча група у Верховній Раді. За прогнозами, закон повинні прийняти до кінця травня, а в червні – липні – призначити дату виборів, якою, імовірно, стане 25 жовтня. Та вже за півроку до цієї дати й попри відсутність законодавчої бази найбільші політичні партії значно посилили свою політичну активність, яка розглядається експертами як підготовка до виборчої кампанії.

Досить активно намагається привертати до себе увагу виборців ВО «Батьківщина». Її позиціонування в найбільш актуальних політичних і соціальних питаннях, зокрема щодо боротьби з корупцією, реформи місцевого самоврядування, обґрунтованості підвищення комунальних тарифів, звільнення Н. Савченко з російської в'язниці, дає підстави вважати, що у своїй виборчій стратегії «Батьківщина» робитиме ставку на найбільш постраждалі від кризи верстви населення – пенсіонерів, працівників бюджетної сфери тощо.

Рейтинги партії «Батьківщина», за даними соціологічних досліджень різних українських компаній, дещо різняться. Наприклад, опитування на тему партійних уподобань українців, проведене в лютому – березні Київським міжнародним інститутом соціології, засвідчило, що ВО «Батьківщина» разом із Блоком П. Порошенка та «Самопоміччю» опинилася серед партій, які за півроку після виборів продемонстрували електорально значущий приріст рейтингу. Зокрема, за даними соціологів, якби вибори до парламенту відбулися в середині березня, то результати партій були б такими (виходячи з кількості тих, хто точно прийде голосувати): 26,7 % проголосували б за Блок П. Порошенка; 17,1 % – за партію «Самопоміч»; 11,5 % – за Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»; 10,2 % – за Опозиційний блок; 8,4 % – за Радикальну партію О. Ляшка; 6,6 % – за партію «Народний фронт».

Порівняння показників парламентських партій з результатами останніх виборів до ВРУ (жовтень 2014 р.) за багатомандатним виборчим округом виглядає таким чином:

Назва політсили	Результати дослідження	Результати виборів-2014	Динаміка
Блок П. Порошенка	26,7 %	21,82 %	+4,88 %
«Самопоміч	17,1 %	10,97 %	+6,13 %
ВО «Батьківщина»	11,5 %	5,68 %	+5,82 %
Опозиційний блок	10,2 %	9,43 %	+0,77 %
Радикальна партія О. Ляшка	8,4 %	7,44 %	+0,96 %
«Народний фронт»	6,6 %	22,14 %	-15,54 %

Генеральний директор КМІС В. Паніотто каже, що в нинішніх умовах за півроку до місцевих виборів ситуація з рейтингами може істотно змінитися. «Показовий приклад “Народного фронту”, рейтинги якого за такий короткий час істотно обвалилися. Соціально-економічне становище може серйозно змінити розклад. Зараз важко спрогнозувати», – говорить В. Паніотто.

За версією соціологічної компанії Research&Branding Group, ВО «Батьківщина» у випадку, якби вибори відбулися в березні, могла б розраховувати на 5,6 % голосів виборців. Ця цифра фактично повторює результат «Батьківщини» на позачергових парламентських виборах 2014 р., де партія отримала 5,68 % підтримки.

Опитування, проведене Центром ім. О. Разумкова, показало, що проголосувати за «Батьківщину» готові лише 4,4 % українців. Особистий рейтинг Ю. Тимошенко, за даними соціопитувань, становить 3,7 %.

Лідером партійного рейтингу, за даними обох компаній, є Блок П. Порошенка, за який готові проголосувати 13,2 %, за висновком Research&Branding Group, і 14,1 %, як стверджують експерти Центру ім. О. Разумкова. Водночас інша партія влади – «Народний фронт» – значно втратила свій рейтинг. Він становить, згідно з дослідженнями, 2,5–4,6 %. Порівняно з 22,14 %, набраними партією Прем’єр-міністра на парламентських виборах, нинішній рейтинг «Народного фронту» нижчий у 4–5 разів. У контексті виборчих перспектив партії «Батьківщина» ця обставина варта уваги, враховуючи той факт, що значну частину партії «Народний фронт», включаючи керівництво, становлять колишні члени політичної сили Ю. Тимошенко. Тож можна припускати, що відсотки, втрачені «фронтами», частково знову повернуться до «Батьківщини». Виборці «Народного фронту» – переважно колишні виборці Ю. Тимошенко, тому вона сподівається їх повернути, використовуючи ситуацію, що складається напередодні виборів.

Саме на таку думку наводять міжпартійні конфлікти та з’ясування відносин, які розпочалися в парламенті після заяви раніше відстороненого від посади голови Держфінінспекції України М. Гордієнка, який повідомив, що в поточному році відомство планує провести повномасштабну перевірку роботи Кабміну Прем’єра А. Яценюка за минулий рік, і висловив упевненість, що виявлений збиток державі буде обчислюватися мільярдами гривень.

М. Гордієнко звинуватив уряд А. Яценюка у використанні корупційних схем і фінансових порушеннях на загальну суму 7,6 млрд грн. І хоча більшість порушень стосувалися часів В. Януковича, тут же розпочалася активна кампанія під гаслом «Яценюк – корупціонер». Фронтменами кампанії, крім представників «Батьківщини», стали представники БПП С. Каплін і Д. Добродомов, «свободівці» А. Ілленко та Ю. Левченко, позафракційні Б. Береза, О. Онищенко, Ю. Дерев'янка та І. Сулова, а також Опозиційний блок чи не в повному складі.

Головна вимога антипрем'єрської коаліції – створення парламентської слідчої комісії з розслідування фактів корупції в уряді. Депутати навіть вдалися до блокування трибуни, вимагаючи негайного розгляду питання про створення ТСК. Перед Верховною Радою було встановлено близько кількадесят агітаційних червоних наметів, на яких написано «Збір підписів за тимчасову слідчу комісію проти корупції уряду», що може говорити про те, що до атаки на Прем'єра готувалися заздалегідь і доволі ретельно. Намети та листівки були «організовані» коштом С. Капліна – одного з найактивніших критиків Прем'єра.

Народний депутат від фракції «Блок П. Порошенка» С. Лещенко навіть висловив переконання, що Ю. Тимошенко брала безпосередню участь у розкручуванні скандалу навколо корупційної діяльності Кабінету Міністрів. «Думаю, що Ю. Тимошенко якраз і розкручує всю цю ситуацію навколо розслідування корупції в стінах уряду. За моєю інформацією, скандальний брифінг у Верховній Раді глави Держфінінспекції М. Гордієнка замовляла саме фракція “Батьківщина”. Гучний виступ був “закладочкою” цієї політичної сили, яка в потрібний момент була активована. Тимошенко брала безпосередню участь у розкручуванні цього скандалу і, цілком ймовірно, знала про все заздалегідь. Думаю, що і скандальний виступ Ю. Тимошенко на шоу С. Шустера був частиною цього плану», – заявив політик.

Ю. Тимошенко у свою чергу заявила, що підтримує створення тимчасової слідчої комісії з розслідування фактів корупції в уряді. «Я переконана, що тільки прозорість, чесність і відкрите дослідження таких фактів дасть знання: була корупція, не було цієї корупції. І тоді потрібно вибачитися, якщо таких фактів не було. Я думаю, що потрібна така ТСК, яка буде розслідувати факти оприлюдненої корупції уряду», – зауважила вона. Ю. Тимошенко також зазначила, що у зв'язку з цим «не потрібно наполягати на відстороненні Прем'єра чи ще когось, треба провести нормальне публічне розслідування».

Партія «Свобода», лідер партії «Батьківщина» Ю. Тимошенко та окремі депутати Блоку П. Порошенка зумисне розхитують ситуацію в Україні, заявив депутат «Народного фронту» А. Геращенко, який разом з колегами з політсили блокували парламентську трибуну. Він пояснює це тим, що перелічені політики спекулюють на темі фінансових зловживань уряду, про які раніше заявив екс-голова Держфінінспекції М. Гордієнко.

На думку А. Геращенко, ніхто з тих, хто звинувачує Прем'єр-міністра А. Яценюка, не читали цих звітів. За його словами, коли члени коаліції на політичних ток-шоу розповідають по 7,5 млрд грн збитку від зловживань, то

забувають зауважити, що «це цифри, які перевірені за час керівництва урядів Ю. Тимошенко та М. Азарова», а за час керівництва А. Яценюка цифра, вивірена інспекцією, становить лише 11 млн грн.

За словами А. Геращенко, «свободівці» та особисто Ю. Тимошенко зумисне жонглюють даними, адже ведуть «нахабну цинічну кампанію, яку почали під замовлення Путіна». Він закликав їх об'єднатися з так званим «опозиційним урядом» і разом критикувати уряд, «який намагається вивести Україну з кризи».

Члени партії «Батьківщина» назвали закиди представника «Народного фронту» неправдивими й безпідставними. Зокрема, О. Кужель назвала «соромом» заяву А. Геращенко про те, що лідер її політичної сили Ю. Тимошенко розхитує ситуацію в державі та «працює на Кремль».

Політолог Є. Магда пояснює міжпартійний конфлікт у Верховній Раді тим, що Ю. Тимошенко, наприклад, довго чекала шансу «розрахуватися» з А. Яценюком за те, що той разом з Турчиновим залишили «Батьківщину» та почали автономну політичну кар'єру. Тим часом 19 депутатів у парламенті та два міністри в уряді, один з яких – спорту, а інший лише формально представляє «Батьківщину», – не зовсім ті позиції, які б могли вдовольнити амбіції політика, який ще зовсім нещодавно сподівався посісти пост Президента України. Ю. Тимошенко ніяк не готова змиритися з третіми ролями в українській політиці. І атака на «корупційний уряд Яценюка» – прекрасна нагода змінити політичний ландшафт.

Як вважає політичний експерт Т. Чорновіл, партія «Батьківщина», незважаючи на своє перебування в коаліції, де-факто в опозиції, бо накручує свій електорат на всі ті негативи, які є у влади. Напередодні місцевих виборів це виглядає як намагання покращити сприйняття своєї політичної сили населенням, як спосіб підвищення рейтингу. Однак такі дії, на думку Т. Чорновола, є «непристойними», вони показують, що всередині влади є штрейкбрехери, які пробують заробити капітал на максимально жорсткій критиці.

Серед останніх критичних заяв «Батьківщини» – ініціатива щодо скликання зборів коаліції у зв'язку з невдоволенням рівнем виконання Коаліційної угоди, про що заявила лідер фракції Ю. Тимошенко. «Ми ініціюємо збори коаліції, причому не на рівні керівників фракцій, а на рівні всіх членів коаліції для того, щоб проаналізувати, які позиції Коаліційної угоди не виконуються й чому. Треба активізувати роботу», – наголосила вона.

При цьому лідер «Батьківщини» зауважила, що всі позиції, які зазначені в Коаліційній угоді, є дуже значущими і важливими для України: «Треба просто її виконувати».

За словами Ю. Тимошенко, партія «Батьківщина» залишиться в коаліції. «Наша команда була і залишатиметься членом коаліції. Ми підтримуємо все добре, що може коаліція робити, але в той же час ми не можемо позбавляти парламент його святих прав на контроль. Навіть якщо сьогодні ми представляємо коаліцію і владу, то треба всім змиритися, що парламентська меншість має право на контроль. Тому нам всім треба відкритися до цього контролю, стати

публічними, прозорими і допустити в святая святих – у фінансові потоки і видатки, допустити парламентський контроль», – зазначила лідер «Батьківщини».

«Батьківщина» також наполягає на створенні у Верховній Раді тимчасової слідчої комісії щодо тарифів. «Я хочу запропонувати створити, а це абсолютно дозволено законом, слідчу комісію в парламенті, яка об'єднає всі фракції, яка ці тарифи розкладе на молекули і атоми, яка проаналізує кожен бухгалтерський документ», – заявила Ю. Тимошенко. За її словами, слідча комісія має з'ясувати, який тариф на газ є сьогодні виправданим. Лідер фракції також наголосила, що сама готова очолити цю слідчу комісію, «щоб не пропустити жодного бухгалтерського документа». «Ми маємо провести публічний, фундаментальний аналіз того, з чого складаються тарифи. Слідство має бути публічним, прозорим, за присутності ЗМІ, із залученням експертів. І ми покажемо країні, як всю корупцію в енергетичній галузі кладуть у тарифи для людей», – наголосила вона.

Лідер «Батьківщини» зауважила, що ініціативу створення ТСК уже підтримали фракції «Самопоміч» і Радикальної партії О. Ляшка, вона також упевнена, що фракції «Блок П. Порошенка» та «Народний фронт» також приєднаються до цієї пропозиції.

Останнє підвищення тарифів на газ для населення Ю. Тимошенко назвала «геноцидом нації» та заявила про необхідність владі дбати про людей. Вона переконана, що тарифи можливо знизити мінімум удвічі, оскільки вони є необґрунтованими та завищеними. За її словами, «Батьківщина» провела детальний аналіз складових тарифів на газ, тепло, гарячу й холодну воду, електроенергію та з'ясувала, що «в усіх тарифах без винятку є потужна корупційна складова».

В Україні нормативи на тепло для громадян завищені вдвічі та мають бути знижені до обґрунтованих стандартів «державних норм для будівництва», що дасть змогу значно зменшити витрати громадян на тепlopостачання, заявила лідер «Батьківщини» Ю. Тимошенко в ефірі програми «Шустер LIVE» на телеканалі «112 Україна».

Ю. Тимошенко також висловила здивування тим, що нормативи для України майже тотожні з нормативами російського Іркутська та Якутії, де значно суворіший клімат. «В Україні на 1 кв. м встановлений норматив у 0,0245 гігокалорій, у той час коли в російських Іркутську та Якутії цей показник складає 0,0283 гігокалорій на 1 кв. м, – пояснила народний депутат. – Ми можемо порівняти температуру в Якутії та в Україні? Різниця зрозуміла? Скажіть, хто дав право в Україні встановити таку норму споживання тепла на квадратний метр, як в Якутії?».

Також лідер фракції нагадала, що в Україні існують затверджені державні норми для будівництва – так звані ДБН, згідно з якими споживання тепла встановлюється на рівні 0,0128 гігокалорій на 1 кв. м. «У два рази менше, аніж це заклали в тарифи, базуючись не відомо на яких показниках», – резюмувала лідер «Батьківщини».

Вона також звернула увагу, що частина газу українського видобутку «не

віддається на потреби ЖКГ, а віддається “наліво” за корупційними схемами».

Паралельно «Батьківщина» намагається запропонувати альтернативні кроки виходу з кризи, підкреслюючи цим своє критичне ставлення до вже здійснюваних перетворень. Так, нещодавно ЗМІ поширили інформацію про початок розробки «Батьківщиною» нового антикризового плану. Ю. Тимошенко повідомила, що над пакетом пропозицій працює велика робоча група й планується, що протягом місяця будуть представлені результати її роботи. «На жаль, зараз приймаються стратегічно неправильні фінансові та політичні рішення. Ми готові запропонувати країні і коаліції досить стрункий, чіткий, покроковий план того, як Україні стати сильнішою», – пояснила лідер «Батьківщини».

Варто зазначити, що Ю. Тимошенко вже не раз заявляла про розробку плану з реформування України. Так, наприкінці 2009 р. вона, будучи Прем'єр-міністром, заявила про намір залучити міжнародних експертів до розробки програми «300 днів» – періоду, за який можна було б реформувати країну. Вона також оголошувала про свою роботу над «планом змін для майбутнього України», коли перебувала в місцях позбавлення волі. Після виходу з ув'язнення Ю. Тимошенко до цієї теми не поверталася.

Антикризовий план міг би стати одним з інструментів підвищення рейтингу партії, припускають експерти. Утім, у парламентській фракції «Батьківщини» неохоче коментують його подробиці та перебіг роботи над ним. «Коли представимо цей документ, тоді все і дізнається», – говорить заступник голови партії, народний депутат С. Власенко. Його колега по фракції О. Шкрум повідомила, що до ідеї антикризової програми партія прийшла після того, як у процесі розгляду проекту бюджету на цей рік пропозиції партії було відхилено: «На цій базі ми зараз готуємо такий величезний документ, де буде розписано, як проводити правильну економічну політику, як дійсно наповнити бюджет країни. Ми робимо зараз те, що, напевно, мав би робити Кабмін».

За словами О. Шкрум, у роботі над своїм планом «Батьківщина» регулярно звертається до експертів у різних сферах: «Серед них – як відомі економісти на кшталт О. Пасхавера, так і молоді незалежні фахівці». Бізнесмен Д. Денисенко повідомив, що на зустрічах порушуються питання стосовно підприємництва, фіскальної політики, соціальної сфери та волонтерського руху.

Член президії Політради «Батьківщини» О. Кужель каже, що веде роботу з Радою підприємців при Кабміні, з Федерацією роботодавців і профспілками. Величезна робота відбувається з фармацевтичного напрямку. Щодо теми конституційної реформи, за словами О. Кужель, працюють заступник голови партії С. Соболев і народний депутат І. Крулько. Сфера місцевого самоврядування й децентралізації доручена першому заступнику Ю. Тимошенко І. Кириленку, який займається напрямом аграрного бізнесу, а також депутатам С. Соболеву, В. Івченко та О. Шкрум.

О. Кужель запевняє, що підготовка антикризової програми партією не пов'язана з виборами до місцевих органів влади. «Повірте моєму досвіду: на місцевих виборах програми партій не слухають. А наступні парламентські вибори будуть нескорю», – зазначає О. Кужель. Крім того, вона запевняє, що в

партії поки не вирішили, чи будуть взагалі представляти готовий документ на суд публіки.

За словами політолога К. Матвієнка, який, за інформацією ЗМІ, сьогодні співпрацює з «Батьківщиною», план являтиме собою не програму у звичайному розумінні, а «систему законопроектів, рекомендацій до законодавчої роботи влади та коаліції».

Депутати та політологи розійшлися в оцінках ініціативи партії Ю. Тимошенко. Так, экс-депутат «Батьківщини» Р. Лук'янчук, який пройшов до Верховної Ради за списком «Народного фронту», вважає роботу такою, що заслуговує на увагу. «Якщо ці ініціативи зручні, ефективні, доцільні і зрозумілі, то їх потрібно використовувати», – упевнений Р. Лук'янчук. На його думку, Президент П. Порошенко й Прем'єр-міністр А. Яценюк «напевно прислухаються» до цих пропозицій, особливо в тому разі, якщо вони прозвучать із вуст Ю. Тимошенко.

Народний депутат С. Лещенко (Блок П. Порошенка) вважає, що за допомогою антикризової програми Ю. Тимошенко намагається «реанімувати свій вплив на політичний процес». «Щоб писати, а потім пропонувати подібні плани, потрібно мати підтримку в суспільстві і парламенті. На сьогодні у Юлії Володимирівни немає такої підтримки. Це спроба реанімації політика, кар'єра якого наближається до заходу», – зазначив С. Лещенко.

Він нагадав, що ключові ініціативи, з якими до цього виступала «Батьківщина», поки не мали успіху. «Фактично жодна ініціатива Тимошенко в цьому парламенті не пройшла. Ні вихід України з СНД, ні звільнення Н. Савченко не відбулися. Шукається тема, щоб Тимошенко було з чим прийти. Поки немає з чим», – наполягає С. Лещенко.

Незважаючи на запевнення О. Кужель щодо того, що план «Батьківщини» не пов'язаний з наближенням місцевих виборів, В. Карасьов упевнений, що робота партії якраз і націлена на майбутні місцеві вибори та можливу парламентську кампанію. «Тимошенко ставить для себе завдання – самостійно створити загальнонаціональну партійну платформу. Це може дозволити собі тільки партія влади. Тимошенко сьогодні намагається знизу переформатувати свою політичну силу під нові виклики», – вважає В. Карасьов. Він припускає, що в новому вигляді партія може викликати зацікавленість фінансово-промислових груп.

Отже, за висновками експертів, ВО «Батьківщина» напередодні місцевих виборів спробує набрати очки на тлі падіння популярності партій влади. Саме цим пояснюється серйозна критика на адресу влади з боку фракції Ю. Тимошенко у Верховній Раді, відмова голосувати в унісон із провладними фракціями за непопулярні закони, ситуативне партнерство з іншим парламентським критиком влади – фракцією Радикальної партії О. Ляшка. Водночас висловлюються припущення про приціл цієї політичної сили на дострокові парламентські вибори з метою повторити успіх 2006 р., коли, ініціювавши і вигравши дострокові вибори, лідер «Батьківщини» отримала крісло Прем'єра. Утім, у такий сценарій розвитку політичної кар'єри Ю. Тимошенко мало хто вірить, віддаючи водночас належне лідеру

«Батьківщини» як одному з найдосвідченіших українських політиків (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26945519.html>; <http://ua-prensa.com/politica/43609-mscev-vibori-chi-mozhliivy-revansh-kolishnh-soratnikv-yanukovicha.html>; <http://antikor.com.ua/articles/35956-narodnyj-front-obvinil-svobodu-i-juliju-timoshenko-v-pomoshchi-kremlju>; http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_geraschenko-obo-zval-timoshenko-i-svobodovcev-agentami-kremlya/619768; <http://antikor.com.ua/articles/36033-bpp-i-batjkivshchina-sobirajut-koalitsiju-iz-za-obvinenij-v-rabote-na-putina>; <http://antikor.com.ua/articles/34208-deputaty-ot-bloka-petra-poroshenko-sryvajut-vstupiteljnuju-kampaniju>; http://ipress.ua/articles/tymoshenko-atakuie-abo-koalitsiya-imeni-putina_118677.html; <http://razomplus.com/Post/taras-chornovl-u-mene-vrazhennya-shho-premrstvo-nadokuchilo-yaczenyuku>; <http://batkivshchyna.com.ua>).*

Ю. Якименко, мл. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ

ВО «Свобода» и антикоррупционные инициативы украинской власти в оценках политиков и экспертов

Заявления главы МВД А. Авакова о ведущихся в связи с подозрением в коррупции расследованиях в отношении экс-министров А. Мохника и И. Швайки вызвали бурную реакцию в украинском политикуме и медиа-пространстве.

Напомним, А. Мохник работал в составе правительства министром экологии и природных ресурсов, а А. Швайка – министром аграрной политики и продовольствия. Оба министра занимали должности в Кабмине по квоте ВО «Свобода».

Резонансность обвинений была усилена арестом главы Государственной службы по чрезвычайным ситуациям С. Бочковского и его заместителя В. Стоецкого, а также прозвучавшим незадолго до этого заявлением главы Государственной финансовой инспекции (ГФИ) Украины Н. Гордиенко о выявлении фактов использования коррупционных схем правительством А. Яценюка и требованием ГФИ отстранить главу Кабинета Министров от выполнения своих обязанностей. Позже депутаты ВО «Свобода» выступили с требованием создать парламентскую временную следственную комиссию и расследовать злоупотребления Кабинета Министров. Как подчеркивали представители «Свободы», А. Аваков лично прикрывал коррупционные схемы главы ГСЧС С. Бочковского и его заместителя В. Стоецкого.

А. Яценюк в свою очередь также обратился к Генпрокуратуре с просьбой расследовать заявления Н. Гордиенко о коррупции в Кабмине и заявил, что готов, как и все министры, дать показания по любому пункту обвинений.

Ранее Премьер-министр сообщал о ведущихся расследованиях в отношении ряда государственных компаний и энергетических объектов. После

заявлений А. Авакова стало понятно, что речь идет о компаниях, действующих в составе блока Министерства сельского хозяйства (в частности, Государственной зерновой корпорации), а также Министерства экологии.

Все эти факты стали катализатором дискуссии о коррупции во власти и путях ее преодоления. Кроме того, некоторые обозреватели расценили их как дополнительное свидетельство углубления противоречий в провластном политическом лагере и раскола в парламентской коалиции, на который неоднократно обращали внимание эксперты.

Представители ВО «Свобода» называют обвинения в свой адрес голословными, а также подчеркивают, что не получали никаких официальных сообщений по поводу следственных действий против них. «На сегодняшний день представители ВО “Свобода”, которые были на должностях министров, не получили каких-либо официальных сообщений ни от Генеральной прокуратуры, ни от МВД, ни от других структур относительно любых следственных действий в их адрес. На допрос их никто не вызывал ни в каком качестве, ни в какие уголовные производства их не привлекал», – сообщил народный депутат от партии «Свобода» А. Ильенко.

Как сообщила пресс-служба ВО «Свобода», глава МВД своими заявлениями пытается «отвлечь внимание общества от шокирующих фактов многомиллиардной коррупции в Кабмине Яценюка».

«Господин Аваков, если у Вас к министрам-“свободовцам” “есть вопросы”, то задайте их! Хотя бы один, – написал А. Мохник в Facebook. – И не надо пугать нас уголовными делами, потому что как-то кажется, что они существуют лишь в темниках штаба “Народного фронта”, которые Вы ретранслируете».

По мнению А. Мохника, «потoki грязи» на ВО «Свобода» из уст А. Авакова – это «банальная месть за то, что именно “Свобода” настаивает на раскрытии многомиллиардных коррупционных схем», которые, по сообщению Н. Гордиенко, патронирует “политический босс и соратник” А. Авакова». «Уголовных дел против министров-“свободовцев” нет, однако заказной чернухи в карманных СМИ – хоть пруд пруди!» – подчеркивает А. Мохник.

Обращаясь к главе МВД, А. Мохник также спрашивает: «Возникали ли у Вас некоторые “вопросы” к А. Яценюку в связи с заявлениями главы Государственной финансовой инспекции Н. Гордиенко относительно злоупотреблений на 7,5 млрд, которые покрывает Премьер-министр? Если возникали, то какие именно и где с ними можно ознакомиться (например, на Вашей странице в Facebook)?.. Возникали ли у Вас “вопросы” в связи с публичными заявлениями народного депутата VII созыва И. Скосаря относительно взятки в размере 6 млн дол. США, которую он дал А. Яценюку за место в избирательном списке “Батьківщини”? Если да, то пробовали ли Вы хоть как-то получить на них ответ? И какой результат, учитывая, что эту информацию Скосар подтвердил на детекторе лжи?.. Или, например, были ли у Вас, Аваков, вопросы к Вашему соратнику Мартыненко, против которого, по

сообщениям СМИ, возбуждено уголовное дело в Швейцарии за получение взятки в 30 млн франков?». А. Мохник считает, что именно А. Аваков с А. Яценюком лоббировал назначение на должность главы Госслужбы по чрезвычайным ситуациям С. Бочковского, задержанного 25 марта.

И. Швайка в свою очередь написал в Facebook, что «огульные обвинения в какой-то коррупции в адрес “свободовских” министров выглядят уже даже не смешно. Они немного надоели». «Если ведется следствие в отношении деятельности моей или Мохника, то готовы принять вызов и отвечать даже фейсбучным министрам, – заявляет он. – Мы готовы отвечать на все вопросы и претензии правоохранительных органов... Готовы встретиться на процедуре прохождения детектора лжи. Вместе с Яценюком, Аваковым и другими деятелями рангом пониже. За все свои слова и безосновательные обвинения придется отвечать всем, в том числе тем, кто от бессилия и страха пытается сегодня хоть как-то укунить “Свободу”, скрывая собственную коррумпированность и некомпетентность».

Ранее в ходе брифинга в Верховной Раде депутат от Блока П. Порошенко С. Каплин и представители ВО «Свобода» Ю. Левченко и А. Ильенко обвинили министра внутренних дел А. Авакова в сокрытии коррупционных схем и потребовали его отставки. Депутаты также указали, что правительство должно нести политическую ответственность «за покрывательство коррупционных схем».

«Еще в ноябре прошлого года депутат от ВО “Свобода” П. Кириленко направил депутатский запрос в МВД относительно злоупотреблений С. Бочковского и коррупционных схем, которыми он занимался. Там было четко расписано и разъяснено чем, где и как он занимается. Мы уже тогда обращали внимание министра внутренних дел на эти злоупотребления. И что вы думаете? Ему пришел ответ в ноябре из МВД от заместителя А. Авакова С. Чеботаря, что никакой коррупции в действиях С. Бочковского нет», – сообщил Ю. Левченко. Депутат считает, что А. Аваков «крышевал» С. Бочковского, который «явно заносил часть своих коррупционных поступлений министру МВД». Ю. Левченко также напомнил, что назначение экс-главы ГСЧС и его заместителя проходило по рекомендации А. Авакова и по представлению А. Яценюка, а в июле прошлого года А. Аваков пытался сделать С. Бочковского генералом.

Народные депутаты также потребовали от Генпрокуратуры и Службы безопасности Украины дать ответ, будут ли приняты соответствующие правовые меры по результатам обыска в кабинете заместителя главы МВД Украины С. Чеботаря, у которого, по их информации, найдены доказательства покрывательства коррупционных схем. «В кабинете С. Чеботаря провели обыски. В рамках следственных действий были найдены документы, которые подтверждают наличие и реализацию схем в целом МВД, во всех без исключения областных управлениях, а также в центральном аппарате были найдены драгоценности на невероятную сумму денег, золотые слитки, которые были изъяты и должны были бы фигурировать в тех или иных делах, но по тем или иным причинам в коррупционный способ появились у одного из

руководителей МВД», – сообщил С. Каплин.

Депутаты сообщили, что теперь ожидают от Генпрокурора и СБУ четкого ответа: «Чтобы они дали четкие пояснения, какие именно и какого содержания мероприятия проходили в кабинете С. Чеботаря, действительно ли там были найдены соответствующие материалы, которые подтверждают масштабные коррупционные действия министра, заместителей и всей его вертикали».

«Я также официально заявляю, что непосредственно к министру внутренних дел неоднократно обращались руководители фракции Блока П. Порошенко, народные депутаты с категорическим требованием отстранить от деятельности С. Чеботаря, который в среде силовых структур считается человеком, который по масштабам разработки и реализации грязных коррупционных схем уже превзошел пшонок, захарченков и клименков», – заявил С. Каплин.

Среди причин возросшей активности МВД в борьбе с коррупцией Ю. Левченко назвал также отчет Совета Европы «о последовательном блокировании министерством Авакова расследований преступлений против Майдана». «К сожалению, выяснилось, что не было не то что расследований, было осознанное блокирование со стороны МВД. Широко известны случаи, когда отпускали на свободу “беркутовцев”, их начальников, после чего те исчезали. Понятно, что МВД имело все возможности задержать их и не позволить выехать за рубеж, но, очевидно, это был преступный сговор», – говорит депутат.

Депутаты от ВО «Свобода» 7 апреля заблокировали трибуну Верховной Рады из-за игнорирования информации о финансовых злоупотреблениях в правительстве, опубликованной главой Госфининспекции Н. Гордиенко. Депутат Ю. Левченко призвал парламентариев к созданию временной следственной комиссии для расследования этих фактов. «Несколько недель звучат обвинения о злоупотреблениях правительства А. Яценюка. Эта информация подкреплена фактами. Озвучены обвинения про разворовывание 7,5 млрд грн, про коррупцию в “Нефтегазе” на более чем 4,5 млрд, есть факты разворовывания государственных средств в “Энергоатоме”. Также есть факты относительно “Укрнефти” и “Укртранснефти”, которые указывают на то, что именно по указанию Премьер-министра была выкачана технологическая нефть, которую передали частным структурам. Однако никакого расследования в связи с этими фактами нет.

Общество требует, чтобы Верховная Рада создала временную следственную комиссию, которая расследовала бы все обвинения, озвученные главой Госфининспекции Н. Гордиенко. Созданная в Кабмине комиссия, которая якобы проверила деятельность правительства, так или иначе, подконтрольна А. Яценюку. Мы требуем независимого расследования в стенах парламента», – заявил Ю. Левченко.

Представитель ВО «Свобода» А. Ильенко в свою очередь подчеркнул, что общество имеет право владеть информацией о деятельности МВД. «Сейчас все общество беспокоит позорное явление: в стране за год после Майдана возобновляют коррупционные схемы... Действующее правительство ничего не

делает, чтобы реально бороться с коррупцией и уничтожить преступные схемы времен Януковича – это прежде всего касается МВД и А. Авакова в частности», – отмечает депутат.

Парламент же, по его мнению, демонстрирует отсутствие политической воли для борьбы с коррупцией. «Обычный вопрос о создании парламентской ВСК вызвал дикое сопротивление в парламентской коалиции. Видим, что большинство депутатов не имеют желания расследовать факты коррупции – впечатление такое, будто происходит банальное покрывание коррупционных схем», – подчеркивает А. Ильенко.

Отметим, что партия «Народный фронт» отреагировала на выдвинутые Н. Гордиенко в адрес правительства обвинения заявлением, в котором назвала их «симптоматической реакцией старой государственной системы на деятельность Премьер-министра Украины и правительства по очищению органов центральной исполнительной власти от лиц, которые не соответствуют занимаемым должностям». «Наша политическая сила также убеждена, что за информационной атакой со стороны Гордиенко стоят олигархи, которым правительство перекрывает схемы паразитирования на государственных возможностях и которым он в свое время мог оказывать соответствующие услуги. Что же касается такой заинтересованности и поддержки информационной провокации представителями одной из политических партий, то их энтузиазм очевиден – эта политсила до сих пор не может смириться с тем, что из правительства с позором были изгнаны их министры-коррупционеры», – подчеркнули в «Народном фронте».

О том, что заявления отстраненного главы Госфининспекции Н. Гордиенко не содержат правдивых утверждений, а их подача в отдельных СМИ является спекуляцией, заявили и в «Энергоатоме».

В свою очередь депутат парламента от партии «Народный фронт» А. Геращенко обвиняет «Свободу» в работе на президента России В. Путина. «Это грязная циничная кампания, которая начата по заказу Путина Ю. Тимошенко, партией “Свобода”, которая обанкротилась на этих выборах», – заявил депутат, призвав эти партии объединиться с оппозиционным блоком: «Тимошенко это не в первый раз. В 2009 г. они уже чуть было не объединились с Януковичем и создали коалицию».

По словам депутата, эти силы действуют в Украине как «пятая колонна Путина»: «Наступление Путина на Украину в апреле и мае не нужно. Путин понял, что украинский народ силой взять нельзя, поэтому решил взять его хитростью. Он поднял украинскую историю, увидел, как после смерти Хмельницкого рассорили украинский народ. Он посмотрел, как НКВД рассорило организацию украинских националистов. То же самое он делает и сейчас», – считает А. Геращенко.

По словам депутата, в отчетах фининспекции нет фамилии, имени, должности Премьер-министра. Известные же политики и члены коалиции «забывают сказать, что около 6 млрд – это цифры, которые проверены за время правительства Тимошенко 2007 г. И за времена правительства Азарова». «Там цифры по вышкам Бойко, про которые все забыли, там цифры по грабежу,

который проводился во время Евро-2012. За время правительства Яценюка инспекцией выведена цифра аж 11 млн грн. Но там нигде не упоминается ни фамилия министра, ни Премьер-министра». По словам А. Геращенко, никто из тех, кто обвиняет Премьер-министра и правительство, не читали отчеты финансовой инспекции.

Комментируя заявления А. Геращенко, депутат от ВО «Свобода» А. Ильенко отметил, что, несмотря на информационную атаку, никто и никогда не заставит «Свободу» сойти с пути защиты социальных и национальных прав украинцев. «Мы твердо убеждены, что сейчас украинцам не интересны политические споры... Общество больше обеспокоено коррупцией новой власти, невыполнением требований Майдана, отсутствием реальной люстрации и наказания представителей режима Януковича», – подчеркнул депутат. Сегодняшняя атака на «Свободу», по его мнению, обусловлена, в том числе, и попытками отвлечения внимания от невыполнения условий коалиционного соглашения.

По заявлениям представителей ВО «Свобода», кампания по дискредитации их политической силы ведется во многих украинских СМИ. Так, депутат парламента О. Осуховский отмечает, что в СМИ, в частности региональных, появляются «фэйковые» статьи против «свободовцев». «Это связано с тем, что мы реально разоблачаем коррупцию в Кабмине, боремся со злоупотреблениями, так как всегда боролись с режимом Януковича. Сейчас враждебные силы надеются получить реванш, опять прийти к власти», – заявляет депутат.

В связи с публикацией таких материалов юридическое управление партии готовит судебные иски в адрес таких изданий.

По словам главы юридического управления ВО «Свобода» О. Бондарчука, недавно в ряде газет Хмельницкой, Запорожской, Ивано-Франковской, Львовской, Волынской, Ровенской, Сумской, Черниговской, Черкасской и других областей появились фактически идентичные статьи «Коррупционеры сядут вместе с террористами и сепаратистами». Их цель, по словам О. Бондарчука, – обелить правительство от обвинений в растрате средств и обвинить в коррупции экс-министров, представителей ВО «Свобода».

«В материалах, сделанных как под копирку, кроме отбеливания правительства Яценюка от обвинений в многомиллиардной коррупции в Кабмине, говорится и о том, что якобы против экс-министров-“свободовцев” И. Швайки и А. Мохника продолжается следствие. Также автор фантазирует, что, выступая против коррупции в правительстве Яценюка, националисты якобы стараются отвлечь внимание от себя, подводя читателей к мысли, что “свободовцы” “поддерживают информационную волну и защищают прихвостней Януковича”, – рассказывает О. Бондарчук. – Это позорное явление, которое нам удалось обнаружить по всей Украине, называется “джинса”, то есть специально скрытая реклама или антиреклама, поданная в виде новостей, авторских текстов, аналитики и т. п. Фактически это материал, который редакция взяла на платной основе, однако никак не сообщила об этом читателю». Многие эксперты, комментируя антикоррупционные инициативы и

их использование в политической борьбе, отмечают, что они могут служить как свидетельством влияния западных партнеров, так и отчасти конкуренции между Президентом и Премьер-министром в вопросе большей успешности в борьбе с коррупцией. Что касается ВО «Свобода», то для нее критика правительства оказывается удобным поводом для укрепления собственного положения в украинском политикуме, ощутило пошатнувшегося по итогам прошедших выборов. Учитывая, что «непопулярные» реформы проводимые правительством, рост политической нестабильности и кризисных тенденций в экономике не способствуют росту популярности провластных сил, их критика может положительно сказаться на рейтингах таких политических сил, как например, «Свобода».

В то же время некоторые обозреватели указывают, что, хотя официально опубликованных рейтингов политических партий в этом году еще не было, велика вероятность существенного падения уровня поддержки таких сил, как Блок П. Порошенко и «Народный фронт». Их оппоненты, в частности Оппозиционный блок, наоборот, демонстрируют рост электоральных симпатий. Таким образом, рассчитывать на положительную динамику поддержки избирателей сегодня, в силу различных причин, могут партии, отмежевавшиеся от провластного большинства хотя бы на уровне риторики. В этом смысле последние заявления ВО «Свобода», которое потерпело неудачу на последних выборах, выглядят вполне естественно.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Перспективи участі УДАРу в майбутніх виборах до місцевих органів влади

Тривалий час у суспільстві відбувається дискусія про проведення виборів до місцевих органів влади в терміни, які відведені законом. Спочатку йшлося про необхідність дострокових виборів на місцях, потім про перенесення виборів через складну ситуацію в Україні. Президент України П. Порошенко вніс ясність у дискусію та заявив, що місцеві вибори в країні відбудуться восени цього року. «Децентралізація передбачає передачу лівової частки повноважень територіальним громадам, що, я сподіваюся, врешті-решт станеться після місцевих виборів, які мають відбутися 25 жовтня. Про жодне перенесення не йдеться, нехай не чекають. Точно так, як і я вчинив із парламентськими виборами, так само буде і з місцевими виборами, оскільки єдиним носієм влади в державі є український народ і український громадянин», – зазначив Президент, виступаючи перед активом Тернопільської обласної держадміністрації.

За його словами, пропозиції щодо децентралізації вже було подано до Верховної Ради та направлено до Конституційного Суду. Пропонується передати громаді значну частину повноважень, щоб «скоротити відстань між громадянином і людиною, яка приймає рішення».

Щодо окупованих територій, то в Президента менше оптимізму, але він усе ж сподівається, що й на Донбасі відбудуться вибори вже в цьому році. «Можливо, це відбудеться вже в цьому році. Для цього потрібно виведення усіх іноземних військ. Якщо будуть виведені усі іноземні війська, ми якось в країні порозуміємося», – наголосив глава держави.

Він також додав, що для проведення виборів, серед іншого, потрібно взяти під контроль кордон України та Росії. П. Порошенко вважає, що в разі виконання цих умов конфлікт буде дуже швидко врегульовано.

Разом з тим у суспільстві немає впевненості в тому, що вибори відбудуться восени цього року та головне, чи виправдаються сподівання виборців. Як зазначають деякі автори публікацій у ЗМІ, депутати досі не можуть домовитися, чи відбудуться вибори за чинним законом про змішану виборчу систему, чи запровадять пропорційну систему з відкритими списками, чи взагалі перенесуть вибори на весну. На терміни проведення і вибір системи може вплинути конституційна реформа восени 2015 р. та електоральні рейтинги партій.

За словами народного депутата від БПП О. Черненка, варто проводити вибори після змін до Конституції. «Ми говоримо про децентралізацію й зміни до Конституції зі збільшенням повноважень об'єднанням громад, а раніше вересня ухвалити їх не можна. Є ідея, що, можливо, є сенс отримати нові повноваження місцевих рад, а потім уже обирати нові навесні», – зазначив О. Черненко.

Щоправда, пропонується й інший варіант, за яким передбачається обрати місцеві ради восени, а при ухваленні конституційних змін записати в перехідні положення проведення дочасних місцевих виборів.

Політиків більше турбують рейтинги їхніх політичних сил, що може значно вплинути на прийняття рішення щодо проведення місцевих виборів. Не варто виключати варіант, що й Президент України вимушений буде змінити свою думку – і вибори можуть бути перенесені. Адже, як зазначають деякі ЗМІ, рейтинги БПП і «Народного фронту» падають, а «Опозиційного блоку» – зростають. І невідомо, що буде до осені, адже ціни зростають, виробництво падає, тривають корупційні скандали тощо. І в разі збереження такої тенденції, ця партія нібито може отримати істотний вплив у місцевих радах Сходу й Півдня України на осінніх виборах.

Щоправда, дослідження, проведені соціологами, не підтверджують думки про значне зростання рейтингу Опозиційного блоку, але вони підтверджують падіння рейтингу БПП і «Народного фронту». Зокрема, компанія Research & Branding Group у період 6–16 березня 2015 р. провела дослідження громадської думки жителів України (за винятком АР Крим, Донецької та Луганської областей і м. Севастополь) щодо їхньої оцінки поточної політичної ситуації в країні. На сьогодні лідером партійного рейтингу є Блок П. Порошенка, за який готові проголосувати 13,2 % виборців. Також виборчий бар'єр у разі проведення виборів у березні поточного року подолали б «Самопоміч» (8 %), Радикальна партія О. Ляшка (5,7 %), ВО «Батьківщина» (5,6 %) та Опозиційний блок (5,3 %).

За даними соціологічного опитування Центру ім. О. Разумкова, якби вибори Верховної Ради проводилися сьогодні, найбільше українців (14,1 %) проголосувало б за Блок П. Порошенка; 9,3 % опитаних підтримали б партію «Самопоміч»; 6,8 % – Опозиційний блок. Приблизно рівна кількість підтримують «Народний фронт», Радикальну партію О. Ляшка й «Батьківщину» (4,6 %, 4,5 і 4,4 % відповідно).

За півроку до можливих виборів ситуація може змінитися, але поки що немає підстав не проводити виборчу кампанію восени цього року, про що й заявив Президент, пообіцявши, що вибори відбудуться 25 жовтня. Тим більше ж невідомо, яка буде ситуація навесні 2016 р.

Політики вже давно готуються до цієї виборчої кампанії та намагаються знайти порозуміння із своїми союзниками. Зокрема, УДАР ще восени 2014 р. розпочала підготовку до місцевих виборів. При цьому в партії заявили, що на вибори підуть самостійно. В. Кличко, аналізуючи попередню виборчу кампанію, зазначив, що дуже важливо не повторювати помилки минулого. Усі пам'ятають, як після помаранчевої революції люди, які стояли по одну сторону барикади, прийшовши до влади, почали воювати одне з одним. «Ми в жодному разі не будемо воювати між собою. Ми об'єдналися заради України, а не заради чийось амбіцій. Ми підтримали того кандидата, який на той момент мав більшу підтримку серед населення і, відповідно, більше шансів виграти», – зазначив В. Кличко.

За його словами, в умовах війни та глибокої економічної кризи це було просто необхідно, переважна більшість українців виступили за монолітну єдність демократичних сил. «Ми відмовилися від власних амбіцій і перемогли. Вся Україна перемогла. Президента було обрано в першому турі. Ми також разом ішли на парламентські вибори, аби об'єднаними зусиллями змінювати країну», – підкреслив він.

На його думку, це було унікальним явищем в історії української політики. Демократи не розпорошувалися, а об'єднувалися. При цьому В. Кличко заявив, що на наступні місцеві вибори партія піде самостійно. Адже українці вже зробили свій вибір на користь європейського майбутнього та довіряють демократичним силам. Це ж розширює можливості для партій проєвропейського спрямування, дає можливість кожній з них будувати власну роботу з виборцями. «І чим більше таких сил буде представлено в органах влади – як місцевої, так і центральної, тим краще», – наголосив В. Кличко.

За його словами, саме тому було сформовано депутатську групу УДАР у парламенті, яка націлена на реалізацію програмних засад партії. «Але хай ніхто не сподівається, що ми почнемо боротися одне з одним, влаштовувати якісь зливи компромату. Цього ніколи не буде! Наша мета одна – успішна Україна. І ми її досягатимемо спільними зусиллями», – запевнив лідер УДАРу.

Представники партії сподіваються на політичні перспективи партії УДАР і на достатньо високу оцінку від виборців на наступних місцевих виборах. І, як зазначив В. Кличко, ключовим планом партії є зміна країни, швидкі реформи.

Разом з тим він наголосив, що УДАР ніколи не зраджував ні свого виборця, ні національні інтереси України і в партії ніколи не було так званих

«тушок». Ніхто з УДАРу не забруднений корупційними скандалами. «У нашій партії немає олігархів та сумнівних осіб. Тому УДАР здатен і повинен показати приклад українському політикуму – приклад чесної, прозорої, демократичної політики», – зазначив В. Кличко.

Про те, що партія піде на вибори самостійно, заявляли представники партії УДАР ще 14 листопада 2014 р. під час прес-конференції. Зокрема, О. Рябикін, заступник голови виконавчого комітету УДАРу, Ю. Тарасовець, голова обласного осередку партії та А. Євлахов, народний депутат України від 207 мажоритарного виборчого округу. За їхніми словами, в усіх областях України УДАР розпочав ряд заходів, мета яких підвищити ефективність роботи партії в контексті найближчих виборів до місцевих органів влади, адже в них партія УДАР планує брати участь самостійно.

Як зазначив О. Рябикін, на новому етапі свого розвитку партія проводить аналіз діяльності в попередні роки, змінює підходи в комунікації, прибирає зайві бюрократичні бар'єри та розвивається як відкрита організація, що прагне допомогти талановитим людям почати зміни з місцевих громад. «Ми відкриті для всіх небайдужих людей», – заявив О. Рябикін.

У свою чергу Ю. Тарасовець визначив головні пріоритети: на виборах до місцевих рад УДАР має бути максимально представленим у міських і сільських радах. Для цього буде проаналізовано роботу, проведену на виборах до Верховної Ради, і залучено ще більше районних осередків партії. «Долати труднощі набагато легше з сильною командою», – підкреслив Ю. Тарасовець.

Як інформують ЗМІ, обласні осередки партії розпочали підготовку до виборчої кампанії. Зокрема, у Тернополі відбулася конференція Тернопільської обласної організації партії УДАР, під час якої делегати обрали нове керівництво партійної організації і визначили основні пріоритети на перспективу. Серед яких ключовим є підготовка до місцевих виборів. За словами політиків, незважаючи на те що УДАР є найбільшою в складі фракції «Блок П. Порошенка», на місцевих виборах з політичними партнерами «ударівці» співпрацюватимуть на засадах здорової конкуренції. «На жаль, деякі місцеві ради досі складаються з представників Партії регіонів. Потрібне повне перезавантаження, і УДАР готовий до цього», – наголосив голова Тернопільської обласної організації партії УДАР І. Побер.

За його словами, у партії достатньо потужний людський ресурс, для того щоб сформувати достойні списки кандидатів на посади сільських, селищних і міських голів, а також кандидатів у депутати до місцевих рад.

Також політики вважають, що наступні вибори повинні відбутися за відкритими пропорційними списками, адже це європейський принцип формування місцевих рад. При цьому представники партії УДАР наголосили, що вони тривалий час поступалися власними політичними амбіціями, адже розуміли, що країні потрібна насамперед єдність. Тепер вони вважають, що настав час активізувати діяльність УДАРу як самостійної політичної сили.

Разом з тим «ударівці» готові співпрацювати зі своїми однодумцями й союзниками. «Ми готові співпрацювати з кандидатами від демократичних сил. Сподіваюсь, що спільно ми зможемо визначити достойного претендента на

першість в окремих районах Тернопільщини. Проте це повинна бути дійсно достойна людина, яка користуватиметься авторитетом серед місцевих жителів», – зазначив заступник голови Тернопільської обласної організації партії УДАР М. Люшняк.

В УДАРі вважають, що місцеві вибори потрібно провести своєчасно, що стане запорукою проведення реформ. Децентралізація може реально запрацювати лише після проведення місцевих виборів. Таку думку в ефірі телеканалу UBR висловив народний депутат-«ударівець» В. Пацкан. «У моєму розумінні, децентралізація – це перш за все делегування повноважень. На сьогоднішній момент у місцевих радах переважно залишаються представники колишньої партії регіонів та її прибічники. Нинішня коаліція або навіть попередня опозиція до минулої влади у місцевих органах влади практично не представлена», – зазначив депутат.

На його думку, говорити про реальну децентралізацію влади можна буде після проведення місцевих виборів. «Ми повинні зараз підготувати законодавчу базу, зробити все для того, щоб вона запрацювала, але після виборів», – наголосив В. Пацкан.

Він також підкреслив, що децентралізація має полягати в більшій бюджетній самостійності: «Більше коштів повинні залишатися на місцях».

«Ударівці» також вважають, що місцеві вибори мають проводитися за новим законом (за відкритими списками), який необхідно прийняти не пізніше травня. Про це заявив народний депутат Є. Фірсов. «Я переконаний, що місцеві вибори – неминучі, і вони мають відбутися у жовтні цього року. Кажу це як представник Донецької області, незважаючи на те, що ситуація там достатньо складна, вибори вкрай необхідні», – наголосив депутат.

Він також висловив сподівання, що новий закон про місцеві вибори за відкритими списками ухвалить до травня місяця, як це прописано в Коаліційній угоді. «Робоча група в парламенті вже працює над цим питанням, і я сподіваюся, що з новим законодавством і новою політичною конфігурацією ми підійдемо до місцевих виборів», – зазначив представник УДАРу.

Варто зазначити, що іноді гучні заяви політиків залишаються лише заявами і їхні подальші дії залежать від обставин та чергових домовленостей. Як відомо, у партії УДАР неодноразово заявляли про самостійний похід на президентські вибори, парламентські, а згодом усе змінювалося. І, як результат, В. Кличко, рейтинговий кандидат, на президентських виборах підтримав кандидатуру П. Порошенка, а сам не взяв участі в цих виборах. На парламентських виборах «ударівці» йшли за списком Блоку П. Порошенка.

Теперішні заяви про самостійний похід на вибори до місцевих органів влади також викликають сумнів. В. Кличко, який ще недавно говорив про самостійний похід, несподівано заявив, що його партія ще не розглядала питання про самостійну участь у наступних місцевих виборах. Про це він повідомив в ефірі 5 каналу. «Наша партія підтримала П. Порошенка на президентських виборах, ми також разом йшли на парламентські вибори. Я впевнений, що наша політична сила має підтримку. Коли ми будемо знати, якою буде формула цих виборів, ми будемо погоджувати кандидатів, тому що

ми схожі за ідеологією. Таким чином ми можемо об'єднувати наші зусилля, допомагати один одному. Чи, може, підемо окремо», – зазначив В. Кличко.

Крім того, представники партії В. Кличка мають своє бачення майбутніх виборів, які не повинні зачепити їхніх власних інтересів. Зокрема, секретар Київради О. Резніков вважає, що в столиці проводити вибори не обов'язково. «Тому що вибори у нас відбулися в травні минулого року, після шестирічного перебування іншого складу міської ради. Тому виникає питання: чи є запит у киян на вибори щороку? Чи в цьому завдання міста? На це питання повинні відповісти самі кияни і, природно, наші колеги-парламентарі. Але якщо буде прийнято рішення, що Київ у тому числі повинен йти на вибори восени 2015 р., то це відбудеться», – запевнив О. Резніков.

Разом з тим він наголосив, що в 2009 р. Конституційний Суд прийняв рішення, яке дуже просто й однозначно говорить, що всі органи місцевої влади, обрані як на чергових, так і на позачергових виборах, обираються на той термін повноважень, який передбачений Конституцією. Тобто або п'ять, або чотири роки. «Тому, якщо ми розуміємо, що Конституцію України має право офіційно тлумачити тільки КС, ми відкриваємо це рішення 2009 р. і отримуємо відповідь: обрана в 2014 р. міська рада та обраний у травні міський голова обрані на термін повноважень, який передбачений Конституцією. Відповідно, вибори в 2015 р. у Києві не повинні проводитися», – зазначив міський секретар.

Така його думка як юриста, виходячи з тлумачення рішення КС. Більшість столичної ради, яка складається, переважно з членів партії УДАР, з подібною думкою погодиться. Та й сам В. Кличко не дуже поспішає на нові вибори мера столиці.

Тим не менше, певні зусилля щодо підтримки власного рейтингу в киян ним докладаються. Зокрема, В. Кличко виступив із заявою стосовно одного з найбільш болючих соціальних питань – підвищення тарифів, у якій наголосив, що київська міська влада формує в платіжці тільки тариф на квартплату, який підвищуватися не буде. «Хочу нагадати, що міська влада сьогодні формує тільки один тариф – на квартплату. В цей тариф входить прибирання під'їздів, вивіз сміття, робота ліфтів. Є чітке рішення: міська влада не буде піднімати квартплату», – наголосив він.

В. Кличко зазначив, що до всіх інших тарифів, таких як газ, електроенергія, тепло, міська влада не має стосунку, переклавши таким чином відповідальність на центральну владу, уособлювану на сьогодні Президентом П. Порошенком і Прем'єром А. Яценюком. «Ми вимагаємо від уряду, НКРЄ, щоб вони зобов'язали монополістів надання послуг обґрунтувати ціну. Більше того, ми повинні розробити таку систему, коли соціально незахищені верстви населення зможуть отримувати компенсацію», – зауважив мер.

Незважаючи на такі заяви, В. Кличко, за спостереженням політолога Т. Березовця, усе одно сприймається виборцями як людина Президента, а отже, перспективи УДАРу на майбутніх місцевих виборах значною мірою залежатимуть і від рівня суспільної підтримки глави держави (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел: Місцеві вибори в Україні відбудуться восени, про перенесення не йдеться, – Порошенко //*

<http://ua.interfax.com.ua/news/general/258557.html>. – 2015. – 2.04; Порошенко запевнив, що місцеві вибори відбудуться // <http://galnet.org/news/277908-poroshenko-zapevnyuv-scho-mistsevi-vybory-vidbudutsya>. – 2015. – 2.04; Рейтинг політичних партій станом на березень 2015 р. // <http://politic.kiev.ua/politika/9619reiting-politichnih-partii-stanom-na-berezen-2015-roku.html>. – 2015. – 24.03; Политическая ситуация в Украине. Рейтинги партий и политиков // http://antikor.com.ua/articles/32685-politicheskaja_situatsija_v_ukraine_rejtingi_partij_i_politikov. – 2015. – 19.03; Чи перенесуть місцеві вибори на весну? // http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2015/03/150313_local_election_postpone_vs. – 2015. – 13.03; На місцеві вибори партія УДАР йтиме самостійно // <http://zz.te.ua/na-mistsevi-vybory-partiya-udar-jtyme-samostijno-2>. – 2014. – 15.12; Пацкан: Децентралізація може реально запрацювати лише після місцевих виборів // <http://klichko.org/news/?id=24145>. – 2015. – 27.03; Фірсов: Новий закон про місцеві вибори необхідно ухвалити до травня // <http://klichko.org/news/?id=24137>. – 2015. – 24.03; Кличко ще не вирішив, чи піде УДАР на місцеві вибори окремо від Блоку Порошенка // http://www.ukrinform.ua/ukr/news/klichko_shche_ne_virishiv_chi_pide_udar_na_mistsevi_vibori_okremo_vid_bloku_poroshenka_2039442. – 2015. – 3.04; Осінніх виборів у Києві бути не повинно, але місто до них готове, ? Резніков // http://newsradio.com.ua/2015_04_09/Os-nn-h-vibor-v-u-Ki-v-but-ine-povinno-ale-m-sto-do-nih-gotove-Rezn-kov-8625. – 2015. – 9.04).

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Географічна диверсифікація поставок газу в Україну: стан і перспективи

(Закінчення. Початок у попередньому випуску).

3. Газова політика Росії та Європейського Союзу

Перебіг подій 2014–2015 рр. доволі наочно продемонстрував, що російські і європейські погляди й політика щодо перспектив розвитку європейського газового ринку кардинально відмінні та, по суті, багато в чому мають протилежну спрямованість. Так, «Газпром», як основний «гравець» російської газової політики у Європі, прагне збільшити свою частку й зміцнити свої позиції на європейському газовому ринку, посиливши таким чином свій статус найбільшого олігополіста цього ринку, що, у свою чергу, є основою отримання фінансово-економічної вигоди «Газпромом» та економічної й політичної вигоди Росією як державою.

До останнього часу зовнішньоторговельна політика російського газового концерну полягала у якнайбільшому використанні переваг свого монопольного

становища на ринках конкретних європейських держав. Адже Росія на 55–100 % забезпечувала газом 12 із 28 держав-членів ЄС – Грецію, Польщу, Чехію, Австрію, Словенію, Словаччину, Угорщину, Болгарію, Фінляндію й три країни Балтії (Естонію, Латвію та Литву).

Так, фахівець з російської нафтогазової промисловості Оксфордського інституту енергетичних досліджень Д. Хендерсон вважає, що «Газпром» призначає ціни на свій газ залежно від того, чи володіє він значною часткою ринку цієї країни або якщо бачить, що інші, альтернативні можливості країни з отримання газу обмежені. По суті, він поводить себе як монополіст, що дискримінує. На думку Д. Хендерсона, при підписанні договору «Газпрому» з покупцями газу існує політичний аспект, іноді час проведення економічних переговорів очевидно виявляється політично вмотивованим. Однак, згідно з його спостереженнями, Росія призначає на газ ті ціни, які вона вважає, що зможе врешті-решт одержати.

І ця точка зору підтверджується статистичними відповідними даними. Так, за повідомленнями ЗМІ, у 2013 р. російський газ за ціною вище 475 дол. США за 1 тис. куб. м, поряд з Україною, платили Литва, Польща, Чехія, Данія та Болгарія, за цінами в діапазоні 400–475 дол. за 1 тис. куб. м – Естонія, Латвія, Словаччина, Італія, за цінами в діапазоні 325–400 дол. за 1 тис. куб. м – Австрія, Німеччина, Нідерланди, Угорщина, Фінляндія та Франція, за ціною нижче 325 дол. за 1 тис. куб. м – Велика Британія. Побіжного погляду на географічну карту достатньо, щоб зрозуміти, що ціна російського газу для ряду країн-членів ЄС, які ближче розташовані до Росії (отже, і з меншими витратами «Газпрому» на транспортування свого газу) була вищою (і вельми істотно!), ніж для ряду країн, які географічно розташовані далі від Росії й куди для транспортування російського газу потрібно здійснювати відповідно більші витрати.

Показово, що європейські країни, ринки яких відзначалися вищим ступенем диверсифікації джерел постачання газу, платили за цей газ і нижчу ціну. Наприклад, у Німеччині, Франції та Нідерландах російський газ продавався за ціною нижчою, ніж у Польщі та країнах Балтії, а у Великій Британії – за ціною нижчою, ніж у Німеччині, Франції і Нідерландах. Крім того, деякі оглядачі ЗМІ звертають увагу, що окремі з найбагатших країн Європи, які платять за російський газ відносно нижчі ціни, звинувачуються в м'якотілості щодо Росії. Так, після агресії Росії проти України в Криму й на Донбасі США і ЄС наклали на Росію економічні санкції. Однак Німеччина, Австрія і Франція, кожна з яких платить менше 400 дол. за 1 тис. куб. м газу, звинувачувались у тому, що перешкоджали прийняттю більш твердих заходів проти Росії.

Утім, цілком природно, що така ситуація монопольної залежності не лише не задовольняє ряд держав-покупців російського газу, а й створює загрозу економічній і соціальній стабільності Європейського Союзу як такого. Непоступливість російської сторони підштовхнула держави-члени ЄС до пошуку альтернативних джерел постачання газу. Уже згадувалося, наприклад, про будівництво терміналів з регазифікації скрапленого природного газу в Польщі та Литві, яке об'єктивно послаблювало позиції російського «Газпрому»

на цих ринках. Непрямим підтвердженням крайнього невдоволення російської сторони таким перебігом подій була вельми болісна реакція на них російських ЗМІ.

Особливо це стосується нещодавно збудованого СПГ-терміналу в Клайпеді (Литва). Так, наприкінці минулого року російські ЗМІ повідомляли, що Литва у 2015 р. платитиме за норвезький скраплений газ (СПГ) як мінімум на 10 % більше, ніж за російський, – 1100 літів (397 дол.) за 1 тис. куб. м, тоді як за російський газ Литва платитиме – 1 тис. літів. Однак некоректність цього порівняння стає очевидною в подальшому прочитанні цього ж повідомлення, де зазначається, що в травні 2014 р. «Газпром» знизив ціну на газ для Литви приблизно на 20 %. Адже, за даними галузевого регулятора Литви, у першому півріччі 2014 р. ця країна платила в середньому 1,08 тис літів за 1 тис. куб. м газу проти 1,237 тис літів у 2013 р. Цілком зрозуміло, що саме імпорт скрапленого газу дає Литві переваги в переговорах з «Газпромом». «Із цього моменту й назавжди наш доступ до СПГ не дасть змоги “Газпрому” довільно встановлювати ціну», – сказав міністр енергетики Литви Р. Масюліс. Цього року споживання газу в Литві, за прогнозами, збережеться на рівні минулого року – 1,1 млрд куб. м, не враховуючи поставок газу виробникові азотних добрив Achema – найбільшому в країні споживачеві газу, у якого укладено окремий контракт із «Газпромом». «Таким чином, обсяг закупівель у “Газпрому” знижується більше ніж удвічі порівняно з минулим роком. Беручи до уваги всі обставини, було б раціонально говорити про контракт на рік або кілька років... Ми не можемо ризикувати, підписуючи довгострокову угоду з “Газпромом” за фіксованою ціною», – наголосив генеральний директор Lietuvos Energija Д. Місюнас (<http://1prime.ru/energy/20141114/795989244.html>).

У 2014 р. Litgas, підрозділ державної електроенергетичної компанії Lietuvos Energija, уклала п'ятирічний контракт із норвезькою Statoil на щорічну поставку 540 млн куб. м СПГ на спеціально збудований для цього термінал (пропускна потужність 4 млрд куб. м на рік). Достеменно зауважимо, що у 2013 р. сукупне споживання газу в Литві становило 2,6 млрд куб. м, а у 2014 р. – 2,5 млрд куб. м. Відповідні показники для всіх трьох країн Балтії (Литви, Латвії та Естонії) становили у 2013 р. – 4,6 млрд куб. м газу, а у 2014 р. – 4,4 млрд куб. м газу. Таким чином, введення в експлуатацію СПГ-терміналу в Литві, по суті, зводить нанівець монопольний контроль російського «Газпрому» над газопостачанням країн Балтії. Так, міністр енергетики Литви Р. Масюліс повідомив, що в майбутньому Литва зможе купувати газ у Латвії або Польщі. З'єднувальний газопровід між Литвою та Польщею буде побудовано приблизно до кінця 2019 р. У перспективі ж країни Балтії зможуть купувати СПГ в американських постачальників. Причому, як повідомляє агентство Reuters, американські постачальники скрапленого природного газу готові допомогти країнам Балтії й Польщі знизити їхню залежність від російського газу. Потреби трьох країн Балтії й Польщі відносно незначні: судячи з пропускної здатності терміналів з приймання й переробки СПГ у Литві й Польщі, вони зможуть одержувати 6–7 млн т на рік, що еквівалентно приблизно 9–11 млрд куб. м природного газу.

Таким чином, тепер, коли монополія «Газпрому» на газопостачання країн у Литві та навіть у всій Балтії зазнає краху (а не тоді, коли цей російський концерн отримував надприбутки від експорту газу до зазначеного європейського регіону), російські ЗМІ наголошують, що російський газ може стати ще дешевшим порівняно з СПГ, тому що ціни на газ «Газпрому» прив'язані до вартості нафти, яка з червня минулого року дуже сильно подешевшала. Утім, практика показує, що «Газпром» ніколи не проявляє ініціативи в зниженні цін на свій газ, а якомога довше вичікує, коли він буде змушений це зробити згідно з контрактом, намагаючись при цьому якомога повніше використати свої переваги монополіста. Тому можна вважати, що саме будівництво СПГ-терміналу дало змогу Литві добиватися зазначеного зниження цін на російський газ. Цей випадок зайвий раз свідчить на користь формування конкурентного середовища не лише на європейському, а й на українському газовому ринку.

Одним з важливих напрямів російської газової стратегії у Європі є політика, так би мовити, привілейованих відносин з окремими європейськими партнерами. Одним з таких партнерів Росії в ЗМІ, особливо в російських, часто подають нинішню Угорщину, прем'єр-міністра якої В. Орбана вважають великим симпатиком Кремля. І практика сучасних російсько-угорських економічних відносин цю тезу ніби підтверджує. Достатньо згадати угорську підтримку спочатку «Південного потоку», а потім «Турецького потоку», знижки на газ для Угорщини від «Газпрому», припинення під тиском Москви минулого року реверсу газу з Європи в Україну територією Угорщини тощо.

Однак надмірно оцінювати вплив російсько-угорських відносин на ймовірний перебіг подій на європейському газовому ринку мабуть теж не варто. Доказом цього є повідомлення, які з'явилися спочатку в угорських, а потім й українських ЗМІ про те, що прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан на початку березня нинішнього року заявив, що дестабілізація України суперечить інтересам Угорщини, яка не хотіла б мати спільний з Росією кордон. За його словами, виживання й цілісність України є фундаментальними питаннями, тому потрібно спрямувати всі зовнішньополітичні зусилля на це. При цьому, говорячи про Росію, він наголосив, що вона залишається партнером Угорщини. Водночас, за його словами, не можна ставити під сумнів те, що Угорщина є частиною західного світу. «Жоден уряд не може це переписати і не має навіть такого наміру, цього не повинно статися ніколи», – підкреслив В. Орбан.

Тобто можна припустити, що у випадку, коли в питанні принципів газових відносин Угорщині врешті-решт доведеться обирати між позиціями Росії та Європейського Союзу, а таке може статися при формуванні Енергетичного союзу у ЄС, то вона стане на бік Євросоюзу. На користь цього припущення можна навести ряд таких аргументів. Насамперед економічні, соціальні та політичні зв'язки з Європейським Союзом для Угорщини значно важливіші, ніж аналогічні зв'язки з Росією. По-друге, валове споживання газу в Угорщині (за підсумками 2013–2014 рр.) становило лише трохи більше 2 % від сукупного споживання газу в ЄС. Це означає, що за умов подальшого розвитку європейської газотранспортної інфраструктури та при формуванні

Енергетичного союзу у ЄС Угорщина зможе розраховувати на дієву допомогу з боку Євросоюзу в разі, якщо її газовий ринок опиниться в кризовій ситуації. І, нарешті, не варто забувати й про солідну політичну опозицію, яка існує в Угорщині до уряду В. Орбана. Наведене вище показує, що декларовані в ЗМІ симпатії тих чи тих європейських політиків до Росії зовсім не еквівалентні практичній підтримці російської газової політики у Європі, як це іноді подається в російських ЗМІ.

Узагалі, нинішнє загострення відносин між Росією і ЄС у газовій сфері має не лише вузькогалузевий, а загальнополітичний характер. І це об'єктивно обмежує перспективи політики сепаратних переговорів на європейському газовому ринку, які прагне проводити російська сторона.

З іншого боку, не виключено використання російською стороною й інших різноманітних важелів впливу на громадськість європейських країн з метою досягнення своїх цілей у газовій сфері. Так, наприкінці минулого року колишній міністр внутрішніх справ Болгарії Ц. Цветанов в інтерв'ю виданню The Financial Times заявив, що в Болгарії антиурядові протести й протести проти сланцевих проєктів Chevron були організовані та оплачені проросійськими силами. За словами колишнього міністра, демонстрації в країні відбулися за сценарієм, розробленим Росією й реалізованим за допомогою болгарських бізнесменів. Протести в країні почалися після підвищення цін на електрику, при цьому найбільш активно себе проявляли представники ультраправої партії «Атака». Двоє колишніх радників болгарського уряду заявили, що партія одержувала фінансування через софійське відділення православної культури «Русский мир».

У Румунії ситуація аналогічна, політики підозрюють причетність Росії до антисланцевих демонстрацій, які призвели до скасування проєкту за участю Chevron в 2013 р. Політики, у тому числі й прем'єр-міністр Румунії, вважають, що протести були організовані й профінансовані російською компанією «Газпром».

Також раніше генеральний секретар НАТО А. Фог Расмуссен прямо заявив, що вважає Росію організатором кампанії проти видобутку сланцевого газу в Європі. Щоправда, після заяви А. Фог Расмуссена в НАТО відмовилися визнати цю заяву офіційною позицією організації та підкреслили, що висловлення А. Фог Расмуссена – його особиста думка. Утім, якщо згадати з'їзд європейських неонацистів, який відбувся наприкінці березня нинішнього року в Санкт-Петербурзі за фактичної підтримки російської влади, то ймовірність у майбутньому дій російської сторони на європейському газовому ринку, диверсійних, по суті, за своєю природою та аналогічним згаданим вище в Болгарії та Румунії, відкидати теж не можна.

У контексті монопольних прагнень «Газпрому» на європейському ринку його боротьбу проти реверсних поставок газу в Україну, яка почалася 4 вересня 2014 р. з обмеження «Газпром» поставок газу до Європи у відповідь на запуск масштабного реверсу газу зі Словаччини в Україну, слід розглядати як елемент загальної стратегії російського газового монополіста, спрямованої на зміцнення його позицій на європейському газовому ринку з метою отримання

багатомільярдних надприбутків. Тільки цим можна пояснити ті втрати, на які свідомо йшов цей російський концерн. Адже, за повідомленням російських ЗМІ, «Газпром» втратив близько 6 млрд дол. у результаті невдалої спроби припинити реверс газу в Україну з Європи. У тому числі близько 5,5 млрд дол. становила недоотримана виручка при поставках газу в далеке зарубіжжя і до 400 млн дол. – штрафи (у практиці їх називають «знижками») за недопоставку номінованих покупцями обсягів газу. Зазначається також, що ця сума в рази перевищує розмір поточного боргу «Нафтогазу України», який «Газпром» намагається стягнути в Стокгольмському арбітражі. Сукупний обсяг недопоставки російського газу в європейські країни оцінюється в 16–17 млрд куб. м. Також ЗМІ звертають увагу на те, що з 5 березня 2015 р. (після візитів до Москви представників великих європейських покупців російського газу – прем'єр-міністра Італії М. Ренці, голови Wintershall Р. Зеле) «Газпром» несподівано повернувся до 100-відсоткового виконання оперативних заявок покупців. Аргументи, якими європейці переконали російську сторону змінити лінію поведінки, поки невідомі, наголошують кореспонденти. При цьому зазначається, що європейський газовий ринок стійко витримав випробування обмеженням поставок з Росії.

Природно постає питання «На який період вистачить у “Газпромі” та Росії в цілому фінансових ресурсів для продовження своєї нинішньої газової політики у Європі, включаючи політику перешкоджання реверсним поставкам газу в Україну?» Адже нинішня й прогнозована на майбутнє кон'юнктура світового нафтового ринку, до якої, по суті, прив'язані ціни за довготерміновими контрактами «Газпрому» на поставки газу до країн-членів ЄС і до України, вельми несприятлива для російського газового монополіста.

У лютому нинішнього року в СІАЗ НБУВ були проаналізовані прогнози перспективної динаміки цін на нафту на міжнародних ринках, з яких було зроблено такі висновки. Нинішній тренд світових нафтових цін у цілому має усталену знижувальну природу. Найімовірніше, що в середньостроковому періоді, тобто до п'яти років, ціни на нафту марки Brent, які служать орієнтиром для визначення міжнародних цін на ряд інших вуглеводнів, включаючи природний газ, коливатимуться у межах 40–70 дол. США/барель. Причому наближення їх до нижньої межі зазначеного інтервалу (40 дол.) більш імовірно, ніж перехід за верхню його межу (70 дол.) (*«Україна: події, факти, коментарі»*. – 2015. – № 4. – С. 50). Подальший аналіз опублікованих у ЗМІ прогнозів світових цін на нафту дав підстави залишити без змін прогноз перспективної динаміки цін на нафту на міжнародних ринках, зроблений раніше в СІАЗ НБУВ, тим більше що уточнений макропрогноз Міністерства економічного розвитку Російської Федерації на 2015 р. передбачає середньорічні світові ціни на нафту на рівні 50 дол. США/барель. Прогноз же міжнародних цін на російську нафту, озвучений наприкінці березня міністром фінансів Росії А. Силуановим і його заступником М. Орешкіним, виходить з того, що у 2015 р. вони будуть на рівні 50 дол./барель. Ціна на нафту в 2016–2018 рр. поступово зростатиме до рівня в 70 дол./барель. У 2016 р. ціна на

нафту може встановитися на рівні 60 дол., заявив журналістам заступник голови Мінфіну РФ М. Орешкін.

З наведеного випливає, що найближчими роками фінансові можливості і «Газпрому», і російського бюджету погіршуватимуться. Водночас з доповіді Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), опублікованої 16 березня 2015 р., випливає, що за середньої світової ціни нафти 55 дол./барель Росія цього року недоотримає близько 135 млрд нафтодоларів порівняно з 2014 р. Причому зниження ціни нафти хоча б на 1 дол. обійдеться Росії в 3 млрд дол. недоотриманого доходу. Скорочення доходів від продажів нафти, у свою чергу, призведе до падіння російського валового внутрішнього продукту (ВВП) – на 3,2 % у 2015 р., за оцінками експертів ОПЕК. За таких обставин можливості російського «Газпрому» для маневрування обсягами експорту газу на іноземних ринках, насамперед у Європі, погіршуються.

Узагалі в ЗМІ, насамперед у російських, доволі жваво обговорюється, хто більше програє від припинення поставок російського газу до Європи: європейці чи росіяни? Зокрема, нещодавно російські ЗМІ повідомили, що, на думку нафтогазового аналітика Citi Research Russia Р. Сміта, Європа не зможе в найближчі кілька років замінити газ, що надходить із РФ, оскільки для інших джерел газу відсутня необхідна інфраструктура для його поставки. Про це він зазначив, відповідаючи на питання російського кореспондента про те, чи зможуть поставки газу з інших джерел, наприклад з Азербайджану, замінити або скоротити обсяги поставок газу з Росії в Європу. А вже раніше, наголошують деякі російські ЗМІ, видання Financial Times з посиланням на початковий проект створення європейського Енергетичного союзу повідомило, що ЄС спробує домовитися з Азербайджаном і Туркменістаном про поставки газу в Європу. Основним каменем спотикання, на думку Р. Сміта, є відсутність відповідної інфраструктури для поставок газу до ЄС.

Зі свого боку вже згадуваний вище директор Центру дослідження постіндустріального суспільства, доктор економічних наук В. Іноземцев (Росія), проаналізувавши обсяги й структуру споживання газу у ЄС, можливості заміни його альтернативними видами енергоносіїв, а також можливості імпорту до ЄС газу неросійського походження, дійшов певних висновків. Стратегічне завдання повністю позбутися залежності ЄС від російського газу може бути технічно вирішено через два-три роки. Ціна цього питання для європейців виявиться доволі високою: націнка в 350–400 дол. за 1 тис. куб. м у перерахуванні на 40 млрд куб. м скрапленого природного газу становитиме 14–16 млрд дол., компенсації промисловості й витрати з переходу на інші види палива – до 7–8 млрд дол., будівництво газопроводів по Центральній Європі – до 10 млрд дол. Чим швидше відбуватиметься зростання закупівель СПГ, тим більш значним може бути зростання цін на нього. Але в жодному разі це не більше 40 млрд дол. додаткових щорічних витрат (0,2–0,25 % сумарного ВВП країн ЄС) у перші роки – з наступним зниженням. І проблема може бути розв'язана. Тут, звичайно, не враховані можливі позови й претензії «Газпрому» по довгостроковим take-or-pay контрактам, але вони не є непереборною перешкодою.

Однак, на думку В. Іноземцева, завдання для ЄС повністю відмовитися від газу з Росії виглядає надмірним. Більш реалістична мета, імовірно, полягатиме у відмові хоча б від 40 % обсягів поставок «Газпрому» до ЄС, або 55 млрд куб. м російського газу. Протягом двох-трьох років, поки не створена інфраструктура поставок російського газу до Китаю, за середньої ціни газу в 2013–2014 рр. в 380 дол. за 1 тис. куб. м це позбавить «Газпром» 18-20 млрд дол. виторгу й породить катастрофічні проблеми з консервуванням газових свердловин та обслуговуванням компресорних станцій, що простоюватимуть. Адже збут російського газу в цей період нікуди буде переорієнтувати.

Усе наведене вище дає підстави припустити, що нинішнього, а можливо, і наступного року «Газпром» не прагнучиме скорочувати обсяги експорту газу до Європи. Непрямим чином це підтверджується і висловлюваннями посадовців цього російського концерну. Так, на початку нинішнього року заступник голови правління ОАО «Газпром» О. Медведєв, виступаючи на Дні інвестора в Гонконзі, висловив думку, що з урахуванням триваючого поступового скорочення видобутку газу в Європі можна очікувати, що в 2015–2017 рр. обсяг експорту російського газу в європейські країни відновиться й досягне 155–160 млрд куб. м залежно від погодних умов. Звичайно, з урахуванням останніх тенденцій розвитку європейського газового ринку, точність такої оцінки може викликати сумніви. Утім, не викликає сумнівів прагнення російського «Газпрому» до збільшення обсягів експорту свого газу до Європи.

Зі свого боку, ЄС як єдина організація намагається зробити європейський газовий ринок більш прозорим і конкурентним. Причому такі прагнення є складовою енергетичної та соціально-економічної політики Європейського Союзу в цілому. У результаті на світ з'явилася ідея Енергетичного союзу в рамках ЄС, висловлена в кінці березня 2014 р. у зв'язку з черговою російсько-українською газовою кризою прем'єр-міністром Польщі Д. Туском. Наприкінці ж лютого нинішнього року Європейська комісія оприлюднила план створення Енергетичного союзу, а заодно повідомила, що хотіла б вивчати всі газові угоди країн Євросоюзу до, а не після їх підписання. «Газпрому» й російському державному керівництву взагалі ця ідея явно не сподобалася, що й знайшло своє відображення в коментарях російських ЗМІ.

Згідно із згаданим планом, створення Енергетичного союзу, який має об'єднати енергосистеми всіх країн-учасниць ЄС, а також істотно розширити повноваження самої Європейської комісії (ЄК), у тому числі при схваленні газових угод із третіми країнами. У цьому документі цілий розділ приділений питанню підвищення прозорості на газовому ринку. Ця частина реалізації плану створення Енергетичного союзу, наголошують деякі російські ЗМІ, може нести важливі наслідки для «Газпрому», який забезпечує до третини споживання газу в Євросоюзі. Із плану Єврокомісії, зокрема, впливає, що механізм перевірки міжурядових угод, які країна-учасниця ЄС укладає з державою, що не входять до союзу, буде змінений. На сьогодні країни ЄС домовляються з постачальниками газу в індивідуальному порядку. Як правило, спочатку укладається міжурядова угода, потім – комерційний контракт, умови

якого конфіденційні. «Єврокомісія внесе пропозиції з метою забезпечити належну прозорість комерційних контрактів на поставку газу, але без шкоди для конфіденційності чутливої інформації», – ідеться в проекті створення Енергетичного союзу. Там же пояснюється, що нині ЄК – як орган виконавчої влади ЄС – перевіряє укладені газові домовленості тільки після їх підписання. За новими правилами, європейські чиновники прагнуть, щоб їх «інформували про переговори у зв'язку з міждержавними угодами на самому ранньому етапі».

Європейська комісія вважає, що це дасть змогу домогтися кращої відповідності остаточних домовленостей внутрішнім правилам Євросоюзу, а також дасть їй можливість домагатися безпеки поставок енергоресурсів. Крім того, участь ЄК у переговорному процесі «допоможе знизити тиск на окремі країни, поліпшити дотримання європейських законів». Нарешті, Єврокомісія має намір розбудовувати стандартизовані контракти на газові поставки. За новими правилами, ЄК розраховує одержати можливість не тільки перевіряти міжурядові угоди, а й пропонувати в них зміни. На сьогодні у Єврокомісії є право знайомитися тільки з уже підписаними документами, внести зміни в які, як відзначається в документі, уже майже нереально. Нововведення покликано допомогти ЄС «знайти єдиний голос під час переговорів із третіми країнами».

Заради справедливості слід додати, що зазначені положення стосуються не лише Росії в цілому й «Газпрому» зокрема, а й будь-яких інших держав, що не входять до Європейського Союзу, і відповідних компаній-продавців газу. Однак це положення новостворюваного Енергетичного союзу особливо болюче для російської сторони з двох причин. По-перше, через великий обсяг експорту російського газу саме до ЄС. І, по-друге, через непрозорі схеми торгівлі газом за участі різноманітних посередників, включаючи й офшорних, які застосовуються російським «Газпромом» і дають змогу цій компанії маніпулювати величезними фінансовими потоками.

Якими будуть реальні повноваження Європейської комісії або обов'язки окремих держав, з плану створення Енергетичного союзу на сьогодні не ясно (ці питання будуть відпрацьовані пізніше під час консультацій із країнами ЄС). У згаданому плані лише уточнюється, що в 2016 р. Єврокомісія повинна ініціювати конкретні зміни в комплекс правил, що регулюють укладання міжурядових угод. Але, як заявив єврокомісар з енергетики М. Шевчович, мається на увазі, що країнам-учасникам ЄС доведеться розкривати регулятору вартість контракту, обсяги поставок й інші умови закупівель. Поки не всі країни Євросоюзу однаково підтримують таке розширення повноважень Єврокомісії, визнав він. Але підкреслив, що при цьому їхня готовність обговорювати новий Енергетичний союз зараз «набагато вища, ніж кілька років тому».

Європейська комісія також висловила готовність розглянути варіанти колективних закупівель газу в період кризових ситуацій. Це може знадобитися тем країнам, які сильно залежать від єдиного постачальника газу (країни Балтії та Центральної Європи). Будь-які форми колективних закупівель газу повинні здійснюватися в рамках правил СОТ та антимонопольного законодавства ЄС,

вказала Єврокомісія. Раніше на можливості колективних договорів на покупку газу наполягала Польща.

«Газпром» у проекті Енергетичного союзу прямо не згадується. Із приводу Росії повідомляється, що в майбутньому формат енергетичного співробітництва з нею буде переглянутий. «Коли настане момент, ЄС перегляне енергетичне партнерство (з Росією) на умовах дотримання принципів відкритого ринку, чесної конкуренції, захисту навколишнього середовища й безпеки», – сказано в цьому документі та наголошується, що новий формат відносин «повинен стати вигідним для обох сторін».

Утім, представники російської сторони, в основному, жодної вигоди для себе від формування Енергетичного союзу, що загрожує Росії втратою монопольної газової ренти та відповідних прибутків, не вбачає. Так, напередодні публікації проекту Енергетичного союзу, коментуючи витік його змісту в європейських ЗМІ, представник «Газпрому» С. Купріянов різко розкритикував «упровадження директивного управління» у ЄС. Російські ж ЗМІ наголошують, що створення Енергетичного союзу в ЄС стає реальністю принаймні у сфері політики й регулювання. При цьому російська «Независимая газета» опублікувала редакційну статтю під красномовною назвою «Газпром» вигоняют из ЕС», у якій зазначається, що створення «єдиного європейського Енергетичного союзу несе в собі загрозу повної блокади Росії як постачальника енергоресурсів. Адже якщо турбота про енергопостачання буде відібрана у національних урядів і передана у ведення Брюсселя, це створить умови для ліквідації ринку як такого й трактування будь-яких варіантів паливних поставок у Європу із суто політичних позицій. Зрозуміло, що тоді за певних умов буде політично вигідніше купувати дорогий заокеанський зріджений газ, замість більш дешевого трубопровідного». Однак таке тенденційне тлумачення щодо ймовірних поставок скрапленого газу до ЄС радше є свідомим пропагандистським викривленням інформації, розрахованим насамперед на російську аудиторію, а не об'єктивним аналізом інформації.

Утім, можна не сумніватися, що створення Енергетичного союзу в ЄС впливатиме на формування кон'юнктури європейського газового ринку, включаючи й пропозицію газу на ньому. Це ж, у свою чергу, справлятиме потужний вплив на ймовірні обсяги та режим поставок газу на український ринок з Європи. Причому заступник голови Єврокомісії М. Шефчович під час презентації рамкової стратегії Європейського енергетичного союзу наприкінці лютого зазначив, що цей союз не буде обмежений рамками ЄС, так як він прийме до уваги інтереси тих держав-сусідів, які бажають співпрацювати з енергосоюзом у контексті енергетичного співтовариства. Відповідаючи на питання, він уточнив, що мав на увазі, зокрема, такі країни, як Україна та Молдова. Ще раніше спецпредставник Держдепартаменту США з питань енергетики А. Хохстейн зазначив, що США хотіли б скоротити частку Росії на газовому ринку Східної Європи на 20 % до 2020 р., вважаючи це важливим кроком уперед. За повідомленням ЗМІ, перші експортні поставки американського скрапленого газу на міжнародні ринки почнуться в кінці 2015 – на початку 2016 р. Тому, у цілому, можна вважати, що із суто технічної сторони

навіть у найближчій перспективі пропозиція газу на європейському ринку буде цілком достатньою для здійснення значних за обсягом поставок газу з території ЄС до України. Причому в подальшому пропозиція газу на європейському ринку не зменшуватиметься. Виключне значення для здійснення значних за обсягом поставок газу з території ЄС до України має розвиток газотранспортної інфраструктури, перспективи якої розглядалися вище.

4. Перспективи географічної диверсифікації поставок газу в Україну

Українська економіка, попри численні надзвичайно песимістичні прогнози – особливо в російських ЗМІ, у цілому доволі успішно витримала випробування масштабними змінами в географії імпорту газу в 2014 – I кварталі 2015 р. Виключне значення для цього успіху мали масштабні поставки газу в Україну з Європи та дипломатична й фінансова підтримка з боку ЄС і США, які, по суті, знівелювали загрозу російської газової блокади. Протягом 2014 р. Україна загалом імпортувала 19,6 млрд куб. м природного газу, у тому числі 14,5 млрд куб. м газу надійшло з Росії та 5,1 млрд куб. м – з Європи. За даними ж «Укртрансгазу», Україна за січень – лютий 2015 р. імпортувала 4,1 млрд куб. м газу, у тому числі 2, 3 млрд куб. м з Європи та 1,8 млрд куб. м – з Росії. Причому якщо імпорт газу в Україну з Росії скорочувався, то з Європи й надалі зростав.

Утім, не слід забувати, що надлишок запасу газу у Європі, частина якого надходила в Україну, значною мірою був сформований за рахунок надзвичайно теплої зими 2014–2015 рр. Статистичні дані Eurogas вказують на те, що у 2014 р. в ЄС було спожито на 51,6 млрд куб. м, або на 11,2 %, газу менше, ніж у 2013 р. Водночас статистика показує, що останніми роками темпи щорічного скорочення обсягів споживання газу в ЄС знаходилися, в основному, на рівні 1–2 %. Звичайно, у зв'язку із загостренням російсько-європейських відносин, ЄС минулого року більш наполегливо вдавався до заходів з енергоощадження і впровадження енергоефективних технологій. Однак минулого року погодний чинник значно більше за інших впливав на темпи скорочення споживання газу в ЄС. Тобто у 2014 р. саме тепла зимова погода забезпечила приблизно 8–9 % з 11,2 % річного скорочення обсягів споживання газу в ЄС. Це ж означає, що саме за рахунок погодного чинника у ЄС 2014 р. було сформовано надлишкові запаси газу – обсягом приблизно 37–42 млрд куб. м, з яких, мабуть, значною мірою і формувалися ресурси для реверсних поставок газу, що надходили в Україну з території ЄС.

Тепла зима полегшила ситуацію щодо забезпечення газом і в Україні. У нинішньому опалювальному сезоні Україна менше відбирала ресурсів з підземних сховищ газу (ПСГ) – у підземних сховищах залишилося більше запасів. Україна з ранку 30 березня призупинила відбір природного газу зі своїх ПСГ, повідомила прес-служба ПАТ «Укртрансгаз». За її даними, з початку опалювального сезону 2014/2015 рр. з ПСГ України було відібрано 9,093 млрд куб. м природного газу, що на 11 % менше, ніж в опалювальному сезоні 2013/2014 рр. Станом на ранок 30 березня запаси газу в сховищах

становлять 7,712 млрд куб. м, що на 7,4 % більше, ніж на аналогічну дату 2014 р., уточнюють у прес-службі. Україна почала відбір газу з ПСГ в опалювальний сезон 2014/2015 рр. з 20 жовтня.

Однак якими конкретно будуть погодні умови зимового періоду 2015/2016 рр. і, відповідно, запаси газу в ЄС, нині однозначно визначити не можливо. У цілому пропозиція газу в Європі і, отже, потенційні обсяги поставок газу з території ЄС в Україну у 2015–2016 рр. визначатимуться ціною газу на цьому ринку. Виходячи з прогнозів світових цін на нафту, до яких прив'язано, наприклад, і ціни на газ за довготерміновими контрактами «Газпрому», можна прогнозувати, що у 2015–2016 рр. ціни на газ у Європі будуть нижчі, ніж у 2014 р.

На думку ж партнера консалтингового агентства Rusenergy М. Крутихіна, висловлену ним в ефірі російського опозиційного телеканалу «Дождь», Україна може обійтися без поставок російського газу, оскільки в Україні буде достатньо власних ресурсів і того газу, який вона купує на вільному ринку в європейських компаній. Що стосується «Газпрому», то він зазнав явних втрат на українському ринку. М. Крутихін нагадав, що у 2006 р. Росія експортувала в Україну 59 млрд куб. м газу. Україна протягом багатьох років була однією з найбільших ринкових ніш для «Газпрому», яку той, на думку М. Крутихіна, тепер фактично втратив. До того ж дуже серйозно постраждала у зв'язку із цими подіями й репутація «Газпрому», зазначив російський експерт.

Також він наголосив, що «Газпрому» буде дуже складно замінити втрачений український ринок. Адже споживання газу в Європі фактично не зростає, а якщо ненабагато буде зростати, то цей додатковий обсяг може погашатися надходженнями відносно недорогого скрапленого газу, якого на ринку цілком достатньо, а через рік або два буде навіть надлишок і ціни не підуть вгору. Китай теж не забере стільки газу, скільки потрібно «Газпрому», заявив М. Крутихін. На думку російського експерта, на ринку скрапленого природного газу прориву «Газпрому» очікувати теж не доводиться. Внутрішнє ж споживання газу в Росії росте дуже малими темпами, підсумував експерт.

І практика функціонування вітчизняної газової промисловості у 2014–2015 рр. підтверджує принципову правильність думки М. Крутихіна, висловленої ним щодо можливості України обійтися без поставок російського газу. Однак повна відмова від російського газу за нинішньої складної внутрішньої та зовнішньої ситуації, у якій перебуває Україна, у цілому не вигідна Українській державі. Водночас перебіг російсько-українських газових відносин за останні півроку показують, що, незважаючи на доволі чисельні різноманітні заяви, із суто комерційної позиції «Газпром» зацікавлений в українському ринку газу.

Тому нинішнього року Україні краще орієнтуватися на поєднання поставок газу з Росії і Європи, що Українська держава власне й робить. Як заявив Прем'єр-міністр А. Яценюк на III Молодіжному київському безпековому форумі, що відбувався наприкінці березня, «із загального обсягу газу, який закуповує Україна, лише 30 % іде безпосередньо з Російської Федерації». За

його словами, сьогодні Україна купує газ за прямими контрактами європейських компаній. Вітчизняні ж ЗМІ нагадують, що дещо раніше глава «Нафтогазу України» А. Коболев прогнозував зниження імпорту російського газу в Україну до 40 % від загальних поставок за підсумками 2015 р.

За повідомленнями ЗМІ, 30 березня «Нафтогаз України» надіслав російському газовому монополістові «Газпрому» лист з пропозицією продовжити дію «зимового пакета» на поставки російського газу в Україну до кінця наступного осінньо-зимового періоду. Того ж дня «Газпром» звернувся з листом до уряду РФ з проханням розглянути питання про надання знижки на газ для України терміном на три місяці. Це питання обговорювалося на зустрічі російського президента В. Путіна з прем'єр-міністром Д. Медведевим.

Ми зараз не зупинятимемося на формально-юридичних аспектах постановки цього питання, оскільки Україна вважає, що платить ринкову ціну за газ, а в Росії стверджують, що надають «знижку» на газ. У Росії публічно саме так і розглядали зазначене питання, заявивши, що ціна на російський газ для України буде знижена на 100 дол. ще протягом трьох місяців – до 1 липня. «Давайте так і зробимо», – сказав президент РФ В. Путін перед об'єктивами телекамер у відповідь на пропозицію прем'єра Д. Медведева надати «знижку». При цьому Д. Медведев як умову зниження ціни газу поставив вимогу, «що всіх базових умов чинного контракту, який пов'язує “Газпром” і “Нафтогаз України”, вони будуть дотримуватися неухильно, включаючи і повернення боргів, які до сьогодні накопичені».

Таким чином, формально не відмовляючись від поставок газу в Україну згідно з чинним контрактом між «Газпромом» і «Нафтогазом України», російська сторона прив'язує виконання цих поставок до погашення, існуючого на думку росіян, українського боргу. Причому що це за борг, яка сума підлягає погашенню, прем'єр-міністр Д. Медведев на зустрічі з президентом В. Путіним публічно не озвучив. У цьому контексті доречно згадати, що російська сторона до категорії українських газових боргів відносить і нараховані Росією в односторонньому порядку багатомільярдні штрафи за непридбаний «Нафтогазом України» російський газ, і вартість газу, який Росія в односторонньому порядку поставляла на окуповану частину Донбасу. Варто звернути увагу, що в другому випадку сума української «заборгованості за газ» у багато разів менша, ніж у першому.

Утім, судячи з повідомлень ЗМІ, уже можна висловити деякі припущення стосовно прагнень російської та української сторін у питанні майбутніх поставок російського газу в Україну. Позиції сторін у цілому збігаються лише в питанні ціни на газ у II кварталі нинішнього року: 248–250 дол. за 1 тис. куб. м.

В інших же питаннях уже видно розбіжності. Так, голова українського Міністерства енергетики та вугільної промисловості В. Демчишин заявив на брифінгу, що принцип «бери або плати» при закупівлі Україною російського газу не працює. Адже «зимовий пакет», про який Росія, Україна та ЄС домовилися в жовтні 2014 р., передбачав, зокрема, надання Україні знижки на російський газ у розмірі 100 дол., покупку НАК «Нафтогаз України» в «Газпрому» газу на умовах передоплати й скасування принципу «бери або

плати». Його ж російський колега дотримується протилежної думки. Міністр енергетики РФ О. Новак повідомив журналістам, що з 1 квітня Росія поставлятиме газ Україні за принципом «бери або плати». Він обґрунтовує збереження цього принципу дією контракту між «Газпром» і «Нафтогазом України» від 2009 р.

Існують розбіжності й щодо періоду закупівель Україною російського газу на засадах, аналогічних умовам «зимового пакета». Україна готова купувати газ на таких принципах до кінця I кварталу 2016 р. Росія ж говорить про поставки газу в Україну на умовах «зимового пакета» поки лише у II кварталі нинішнього року. При цьому міністр енергетики Росії О. Новак вважає, що Україні потрібно закачати у свої підземні сховища 12–15 млрд куб. м газу – вочевидь, для забезпечення безперебійного транспортування російського газу до Європи.

Суто економічна тактика української та російської сторін щодо поставок газу в Україну цілком зрозуміла. Адже ціна на газ на міжнародних ринках, що прив'язана до світових цін на нафту, протягом нинішнього року знижуватиметься. І у IV кварталі 2015 р. вона буде нижчою, ніж у II кварталі цього ж року. Які саме компроміси можливі в українсько-російських газових відносинах нинішнього року, поки достеменно говорити важко.

Утім, спільна думка кількох учасників Національного експертного форуму, який наприкінці березня нинішнього року в Києві організував Інститут ім. Горшеніна, полягає в тому, що наступний опалювальний сезон в Україні буде складнішим від попереднього, тому що Росія намагатиметься його зірвати. Серед цих експертів – голова Комітету з питань паливно-енергетичного комплексу Верховної Ради М. Мартиненко й заступник міністра енергетики та вугільної промисловості України, колишній заступник голови правління НАК «Нафтогаз України» І. Діденко. Враховуючи досвід російсько-українських відносин за останні півтора року, відкидати ймовірність такого перебігу подій не варто.

Водночас варто згадати, що в рамках «зимового пакета» Україна отримала знижку на газ у розмірі 100 дол. в обмін на погашення частини нарахованого Росією боргу. 20 березня Україна, Росія і Єврокомісія обговорили умови подальших поставок, однак до конкретних домовленостей на дійшли. Тому, які конкретно будуть пропозиції російської сторони щодо української «заборгованості за газ», поки достеменно говорити важко. До того ж оглядачі деяких вітчизняних ЗМІ нагадують, що минула зима була доволі теплою, що дало змогу заощадити на газі. Незважаючи на це, стверджують оглядачі деяких ЗМІ, Україна витратила майже всі свої валютні резерви, допомагаючи «Нафтогазу» розплатитися за постачання російського й західного палива.

Тому, мабуть, саме наявність відповідних коштів і буде тим чинником, який визначатиме можливість закупівель Україною газу протягом нинішнього й початку наступного року. Адже наявні на сьогодні потужності для постачання газу в Україну з території країн-членів ЄС, що не підпадають під обмеження, пов'язані з транспортуванням російського газу до ЄС, дають змогу транспортувати в Україну із Заходу щорічно стільки газу, що його вистачить

для задоволення всіх потреб Української держави в цьому виді енергоносіїв. Таким чином, дефіцит потужностей для транспортування газу з Європи в Україну, який існував ще минулого року, на сьогодні втратив свою актуальність. Тобто цього року (як, можливо, і наступного) факторами, що обмежуватимуть поставки газу з території ЄС в Україну, будуть наявність у Європі достатніх обсягів вільних ресурсів газу та наявність в Україні коштів для його закупівель. Причому останній чинник стосується й можливості закупівель російського газу.

Нині українська сторона веде переговори.

Розглянуті вище питання поставок газу в Україну мають короткотерміновий характер. Однак для забезпечення енергетичної безпеки України вони повинні органічно пов'язуватися з довготерміновими аспектами цієї проблеми. Для цього ж необхідне врахування російської та європейської газових стратегій.

Суть російської газової стратегії стосовно майбутнього місця України на європейському газовому ринку нещодавно була оприлюднена відверто й конкретно – виключити Україну з числа транзитерів експортного російського газу як таку (*Детальніше див.: «Україна: події, факти, коментарі». – 2015. – № 4–6*). Ніяких змін у цій позиції останнім часом не спостерігалось.

Стосовно ж європейців вітчизняні аналітики наголошують, що «деякі відомі “мозкові центри” Європи (Гаазький центр політичних досліджень, Брюссельський європейський політичний центр та ін.) останнім часом сформулювали ряд положень, які безпосередньо стосуються проблематики енергетичної безпеки України та її ролі на енергетичній карті Європи. Основні з них такі: газові конфлікти України та Росії мають довгостроковий характер і на багато років уперед створюють системні ризики для ЄС; Південний газовий коридор (через Туреччину) значно менше піддається тиску з боку Москви та загалом надійніший; Україна, яка позбавлена ролі газового хабу в Східній Європі та яка не здійснює транзиту російського газу в Європу, одержить значно кращі перспективи мирного майбутнього: повномасштабна реформа енергетики та розширення можливостей реверсу з Європи повністю забезпечать газові потреби України. Такий погляд говорить про те, що дуже багато людей у ЄС не бачать України ні як транзитера, ні як активного гравця європейського газового ринку, залишаючи українцям роль ринку збуту для європейських (і не тільки) газових трейдерів. Ці припущення ще не стали європейською офіційною політикою, але поступово реалізуються через конкретні дії. Так, про це говорить історія з газопроводом Eastring. Якщо спочатку в цьому проекті було зазначено й роль України, то в поточній його версії реального місця Україні вже немає...

10 березня 2015 р. К. Малакартне, керівник італійської компанії Snam, в інтерв'ю агентству Reuters повідомив, що газотранспортні оператори Європи готуються до створення та реалізації спільного механізму зберігання природного газу. На сьогодні потужності ПСГ держав – членів Європейського Союзу становлять близько 100 млрд куб. м. За розрахунками європейських фахівців, обсяг зберігання, який забезпечив би безпеку в споживанні при збоях

або при перериванні поставок російського газу, має становити близько 140 млрд куб. м. Для досягнення цього необхідно близько 20 млрд євро. Але це при спорудженні нових ПСГ. Але ж Україна пропонує Європі потужності по зберіганню близько 20 млрд куб. м газу. Щоправда, для цього необхідно трохи добудувати існуючу газотранспортну інфраструктуру та модернізувати ПСГ. І над цим уже ведеться робота, наголошують деякі вітчизняні ЗМІ. До цього слід додати, що з точки зору безперебійного забезпечення ЄС газом, його енергетичної безпеки взагалі західноукраїнські підземні сховища газу, зокрема, можуть відігравати важливу роль не лише у випадках транспортування газу по лінії «схід – захід», а й по лінії «північ – південь».

На думку вітчизняних експертів, «для того щоб виправити ситуацію, захистити та посилити значущість України як європейського газового хабу, необхідно:

1. Сформулювати та домогтися включення у II Список інфраструктурних проєктів, які становлять спільний інтерес (Projects of Common Interest), пропозиції з розвитку інфраструктурних можливостей між країнами Центральної, Південно-Східної Європи та Україною, а також участі України в проєкті Eastring як країни, інфраструктуру якої буде включено в цей проєкт.

2. Розробити, узгодити та приступити до реалізації спільної «дорожньої карти» з розвитку інтеграції газових ринків країн Вишеградської групи та України.

3. Розробити концепцію східноєвропейського газового хабу на базі західноукраїнських ПСГ і розпочати практичну роботу з її просування в європейських структурах. Домогтися включення цієї концепції в розроблювану в Європі стратегію відносно СПГ і зберігання газу.

Усі названі вище питання мають бути відображені в Меморандумі про взаєморозуміння щодо модернізації стратегічного партнерства з Україною [Дорожня карта Енергетичного союзу, Roadmap for the Energy Union, Annex 1 to the COM (2015) 80 final, Brussels, 25.2.2015]. Координувати цю роботу в уряді повинен не менше як віце-прем'єр. Інакше розраховувати, що інтереси України, у тому числі енергетичні та інфраструктурні, буде враховано європейськими сусідами, безперспективно» (*Дзеркало тижня. – 2015. – № 10. – С. 8*).

Потенційно Україна, з метою послаблення своєї газової залежності від Росії, може сама напряму отримувати й скраплений природний газ, а не лише трубопровідний. Так, восени 2014 р. стивідорна компанія ТІС разом з ПАТ «Одесагаз» за підтримки НАК «Нафтогаз України» анонсувала проєкт будівництва СПГ-терміналу (LNG-терміналу) в Одеській області. Тоді генеральний директор ТІС А. Ставніцер припускав, що його компанія зможе завершити проєкт за рік, що дало б змогу Україні отримувати до 5 млрд куб. м газу на рік. Нині причал готовий для того, щоб поставити до нього регазифікатор, і вже можна було б приступити до прокладки трубопроводу. Проте нині реалізацію проєкту відкладено. Найбільша проблема в його реалізації – питання проходження танкерів через протоки Туреччини. Це потребує політичного рішення. Адже починати реалізацію цього проєкту, наголошує генеральний директор ТІС А. Ставніцер, без розв'язання зазначеного питання з

Туреччиною економічно недоцільно.

Як підкреслив головний радник голови правління НАК «Нафтогаз України» С. Олексієнко, аргументи, які використовує турецька сторона в дискусії про те, чому Україна не може проводити танкери зі скрапленим газом через протоки, нескладно спростувати. Туреччина стверджує, що це серйозно збільшить трафік при проходженні Босфору. Але це не так. Туреччина також говорить, що СПГ-танкери несуть загрозу для прилеглих районів Стамбула. Це теж не так. Якщо український термінал працюватиме на 100 % завантаження, кількість танкерів, які проходилимуть через протоку, становитиме до 60 од. на рік. Це менше ніж 0,05 % загального трафіку через Босфор. За рахунок оптимізації інших потоків вантажів забезпечити вільну нішу в 0,05 % видасться цілком здійсненним завданням. Тільки за рахунок оптимізації вантажопотоків нафтопродуктів та аміаку й оптимізації використання судів можна знайти часовий ресурс для проходу кораблів з LNG. Аргумент про безпеку проходу танкерів через Босфор також неспроможний. Для LNG немає спеціальної класифікації в міжнародному судноплаванні. Через Босфор щодня проходять вантажі з пропан-бутаном, нафтопродуктами, аміаком. Усі ці вантажі набагато небезпечніші, ніж СПГ-танкери.

Найпоширеніша версія причини такої ситуації полягає в тому, що Туреччина не може погодитися на пропуск СПГ-танкерів через Босфор для України, щоб не псувати відносини з Росією, від якої вони отримують близько 60 % імпортного газу. І це схоже на істину.

Однак згадані вище українські фахівці висловлюють упевненість, що рано чи пізно СПГ-термінал в Україні буде побудовано. На сьогодні його значення для країни більше, ніж, можливо, буде через п'ять років. Але й у майбутньому цей проект матиме велике значення для України. Через п'ять років у Грузії повинен бути реалізований азербайджанський проект із будівництва заводу зі скраплення газу і сформується чорноморський LNG-ресурс. Це – довгостроковий проект, але він реалізується. Згодом з'явиться вільний ресурс палива в Чорноморському регіоні. Україна повинна поставити в пріоритет більш активну участь у цих проектах і більш чітку координацію дій з Азербайджаном, Грузією, Румунією. Для переведення зазначеної дискусії з політичної площини в комерційну доцільно залучити проблеми партнерів з ЄС і США, вважають українські фахівці.

Таким чином, можна зробити висновок, що протягом п'яти найближчих років не варто очікувати на будівництво СПГ-терміналу в Одеській області й безпосереднє отримання Україною СПГ як альтернативи поставкам російського газу. Адже ЄС і США, які можуть надати Україні підтримку в розв'язанні цього питання, мають свої власні інтереси на міжнародних газових ринках та зайняті реалізацією важливіших для них проектів. Вмовити ж Туреччину, яка більш схильна займати вичікувальну позицію, самотужки з цього питання Україні, саме через вплив російського чинника, буде вкрай важко.

Проведене дослідження показало, що існують доволі непогані передумови для успішної географічної диверсифікації поставок газу в Україну. Останнім часом у цьому напрямі було проведено значну роботу, що дало змогу

розширити інфраструктурні можливості з надходження газу в Україну з території держав-членів Євросоюзу. Ця робота триває й надалі. Зокрема, «Нафтогаз України» та польська компанія Gaz System домовилися про будівництво нового газопроводу (завдовжки 110 км), завдяки якому Україна зможе отримувати 10 млрд куб. м газу на рік з території Польщі. Причому, як зазначив український Прем'єр-міністр А. Яценюк, у цьому випадку йдеться «не про реверс російського газу, а про доступ до терміналів скрапленого газу, які вже споруджено» у Польщі та Литві.

Тому нині особливо актуальним видається розв'язання організаційно-правових і фінансово-економічних аспектів цієї проблеми. Мабуть саме на їх розв'язанні українською стороною й буде зроблено акцент у найближчому майбутньому (*При підготовці цієї статті використано такі джерела інформації: Автономная некоммерческая организация «ТВ-Новости» (<http://russian.rt.com>). – 2015. – 3.02; Дзеркало тижня. – 2015. – № 9, 10; Дзеркало тижня (<http://dt.ua>). – 2014. – 2.12; 2015. – 27.01; 5, 17, 21, 25.02; 11, 23, 30, 31.03; Економічна правда (<http://www.epravda.com.ua>). – 2015. – 23.02; 7, 11, 12, 18, 19.02; Європейська правда (<http://www.eurointegration.com.ua>). – 2014. – 19.06, 21.10; 2015. – 22, 24.01; 2, 16, 25, 26.02; 6, 8, 10, 11, 16, 17.03; Західна інформаційна корпорація (<http://zik.ua>). – 2015. – 21,22. 1, 11.02; ИноСМИ.ru (<http://inosmi.ru>). – 2014. – 12.08; Корреспондент.net (<http://ua.korrespondent.net>). – 2014. – 12.06; Левый берег (<http://Lb.ua>). – 2015. – 20, 23, 25, 31.03; Медиавектор. Независимое информационное издание (<http://www.mediavektor.org>). – 2014. 3.07; ПРАЙМ (<http://1prime.ru>). – 2014. – 14.11; 2015. – 25, 27.02; 3, 10, 16, 17, 23, 27, 31.03; Укррудпром (<http://www.ukrrudprom.ua>). – 2015. – 25.03; Eurogas (<http://www.eurogas.org>); NEWSru.ua (<http://www.rus.newsru.ua>). – 2015. – 17.03).*

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Уряд 4 лютого 2015 р. прийняв розпорядження Кабінету Міністрів, яким схвалено план імплементації Директиви 2007/65/ЄС Європейського парламенту та Ради від 11 грудня 2007 р. про координацію певних положень, встановлених законами, правилами чи адміністративними заходами у державах-членах щодо здійснення діяльності з телевізійного мовлення, та Європейської конвенції про транскордонне телебачення від 5 травня 1989 р.

Метою Директиви є формування законодавчих умов для гармонізації вимог щодо виробництва та розповсюдження телевізійних програм, забезпечення умов для чесної конкуренції на спільному ринку та зміцнення ролі аудіовізуальних медіа-послуг у задоволенні суспільних інтересів.

Зазначений акт законодавства ЄС:

– закріплює єдині для всіх країн-членів Європейського Союзу визначення понять в аудіовізуальній сфері;

– встановлює чіткі вимоги до ідентифікації постачальників аудіовізуальних послуг, вимоги до рекламних повідомлень, зокрема щодо включення до дитячих програм невідповідних комерційних повідомлень;

– встановлює вимоги та критерії до телевізійної реклами, прихованої реклами, телепродажу, спонсорства аудіовізуальних медіа-послуг та програм, аудіовізуальних медіа-послуг на замовлення, виняткових прав та коротких теленовин.

Крім того, Директива зобов'язує держави-члени забезпечити незалежність органу, який здійснює регулювання на національному рівні у сфері аудіовізуальних послуг.

Імплементация цієї Директиви, що триватиме два роки, сприятиме наближенню умов діяльності у сфері аудіовізуальних послуг в Україні до тих, які існують у Європейському Союзі, та підвищенню захисту вітчизняних споживачів аудіовізуальних послуг (*Кабінет Міністрів України* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247927726&cat_id=244276429). – 2015. – 4.02).

* * *

У місті Каунас (Литовська Республіка) відбулося підписання угоди про створення Консорціуму університетів балтійського регіону та України. Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ) на заході представляли проректор з науково-педагогічної роботи С. Шарин та завідувач відділу з питань інтелектуальної власності Л. Никируй.

Створений Консорціум включає п'ять університетів: Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника», Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, Католицький університет ім. Івана Павла II у Любліні (Республіка Польща), Вища професійна школа у м. Хелм (Республіка Польща) та університет Вітаутаса Великого (Литовська Республіка). Його метою є налагодження співпраці в академічній та науковій сферах. Консорціум також відкритий для усіх навчальних закладів, які прагнуть спільно реалізовувати нові інноваційні ідеї.

У рамках проведення зустрічі всі учасники заходу обговорили питання виконання спільних проектів, реалізації грантових програм та програм обміну (Міністерство освіти і науки України (<http://www.mon.gov.ua/regionalnews/43821-pnu-imeni-vasilya-stefanika-uviyshov-do-konsortsiumu-universitetiv>). – 2015. – 10.02).

* * *

20 березня Прем'єр-міністр України А. Яценюк зустрівся з Комісаром ЄС з питань досліджень, науки та інновацій К. Моедашем, який прибув до Києва з візитом для підписання Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України в Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020».

А. Яценюк привітав приєднання України до програми «Горизонт 2020» на

правах асоційованого членства, що надає українським освітнім та науково-дослідним установам рівні з державами ЄС умови доступу до фінансових фондів Євросоюзу. Загальний бюджет програми «Горизонт 2020» на 2014–2020 роки становить 80 млрд євро.

Глава уряду України наголосив, що угода забезпечить практичну інтеграцію українських науковців у єдиний науково-дослідний простір Європейського Союзу. Це, підкреслив А. Яценюк, – один із практичних результатів європейського вибору України, який відчує на собі українське наукове середовище, а також ще один сигнал міцної підтримки України з боку Європейського Союзу (*Кабінет Міністрів України (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248024882&cat_id=244276429). – 2015. – 20.03*).

* * *

20 березня 2015 р. в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона відбулася зустріч президента Національної академії наук України академіка НАН України Б. Патона з делегацією ЄС на чолі з Комісаром Європейської комісії з науки, досліджень та інновацій К. Моедашом. Зустріч була пов'язана з видатною подією в науковому житті нашої держави – підписанням Угоди про участь України в Програмі Євросоюзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020».

«Горизонт 2020» – це Восьма рамкова програма ЄС із досліджень та інновацій. Вона розпочалася у 2014 р. та розрахована на сім років, спрямована на підтримку дослідницької та інноваційної діяльності у всіх сферах життя суспільства й об'єднує всі програми ЄС із фінансування досліджень та інновацій. Загальний бюджет її становить близько 80 млрд євро. Підписавши угоду, Україна отримала доступ до всього спектра заходів, що фінансуються програмою. Науковці зможуть користуватися сучасними науковими ресурсами, електронними базами, разом з європейськими колегами конкурувати за гранти. Брати участь у «Горизонті 2020» можна буде як представник університету чи дослідного центру (наукової установи) або ж представник малого чи середнього бізнесу. На участь у програмі Україна отримала від ЄС безпрецедентну 95-відсоткову знижку і річне відтермінування першого внеску.

Під час зустрічі президент НАН України академік Б. Патон привітав підписання Угоди, подякував К. Моедашу за підтримку української науки і отриману українськими науковцями можливість відкритого доступу до Європейського дослідницького простору та висловив упевненість, що участь у зазначеній програмі сприятиме розширенню співпраці НАН України з її численними європейськими партнерами (*Вища освіта (<http://vnz.org.ua/novyny/podiyi/7569-vidbulas-zustrich-prezydenta-nan-ukrayiny-borysa-patona-z-delegatsieju-es>). – 2015. – 24.03*).

* * *

Делегация Духокского политехнического университета (Ирак), которую возглавил президент университета А. Мосин Абдулазез, посетила

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ХПИ). По итогам встречи был подписан договор о сотрудничестве в области науки и техники, а также подготовке специалистов по техническим направлениям.

Как сообщили в университете, будет разработана программа, в соответствии с которой иракские студенты будут направляться на учебу по магистерским программам в ХПИ после окончания бакалаврата в политехническом университете в Духоке. Ведущих преподавателей ХПИ пригласят на один-два семестра в Духок, чтобы читать там англоязычные курсы по техническим специальностям (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/nauka_i_tehnologii/12.02.2015/harkovchane_pom_ogut_s_dobychej_nefti_v_irake/uncstunym/). – 2015. – 12.02).

* * *

З метою обговорення механізму подальших шляхів співпраці в рамках Угоди між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень стосовно надання статусу асоційованого члена в ЦЕРН з 10 по 12 березня 2015 р. відбувся візит делегації ЦЕРН до м. Київ. Під час візиту відбулася низка заходів, зустрічей та робочих нарад.

Була проведена зустріч із міністром освіти і науки України С. Квітом, під час якої обговорювалися питання майбутньої співпраці та вирішення фінансових проблем, пов'язаних з Угодою про асоційоване членство. Міністр підкреслив, що участь України в ЦЕРН це завдання «номер один». Також він пообіцяв, що до кінця року буде завершена процедура нотифікації Угоди та надаватиметься підтримка співпраці із зазначеною організацією.

Делегація відвідала Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, де зустрілася зі студентами фізичного факультету, відвідала Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова, під час візиту була поінформована про роботу українського Гріда та одного з центрів колективного користування Тіег-2 і ознайомила з інтеграцією української грид-системи в міжнародні проекти з фізики високих енергій.

11 березня проведено перше установче засідання двосторонньої робочої групи Україна-ЦЕРН. Протягом зазначеного засідання представників ЦЕРН було ознайомлено з рівнем фізичної освіти в Україні в галузі фізики часток та фізики високих енергій. Директор Малої академії наук України О. Лісовий розповів про досвід роботи з інтелектуально обдарованою молоддю та створення умов для підвищення кваліфікації вчителів.

Про інноваційні проекти та останні технологічні розробки в галузі створення детектуючих пристроїв та систем розповіли О. Гектін (Інститут сцинтиляційних матеріалів НАН України) та В. Кучеренко (ТОВ «Світлодіодні технології України»).

Директор Інституту теоретичної фізики ім. О. І. Ахієзера ННЦ «ХФТІ» М. Шульга повідомив про нові пропозиції українських теоретиків для майбутніх експериментів у ЦЕРН. На зустрічі з віце-президентами НАН України А. Наумовцем та А. Загороднім делегація ЦЕРН погодилася

підтримати проведення та взяти активну участь у Фестивалі науки 2016.

У підсумку всього візиту були визначена доцільність наступного візиту української делегації до ЦЕРН для ознайомлення з рівнем інженерних досягнень в експериментах ЦЕРН та можливості залучення до роботи українських інженерів та науковців, які займаються вирішенням прикладних питань.

З боку делегації ЦЕРН було підкреслено, що Україна вже активно співпрацює з ЦЕРНом, і тому розроблення дорожньої карти щодо інтеграції України в ЦЕРН не потрібно.

У разі нотифікації Угоди до кінця року, Україна має шанс бути першою країною асоційованим членом ЦЕРН (*Державний фонд фундаментальних досліджень*

(http://www.dffd.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=68:vidbuvsia-vizyt-delehatsii-tsern-do-mista-kyieva&Itemid=508). – 2015. – 16.03).

* * *

Інститут будівництва та інженерії доквілля, який очолює професор З. Бліхарський, вже більше року в рамках проектів Міжнародного транскордонного співробітництва працює над розробленням інноваційної моделі транскордонного використання туфів цеолітів. Як показує статистика, у 40 країнах світу розвідано майже 1000 родовищ цеолітових туфів – унікального матеріалу осадово-вулканічного походження, з яких щороку отримують 3 млн т туфів. Україні, можна сказати, пощастило, адже має в Закарпатті найбільше у Європі Сокирницьке родовище специфічної мікропористої глини. Завдання гранту, над яким працюють українські і польські вчені, – розробити пропозиції для використання цих туфів як у промисловості, так і в інших галузях.

Передбачалося, що в гранті братимуть участь Україна, Білорусь і Польща. Реально ж співпрацюють чотири виші: з польської сторони – Університет менеджменту і адміністрації в Замостю (головні виконавчі гранту), Політехніка Любельська, Інститут агрофізики Академії Наук Польщі і з української – Львівська політехніка. З кожного вишу в цьому проекті бере участь по 9–10 осіб. Фінансує проект Євросоюз.

Оскільки Інститут будівництва та інженерії доквілля готує майбутніх будівельників, то українські науковці працюють над дослідженням переваг у застосуванні цеолітових туфів для виробництва сучасних будівельних матеріалів. Учені розробили проект застосування цеолітових туфів при тампонуванні і консервації нафтових свердловин. Таких свердловин лише в Карпатах є близько тисячі. Цей напрям перспективний не тільки в Україні, а й за кордоном. В Україні широко використовують туфи цеоліти при виробництві цементів та різних будівельних сумішей, він дає добрий ефект при очищенні відпрацьованих стоків. У рамках проекту проведено наукову конференцію щодо розробки інноваційної моделі транскордонного використання цеолітового туфу. Ще одна конференція відбулася нещодавно в Польщі. Нас чекають ще дві міжнародні наукові конференції, на яких говоритимемо про досягнуті

результати. Крім того, упродовж роботи над проектом, проведемо 10 наукових та промоційних семінарів з виробничниками, з якими співпрацюємо (*Національний університет «Львівська політехніка»* (<http://lp.edu.ua/node/7417>). – 2015. – 23.03).

* * *

Харьковский «политех» принял участие в VI Международной образовательной конференции «Современные учебные заведения – 2015», где стал обладателем Гран-при. На конференции ведущие учебные заведения и научные учреждения представляли свои научные и творческие достижения и эффективные инновационные технологии обучения.

Всего в выставке приняли участие 750 учебных заведений из 22 регионов Украины, а также учебные заведения и агентства Латвии, Литвы, Швейцарии, Польши, Чехии, Франции, Великобритании, Канады, Словакии, Эстонии, США и Молдовы.

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» был отмечен сразу двумя наградами: Гран-при «Лидер научной и научно-технической деятельности» и золотой медалью в номинации «Инновации в развитии международного сотрудничества и презентация национального образования в мировом и европейском образовательно-научном пространстве».

На международной выставке университет представил свои новейшие достижения и разработки в области науки и техники. Среди экспонатов были действующий макет «Теплый дом», макет «Экспериментальной базы НИПКИ «Молния», образцы обшивки летательных аппаратов, макет технологии термоинтенсификации добычи нефти, технология ускоренного формирования деталей Rapid Prototyping, приборы для диагностики и профилактики электрических машин и другие разработки. Были также представлены результаты многогранной работы научной школы «Бронетехника» (*Александрова А. Лидер научной деятельности // Харьковские известия* (<http://izvestia.kharkov.ua/on-line/gorod/1183210.html>). – 2015. – 24.03. – № 33–34)

* * *

Сумський державний університет представив науково-освітні досягнення на Шостій Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2015», що проходить 12-14 березня в Києві. СумДУ відзначений Гран-Прі в номінації «Лідер вищої освіти» та сертифікатом якості наукових публікацій. Нагородження провідних навчальних закладів, у тому числі нашого університету, відбулося під оплески широкого загалу представників освітянських установ України.

Загалом на виставці представлені навчальні заклади різних рівнів і напрямів, наукові установи та підприємства, серед них – 750 навчальних закладів з різних регіонів України, а також заклади та агенції Польщі, Латвії, Литви, Словаччини, Естонії, Швейцарії, Франції, Великобританії, Канади,

США та Молдови (Сумський державний університет (<http://sumdu.edu.ua/ukr/news/6194-sumdu-otrimav-vidznaki-mizhnarodnoji-vistavki-zakladiv-osviti.html>). – 2015. – 13.03).

* * *

Упродовж 6–7 березня 2015 р. у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка проходив українсько-німецький форум «Освіта, наука, інновації в університетах: актуальні виклики», організаторами якого були Міністерство освіти і науки України та Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень Федеративної Республіки Німеччина.

У форумі взяли участь представники Львівського національного університету ім. Івана Франка – проректор з наукової роботи, член-кореспондент НАН України, професор Р. Гладишевський і проректор з науково-педагогічної роботи та інформатизації, доцент В. Кухарський.

Міністр освіти і науки С. Квіт розповів, що міністерство вивчало функціонування наукової сфери в Польській та Словацькій Республіках. Аналіз показав, що серед членів Польської академії наук – 80 % працюють в університетах, а 20 % – в академічних інститутах. В Україні ж навпаки – в університетах працює значно менша частина науковців порівняно з академічними інститутами, через що вища освіта та наука тривалий час розвивалися окремо. «Наукові дослідження повинні стати пріоритетною сферою діяльності усіх українських університетів і це має бути прописано у новому законі», – наголосив він.

М. Шліхт, директор оргкомітету ФРН зі співпраці з країнами Східної Європи, представник Федерального міністерства освіти і наукових досліджень ФРН, зазначив, що Німеччина зробить все можливе, аби допомогти Україні в реформуванні вищої освіти та науки, і форум стане початком подальшої співпраці між двома країнами. На думку М. Шліхта, саме університети мають зробити вирішальний внесок у повноцінну інтеграцію України в європейський освітньо-науковий простір.

На особливому значенні міжнародного форуму в ці непрості і тривожні для України часи наголосив ректор КНУ ім. Тараса Шевченка Л. Губерський і висловив подяку представникам Німеччини й усьому німецькому народові за солідарність, всебічну підтримку, яку відчуває Україна. «Я переконаний, що наш форум буде продуктивним з точки зору формування нових ідей, спрямованих на вирішення основного завдання освіти та науки України – комплексної та всебічної інтеграції в європейське академічне та наукове середовище», – зазначив ректор КНУ ім. Тараса Шевченка.

Л. Губерський нагадав, що в грудні 2014 р. було оновлено Угоду про співпрацю між спілкою ректорів вищих навчальних закладів України та конференцією ректорів Німеччини. За словами ректора, великий досвід співробітництва і потужність українських та німецьких університетів сьогодні становлять той необхідний потенціал для нового якісного імпульсу українсько-німецькій співпраці.

Заступник міністра освіти і науки України М. Стріха підкреслив, що обмін досвідом з успішними і науково-потужними державами Європи є надзвичайно цінним для України. Він також поінформував присутніх про діяльність України в різних міжнародних наукових програмах. Україна, крім всього, є асоційованим членом Європейської асоціації ядерних досліджень (CERN), членом інноваційної науково-технічної програми EUREKA, учасником Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», які слугують важливою платформою інтеграції України у європейську освітню та наукову спільноти.

Під час форуму учасники обговорили такі важливі питання, як академічна мобільність, якість освіти, організація наукових досліджень і їх комерціалізація, розвиток університетського та позауніверситетського секторів науки (*Львівський національний університет імені Івана Франка* (<http://lnu.edu.ua/index.php?q=information&new=1708>). – 2015. – 10.03).

Діяльність науково-дослідних установ

У Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського створено Інститут книгознавства, діяльність якого сприятиме активізації розвитку та координації науково-дослідних і науково-прикладних досліджень у галузі книгознавства – одного з основних складових наукового напрямку, за яким сьогодні присуджують наукові ступені кандидата і доктора наук за спеціальністю «книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство».

Новостворений науковий підрозділ має продовжити та розвивати в нових соціокомунікаційних умовах діяльність Інституту української книги, що діяв у НБУВ у 1993–2011 рр., а також Українського наукового інституту книгознавства (УНІК) – науково-дослідної установи, що існувала в Києві в 1922–1936 рр. при Народному комісаріаті освіти УСРР.

Створення Інституту книгознавства в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського обумовлено, передусім, наявністю у НБУВ основної джерельної бази книгознавчих досліджень та вагомими здобутками співробітників бібліотеки у сфері студіювання книжкової культури та книжкового пам'яткознавства. Утім, науковці Інституту книгознавства не планують обмежуватися лише вивченням традицій українського та зарубіжного книгознавства. Нові соціокомунікаційні реалії потребуватимуть від них активної роботи в напрямі дослідження співвідношення традиційної книжкової культури та культури електронної книги, відбору пам'яток до національного цифрового книжкового ресурсу та ін.

До структури новоствореного інституту ввійшли такі наукові підрозділи НБУВ: відділ стародруків та рідкісних видань; відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій; відділ зарубіжної україніки; відділ образотворчих мистецтв; відділ музичних фондів.

Директором Інституту книгознавства призначено відомого книгознавця, дослідника діяльності УНІКУ, доктора історичних наук, професора

Г. Ковальчук, яка багато років очолювала відділ стародруків та рідкісних видань НБУВ.

Інститут книгознавства працює в приміщенні Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського за адресою: м. Київ, вул. Володимирська, 62 (*Міністерство освіти і науки України (<http://www.mon.gov.ua/ua/regionalnews/43998-u-natsionalniy-bibliotetsi-ukrayini-imeni-v.-i.-vernadskogo-stvoreno-institut-knigoznavstva>). – 2015. – 13.02*).

* * *

Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) – всесвітня українська академічна організація. Це перша українська національна академія наук, яку створено в 1873 р. у Львові. Це була справжня академія наук, яка в часі, коли в царській Росії українське друковане слово було під суворою забороною, об'єднувала не тільки українських науковців, розсіяних по всьому світу, а й учених-чужинців, які вболівали за долю України.

Нині в Україні є численні осередки НТШ, переважно це стосується обласних центрів та великих міст. Крайові товариства працюють за кордоном, об'єднуючи науковців-україністів у 23 країнах – у США, Канаді, Австралії, країнах Західної Європи.

Косівський осередок Наукового товариства ім. Шевченка створено в червні 2004 р. В установчому засіданні взяли участь науковці з Прикарпатського відділення інституту агроєкології та біотехнології Української академії аграрних наук у Косові, Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, Національного природного парку «Гуцульщина», представники Косівської районної держадміністрації. Натхненником створення такої структури був Н. Библюк – відомий український учений у галузі гірського лісотранспорту, громадський діяч, наш земляк.

Осередок очолив доктор економічних наук, член-кореспондент Української академії аграрних наук Г. Гуцуляк; заступником голови було обрано доцента Косівського інституту М. Близнюка, науковим секретарем – М. Іванчук. До складу ради осередку ввійшли також кандидат педагогічних наук, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук, заслужений учитель України П. Лосюк; заслужений працівник освіти України І. Пелипейко; кандидат мистецтвознавства, доцент Косівського інституту О. Слободян; доктор юридичних наук, професор З. Ромовська; кандидат біологічних наук, заступник директора НПП «Гуцульщина» Ю. Стефурак та доктор технічних наук професор Н. Библюк.

На тому ж засіданні було утворено секції: краєзнавства (голова І. Пелипейко), освіти (П. Лосюк), народного мистецтва (О. Слободян), екології і здоров'я (Г. Гуцуляк), охорони природи (Ю. Стефурак), а також Координаційну раду осередку з відомих учених – дослідників Гуцульщини, які живуть за її межами, у складі професорів докторів наук М. Гнатюка, М. Домашевського, І. Ковальчука, І. Попівняка, З. Ромовської та заслуженого працівника культури України, члена-кореспондента Української академії архітектури І. Могитича. Координаційну раду очолив Н. Библюк.

Видання праць Косівського осередку «Гуцульщина» та комісії екотехнологій Наукового товариства ім. Шевченка з назвою «Краєзнавство» започатковано 2005 р. До цього року підготовлено до друку, сформовано їх електронні варіанти і видано чотири томи.

Косівський осередок НТШ, особливо його тематичні комісії (освіти, екології, краєзнавства, охорони природи та ін.) є сподвижниками і популяризаторами наукової думки на місцевому, всеукраїнському та міжнародному рівнях.

При Косівському осередку НТШ започатковано бібліотеку, яка розміщується на базі Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, і на 1 вересня 2014 р. вміщувала 364 найменування бібліографічного списку літератури. Підготовлено електронний варіант матеріалів про діяльність Косівського осередку НТШ (2004–2015 рр.), до якого за задумом авторів увійшли праці НТШ, фотоматеріали основних подій, хронологія діяльності тощо. Інформацію готують для розміщення в Інтернеті (сайт осередку kosivntsh.wix.com/nttsh).

Косівський осередок сприяє координації діяльності науковців та краєзнавців. Нині важливо зберегти сподвижницький характер осередків НТШ на регіональному рівні, а також розвивати в молоді особливе ставлення до науки та здатність до духовної самопожертви, завдяки якій свого часу відродилося товариство. І пам'ятати основний принцип НТШ — «правдива, не залежна від політичних чинників наука» (*Близнюк М. Гуцульський центр наукової думки // Галичина (<http://www.galychyna.if.ua/publication/society/guculskii-centr-naukovoji-dumki/>). – 2015. – 17.03*).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

11 лютого 2015 р. о 15:40 за київським часом з космодрому Куру у Французькій Гвіані здійснено успішний пуск ракети-носія «Вега» легкого класу з експериментальним космічним кораблем. Проект, що дістав назву IXV (Intermediate eXperimental Vehicle – Експериментальний корабель проміжного класу), створений Європейським космічним агентством для відпрацювання технологій, які будуть використані при створенні нових космічних апаратів багаторазового використання.

Ракета-носіє «Вега» є спільною розробкою Італійського та Європейського космічних агентств, а маршовий двигун РД-868Р для 4-го ступеня ракети-носія розроблено в Україні Державним підприємством «Конструкторське бюро «Південне» ім. М. К. Янгеля та виготовляється на Державному підприємстві «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова».

Зазначений пуск став четвертим у рамках програми «Вега» (*Кабінет Міністрів України (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247945614&cat_id=244277212). – 2015. – 12.02*).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

6 лютого відбулося урочисте підписання Протоколу про наміри щодо співпраці Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», корпорації «Науковий парк «Київська політехніка», ТОВ «Айланд менеджмент» і ТОВ «Технології природи». Цей документ створює підґрунтя співпраці університету з компаніями-партнерами щодо впровадження в життя масштабних проектів Polyteco science city та «Власне тепло». Обидва проекти є перспективним не лише для КПІ, а й для всієї України.

На території університету планується побудувати цілий науково-виробничий комплекс загальною площею 251 тис. кв. м – Інноваційне місто КПІ (проект «Polyteco science city»). У його будівлях містимуться бізнес-інкубатор, венчурні фонди, лабораторії прототипів, спеціальні приміщення для високотехнологічних виробництв, лекторії, офісні приміщення, коворкінг-центр, готель, заклади харчування. Інноваційне місто КПІ стане середовищем для розвитку наукоємних технологій за допомогою наукових і виробничих площ КПІ, а також міжнародних і вітчизняних високотехнологічних компаній та інвесторів. Зрозуміло, що його база використовуватиметься не лише для дослідницьких і конструкторських цілей, а й для навчання студентів університету.

Невід'ємною частиною Інноваційного міста стане власна енергогенеруюча компанія (проект «Власне тепло»), яка забезпечуватиме весь університет тепловою енергією з використання поновлюваних джерел енергії. Вона покладе край залежності КПІ від централізованого теплопостачання, а значить і від необхідності витратити на опалення величезні кошти за тарифами, які постійно зростають. Для цього на території університету планується звести 3 теплові станції. Вони забезпечуватимуть безперебійне постачання тепла в житлові та навчальні корпуси (приблизно 90% від річного обсягу від річного обсягу постачання). Крім того, впродовж усього року використовуватимуться когенераційні установки, теплові насоси і сонячні панелі для підігріву води (приблизно 10% від річного обсягу постачання).

Від імені НТУУ «КПІ» Протокол підписав ректор університету академік НАН України М. Згуровський, від Наукового парку «Київська політехніка» – директор з інтелектуальної власності Я. Кологривов, від ТОВ «Айланд менеджмент» – голова Б. Андрейцев, від ТОВ «Технології природи» – віцепрезидент Г. Чорноволов (*Міністерство освіти і науки України (<http://www.mon.gov.ua/ua/regionalnews/43791-v-ntuu-kpi-bude-pobudovane-innovatsiyne-misto>). – 2015. – 09.02).*

* * *

В має на території КПІ начнут строить первый украинский инновационный городок – Polyteco science city – из шести зданий в

3–23 этажа. «На первый этап строительства уже есть деньги инвесторов (нужно около 170 млн дол.). Заселим в здания только компании, которые занимаются разработкой высокотехнологических продуктов, научные лаборатории и менее 2 % отдадим под банки и кафе. Также часть помещений будет передана КПИ, чтобы он разместил там некоторые факультеты», – сообщил директор Научного парка «Киевская политехника» Я. Кологривов (*ВЕСТИ* (<http://vesti-ukr.com/kyev/89405-v-kyeve-budet-svoja-silikonovaja-dolina>)). – 2015. – 18.02).

Інноваційні розробки та технології

Інститут промислової власності 10 лютого зареєстрував патент на промисловий зразок «Пілотована космічна ракета». Авторами патенту є Павло та Борис Ковальови, які мешкають за однією адресою в Дніпропетровську.

Ракета має вигляд труби з диском на горі. Про те, як влаштована ракета і для яких цілей її можна використовувати. Борис та Павло Ковальови також є власниками патенту на промисловий зразок «Ракета «Атена-Ліберті», який вони отримали весною 2013 р. (*Дніпроград* (<http://dniprograd.org/ua/news/anons/21646>)). – 2015. – 17.02).

Енергоощадні технології

У 2012 р. Держінвестпроект ініціював розробку проекту «Впровадження енергозберігаючих технологій та альтернативних видів палива на об'єктах Харківського обласного комунального підприємства «Дирекція розвитку інфраструктури території» з метою скорочення обсягів використання природного газу». Проект зацікавив Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA), яке на його основі розробило програму «Пілотне дослідження з передачі Україні технологій малих і середніх підприємств щодо обладнання з виготовлення пелет з біомаси, а також бойлерів на біомасі» і знайшло можливість виділити грант для її реалізації.

10 лютого 2015 р.у місті Дергачі Харківської області було завершено першу фазу програми – введено в експлуатацію побудовану японськими фахівцями нову твердопаливну котельню, що працює на пелетах. Ці пелети виготовляються із соломи на японському обладнанні, яке було встановлено JICA в рамках даної програми. У результаті, Дергачівська гімназія № 3, у якій навчається 1500 дітей, отримала надійне джерело опалення, а бюджет області зекономить 962,9 тис. грн завдяки зменшенню обсягів використання природного газу на 125,7 тис. куб. м на рік (*Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України* (<http://www.ukrproject.gov.ua/news/praktichnii-vnesok-derzhinvestproektu-v-energozberezhennya-na-kharkivshchini>)). – 2015. – 11.02).

Відновлювані джерела енергії

17 лютого в головному офісі НАК «Нафтогаз України» відбулася конференція, присвячена перспективам виробництва біогазу в Україні. Участь у заході взяли представники ПАТ «Укртрансгаз», Міненерговугілля, Міністерства аграрної політики, Мінекології та природних ресурсів, НКРЕКП, наукових установ, комерційних компаній.

Під час конференції представники Fachverband Biogas e.V., BiogasOst GiD GmbH, E.ON Technologies GmbH та інших німецьких компаній презентували власний досвід виробництва та реалізації біогазу. Вже сьогодні Німеччина виробляє близько 2 млрд куб. м газу і планує до 2030 р. довести його виробництво до 10 млрд куб. м, або 10 % внутрішнього споживання.

За експертними оцінками учасників наради Україна вже сьогодні має можливість виробляти близько 6,3 млрд куб. м біогазу та біометану на рік. Нафтогаз вітає збільшення виробництва альтернативних видів газу в Україні та підтримує надання доступу виробників біогазу до транспортних потужностей української ГТС (*Українська енергетика UA-Energy.org (<http://ua-energy.org/post/50687>). – 2015. – 18.02).*

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів

У Кіровограді відбулася науково-практична конференція слухачів Малої академії наук учнівської молоді. На науковій конференції талановита молодь представила 13 перспективних проектів, які розраховані на збереження природних ресурсів, розвиток економіки та науки. Деякі з них були відзначені найвищими нагородами та дипломами на Всеукраїнській науковій конференції у Києві, а деякі – зацікавили місцеву владу.

Система забезпечення чистою питною водою жителів Кіровограда та Олександрії (проект-переможець всеукраїнського конкурсу інноваційних проектів «Майбутнє України»). Автор проекту, Є. Пащенко, учениця 11 класу Олександрійського ліцею пропонує забезпечити жителів Кіровограда та Олександрії питною водою з-під крану. Для реалізації цього проекту потрібна заміна традиційних водопровідних систем на нові, модернізовані, з використанням біокерамічних матеріалів. Керамічні матеріали відрізняються високою тепло-, жаро-, ерозійною стійкістю. Вони практично не схильні до корозійних впливів на відміну від металевих. Єдиним недоліком кераміки є недостатня міцність, тому ззовні для зміцнення наноситься тонкий шар нанокристалічною целюлози. Всередині труби теж покриваються прошарком нанокристалічною целюлози, як для зміцнення, так і для збільшення водопропускної здатності. Згідно з результатами випробувань, проведених за спеціальними методиками, було виявлено, що термін служби комунікаційних систем, побудованих із застосуванням нанотехнологій, перевищує у 2–5 разів термін служби міцних сучасних матеріалів, це досягається за рахунок високої

щільності частинок композиційного матеріалу. Вартість: 65 тис. грн.

Утеплення будинків за новими технологіями (проект, який зацікавив голову Кіровоградської облради і, можливо, буде втілений на Кіровоградщині). А. Мотайло, учень 11 класу Олександрійського державно-політехнічного коледжу, розробив новий спосіб утеплення будинків за допомогою теплоізолюючої фарби, яка наноситься за допомогою спеціального приладу, і дозволить значно зменшити споживання енергії як на обігрів, так і на охолодження. Вартість: 98 680 грн.

Високо відзначена також робота С. Кругляка, учня 10 класу Олександрійського ліцею інформаційних технологій, який запропонував спосіб добування електроенергії з атмосфери за рахунок створення локально іонізованої штучної хмари.

Не менш цікавим та корисними для області виявився і проект Є. Чижик, учениці 10 класу Олександрійського ліцею інформаційних технологій – «Використання тепла води затоплених шахт», який може вирішити проблеми жителів Кіровоградщини з тепловою енергією у зимовий період. При цьому можлива подача теплої води весь рік. Є. Чижик стверджує, що навколо Олександрії розташована достатня кількість затоплених шахт, які виведені з експлуатації. Температура води там коливається від 12 до 15 градусів Цельсія. Температура буде постійна протягом року. Зазначеної температури та об'єму води більше ніж достатньо, щоб забезпечити Олександрію з чисельністю 80 тис. осіб теплою водою. Завдяки тепловому насосу, який буде встановлено безпосередньо на території шахти, температура води може бути підвищена до 65 град. Цельсія. Вартість: 110 тис. грн.

Інші проекти теж цікаві та заслуговують на увагу. Наприклад, отримання енергії з іонізованого середовища чи сонця, або виготовлення портативного фільтру для очистки води чи проект роботизованого підприємства майбутнього, або новітній 3-Д друк. Ще один цікавий проект – робота двох студентів зі створення новітнього безпілотної, що здатен працювати без палива. І. Громко та О. Загоскін розробили проект новітнього безпілотної вантажопідйомністю у 20 кг із витратою енергії на політ в 0 кВт і висотою підйому 45 км. Швидкість горизонтального польоту – до 8000 км/рік. Основна перевага безпілотної – здатність самостійно генерувати енергію і передавати її об'єктам, над якими зависне. Вартість: 180 тис. грн (*persha.kr.ua (<http://persha.kr.ua/kirovogradci-vinajshli-novitnij-bezpilonik-znajshli-sposib-zrobiti-vodu-z-pid-krana-pitnoyu-ta-praktichno-zastosuvati-zatopleni-shaxti/>)*). – 2015. – 18.02).

* * *

У Бердянську започатковано новий освітній проект, який стартував з урочистого відкриття Бердянської школи Малої академії наук. Партнерами проекту є Бердянський державний педагогічний університет, Бердянський університет менеджменту і бізнесу, Бердянський інститут державного та муніципального управління КПУ, загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади.

Як повідомили в Департаменті освіти і науки облдержадміністрації, на

базі трьох вишів працюватимуть 33 профільні школи: мовознавства, літературознавства, фізики, математики, правознавства, комп'ютерних наук, психології тощо за спеціально розробленими програмами, які органічно поєднують колективну та індивідуальну форми роботи школярів. Заняттями будуть охоплені 240 учнів 8–10 класів із восьми загальноосвітніх та двох позашкільних навчальних закладів. Навчальний процес корелюється з навчальним планом, у якому передбачені лекції, лабораторні, практичні та семінарські заняття, контрольні заходи, а також робота за індивідуальними планами. Завершенням навчання, яке розраховано на три роки, буде науково-учнівська конференція (*Запорізька обласна державна адміністрація* (<http://www.zoda.gov.ua/news/26472/u-berdyansku-vidkrilasya-svoya-shkola-maloji-akademiji-nauk.html>). – 2015. – 23.03).

* * *

Претенденты на звание доцента или профессора, согласно новым планам Министерства образования, должны будут иметь сертификат по иностранному языку уровня В2. Идею уже внесли в новый перечень предложенных министерством требований для присвоения ученых званий. Впрочем, сначала эти требования обсудит общественность.

Первый заместитель министра образования и науки И. Совсун пояснила, что речь идет не о прихоти министерства, а про обязательное условие повышения качества научных исследований. Получение ученых званий влечет за собой прибавку к зарплате. Позиция министерства заключается в том, что государственные средства в виде надбавок должны быть предназначены для людей, которые доказали высокое качество своей работы. Безусловно, знание иностранного языка само по себе не является достаточным показателем качества, но даже критики позиции министерства в честной дискуссии признают, что они не знают ни одного хорошего ученого, который бы не знал иностранного языка.

Пока МОН ведет активные переговоры со всеми учреждениями, в которых сдают соответствующие экзамены по иностранным языкам. Большинство уже соглашаются предоставить преподавателям 50 % скидки (*ria-m.tv* (http://ria-m.tv/news/30286/minobrazovaniya_planiruet_obyazat_professorov_i_dotsentov_vyiuchit_inostrannyiy_yazyik.html). – 2015. – 22.03).

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції
«Бібліотека. Наука. Комунікація» (м. Київ, НБУВ, 6-8 жовтня 2015 р.)

С. Горова,

канд. наук із соц. комунікацій, ст. наук. співроб. ФПУ НБУВ

Специфіка бібліотечного комплектування в умовах активізації інформаційної злочинності

Розглянуто основні проблеми, пов'язані з актуалізацією теми кіберзлочинності у зв'язку з активним розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій, доступом до виробництва та використання інформаційних ресурсів усіх категорій населення, у тому числі й тих, що схильні до правопорушень, у контексті чого з'явилося таке явище як хакерство, кібертероризм, що вносить в інформаційні процеси протиправні елементи, негативно впливаючи на розвиток національного інформаційного простору України.

Ключові слова: кіберзлочинність, хакери, комплектування, інформаційний простір, шкідлива інформація, бібліотечні фонди.

Постановка проблеми. Розглядаються основні загрози, що виникають унаслідок діяльності кіберзлочинців й негативно впливають на вітчизняну інфосферу.

Розробкою питань інформаційної безпеки та кіберзлочинності займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме М. Кастельс, М. Моїсєєв, Е. Тоффлер, В. Горовий, В. Бутузов, В. Петрик, М. Присяжнюк та ін., проте сучасний стрімкий розвиток інформаційного суспільства постійно дає новий матеріал для науково-практичних узагальнень.

Актуальність дослідження обумовлена зростанням суспільної важливості національної інформаційної безпеки в умовах загострення сучасних інформаційних протистоянь.

Метою статті є розгляд характерних проявів кіберзлочинності в умовах сучасної інформатизації, визначення її основних загроз для інформаційного розвитку суспільства, для комплектування суспільно значущими

інформаційними ресурсами фондів бібліотек.

Розвиток нових інформаційних і комунікаційних технологій у наш час забезпечив доступ до інформаційних ресурсів усіх категорій громадян України, розкрив нові можливості та став стимулом для зростання соціальної активності членів суспільства, для розвитку всіх сфер суспільного життя, його соціокомунікаційних властивостей та структур. Цей процес, сприяючи розкриттю творчих можливостей людей, забезпечує зростаючу життєздатність самих соціальних структур і необхідну адекватність реагування сучасного суспільства на весь комплекс викликів, що ставить перед ним сьогодні.

Однак, окрім беззаперечно корисного та необхідного для суспільства змісту, активізація інформаційно-комунікаційних процесів може нести в собі й певні загрози, зокрема з боку кіберзлочинності. Таким чином, актуалізується проблема дослідження та об'єктивної оцінки можливих загроз з боку продуктованих кіберзлочинцями ресурсів, у тому числі й тих, що пов'язані з можливим поширенням через бібліотечну мережу при неувважному комплектуванні новою електронною інформацією, у яку потрапляють шкідливі, провокативні закладки.

До цього ж необхідно звернути увагу також на ту обставину, що у зв'язку з подіями на Сході України, концентрацією суспільної уваги, уваги правоохоронних органів до АТО, зростання кіберзлочинності в Україні в недалекому майбутньому може мати додатковий поштовх без відповідного посилення реакції з боку правоохоронних органів. Зростаюча кіберзлочинність, таким чином, може стати істотною перешкодою на шляху трансформації українського суспільства, підвищення його економічної, а також і політичної ефективності.

Необхідно зазначити, що серед кіберзлочинців найбільш помітним з початком розвитку електронних технологій у нашій країні стало хакерське, віртуальне співтовариство. Характеризуючи розвиток цього специфічного для інформаційного суспільства співтовариства, М. Кастельс не лише зауважує те, що його члени одержують задоволення від здобуття певного статусу у

співтоваристві, від радості творчості, від зближення зі світом мистецтва, психологічним збудженням – «драйвом» від процесу творіння, він говорить про розвиток характерного для цієї категорії людей «почуття вищості над усім іншим комп'ютерно безграмотним світом і тенденції спілкування з комп'ютером або з іншими представниками людства за посередництва комп'ютерів, зосереджуючись винятково на питаннях програмного забезпечення, незрозумілих для решти людства» [1]. Дослідник звертає увагу також на те, що, на думку лідерів хакерського руху, лише тоді, «коли люди задовольнили свої базові потреби, вони можуть дозволити собі присвятити життя інтелектуальній творчості й лише потім діяти в умовах культури дарування» [2].

Учені звертають увагу також на те, що якісно вищий, порівняно з традиційним, рівень спілкування в ІТ-субкультурі дав змогу швидко сформувати систему внутрішньокультурних ціннісних критеріїв, певні етичні норми, критерії успішності, задоволення естетичних і пізнавальних потреб, критично безмежних комунікативних можливостей, розвитку інтернет-бізнесу і навіть своєрідного інтернет-спорту у вигляді хакерства [3].

Враховуючи той факт, що хакери у своїх захопленнях завжди опираються на найновіші здобутки комп'ютерної науки, техніки та технологій, і що за цими здобутками зазвичай не встигає і міжнародна правова база, і правотворення на рівні окремих держав, об'єктивно хакерські маніпуляції в основному своєму змісті перебувають за межами регулювання закону. Щоправда, у засобах масової інформації час від часу з'являються повідомлення про використання здібностей талановитих хакерів в інтересах реалізації певних завдань інформаційних воєн – нової форми взаємовідносин інформаційного суспільства, – про створення відповідних секретних підрозділів в оборонних відомствах, насамперед, провідних країн – глобалізаторів. Однак, за тими ж повідомленнями, до роботи в цьому напрямі залучаються, як правило, хакери, що вже були помічені в протиправних діях: на зламах електронного захисту та грабуванні банків, у несанкціонованому входженні в комп'ютерні системи

управлінських структур, у протиправних заходах економічної розвідки та ін.

Характерна для сучасного рівня розвитку інформаційного суспільства та рівня правового забезпечення діяльності у сфері застосування електронних інформаційних технологій в Україні ситуація, у цілому ж, не сприяє використанню хакерського руху в інтересах суспільного розвитку. Тобто наше суспільство, як і в більшості країн світу, не знаходить поки що способу використання творчого потенціалу найбільш освічених і компетентних своїх членів, таких, що найкраще знаються на електронних інформаційних технологіях, які є локомотивом розвитку інформаційного суспільства.

Проте нові можливості, що з'явилися в результаті розвитку інформаційних технологій, стали широко використовуватись представниками кримінального світу. А це, у свою чергу, призвело і до появи нових видів злочинів, пов'язаних, зокрема, із незаконним втручанням у роботу систем і комп'ютерних мереж, розкраданням і несанкціонованою зміною та поширенням даних або інформації та ін. Відповідно, кіберзлочинність перетворилася на чинник, який став здійснювати вагомий тиск на суспільні відносини. Дослідники зазначають, що сьогодні кіберзлочинність стала «багатоголовою гідрою», зважаючи на такі її характеристики як транснаціональність, латентність, динамічність темпів зростання та трансформацій, анонімність, масштабність наслідків тощо. В умовах глибокого латентного проникнення кіберзлочинності в суспільне та державне життя, її подолання стає наріжним каменем на шляху розбудови інформаційного суспільства та входження України у світовий інформаційний простір [4].

При цьому необхідно звернути увагу ще й на таку нині існуючу тенденцію: наша країна з її низьким рівнем обізнаності про загрози використання комп'ютерів і низьким рівнем інформаційної безпеки стає для програмістів-хакерів справжнім клондайком. Шахрайство в інформаційних мережах, інсайдерські витіки інформації, поширення шкідливої, неправдивої інформації стають повсякденними явищами.

Водночас привертає до себе увагу одна з найпоширеніших схем,

впроваджених в інформаційний простір кіберзлочинцями: викладення в електронних ЗМІ за допомогою злому сайтів неправдивих новин чи будь-якої іншої шкідливої інформації [5].

Про існуючі небезпеки від кіберзлочинів, що за способом вчинення належать до інформаційної групи, зауважує А. Бабенко. Він вказує, що такі злочини здійснюються шляхом використання незаконних способів отримання інформації, зокрема, через несанкціонований доступ до комп'ютерів і мереж, а також поширення неправдивої інформації [6].

При цьому необхідно зазначити, що будь-яка інформація, кваліфіковано введена до цільової спільноти, одразу тиражується та поширюється без перевірки. Одним з недавніх показових прикладів можна назвати повідомлення Чернігівської обласної державної телерадіокомпанії про те, що «хакери атакують патріотичні українські групи і пишуть там неправдиву інформацію. Сіють паніку і серед родин, чії чоловіки перебувають у зоні АТО, особливо коли батальйони вступають в активну фазу боїв. Від імені офіційних українських джерел російські хакери виходять і на ЗМІ та розповсюджують інформацію, яка не відповідає дійсності» [7].

ЗМІ інформували також про неодноразові зломи сайту прес-центру антитерористичної операції. Сайт атакувався хакерами, у результаті чого на ньому була подана недостовірна інформація [8].

Відповідно, необхідно зазначити, що при фіксації в інформаційних базах оперативних матеріалів, що відображають важливі суспільно значущі події, необхідним є уважне вивчення всього контексту матеріалів і визначення на цій базі їх достовірності.

Доволі частими на сьогодні є атаки хакерів і в соціальних мережах. Так, нещодавно в соціальній мережі Facebook, згідно з інформацією прес-аташе народного депутата С. Семенченка, інформаційна сторінка батальйону «Донбас» була зламана хакерами, які розмістили на ній неправдиву інформацію [9].

Керівник програм нових медіа в Internews-Україна В. Мороз у своєму

коментарі стосовно «роботи» хакерів у соціальних мережах зазначив: «Сепаратисти створили фейковий прес-центр АТО. Вони використали ідентичність цієї сторінки, вони викрали аватар, фото, опис повністю. І вони почали публікувати зміст з позиції терористів. Звісно, була велика кількість скарг, і через деякий час фейковий прес-центр АТО був заблокований» [10]. Проте інформація вже поширилась в інтернет-просторі...

У ЗМІ також вказували й на неодноразові хакерські атаки з боку «КіберБеркуту». Блокуванню піддавався сайт Президента України. Члени організації звинуватили П. Порошенка в геноциді власного народу й зануренні країни в убогість і хаос. Раніше ця ж організація блокувала сайти МВС та Генпрокуратури. Хакери вимагали звільнити бійців «Беркута», затриманих за звинуваченням у розстрілі Євромайданівців [11].

Зростаючий рівень кіберзлочинності в Україні показують дані XVI випуску звіту Microsoft Security Intelligence Report (SIRv16), у якому проаналізовано вразливість і загрози негативних впливів на більше мільярда систем і популярних сервісів по всьому світу. Україна очолила антирейтинг країн, у яких налічується найбільша кількість сайтів, що містять шкідливі програми. Дослідження виявило, що кожен 16-й сайт в Україні містить шкідливе програмне забезпечення, яким потенційно може бути заражений комп'ютер користувача. Так, на 1000 хостів припадає 59,2 заражених сайтів. Це найвищий показник у світі (для порівняння, у всій мережі Інтернет у середньому заражений приблизно кожен 54-й ресурс).

З усіх проаналізованих у звіті країн в Україні також виявлено найвищу концентрацію фішингових сайтів – кожен 70-й ресурс є шахрайським. Згідно з дослідженням, більш ніж кожен двохсотий сайт в Україні містить експлойти, які аналізують уразливості в системі і можуть ініціювати завантаження небажаних файлів на комп'ютер користувача без його відома [12].

Експерти у своїх коментарях також зазначають, що Україна – помітний центр хакерства, поряд з Росією, Бразилією, Китаєм і меншою мірою – Індією. У цих країнах доволі освічене молоде населення, високий рівень безробіття та

обмежені можливості працевлаштування. Однак в експертних колах існує й інша думка про те, що кіберзлочинність не є негайною загрозою для українців. Адже наша країна має один із найнижчих у Європі рівнів підключення до Інтернету.

Проте, незважаючи, а, можливо, всупереч вищенаведеному експертному твердженню, необхідно звернути увагу на дані німецького оператора зв'язку Deutsche Telekom, наведені начальником управління інформаційної безпеки Креді Агріколь банку А. Кузьміною, яка вказала, що Україна за рівнем міжнародної кіберзлочинності може випереджати інші країни, адже вона перебуває на четвертому місці у світі після Росії, Тайваню та Німеччини за кількістю кібератак, що виходять із країни. «Щомісяця з українських серверів запускається понад 500 тис. шкідливих програм», – констатувала А. Кузьміна [13].

Сказане вище дає підстави для думки про те, що сучасний науково-технічний прогрес не забезпечує надійного захисту суверенних масивів інформації від шкідливих впливів, від ресурсів, продукованих кіберзлочинцями, навіть за умови високого рівня економічного, техніко-технологічного розвитку, забезпеченого суспільством. Більше того, з розвитком глобального інформаційного простору, процесів інформатизації в усьому світі суверенні масиви інформації ставатимуть дедалі більш вразливими до таких впливів, традиційні уявлення про забезпечення інформаційного суверенітету ставатимуть дедалі менш ефективними в їх практичній реалізації.

Інтереси інформаційної безпеки диктують необхідність постійного моніторингу всіх джерел інформаційного виробництва, своєчасного реагування на можливі інформаційні загрози, пов'язані з введенням у суспільний обіг нової інформації. Неякісна за змістом інформація, шкідлива та небезпечна для суспільства впливає на громадську думку одразу ж після введення її в систему існуючих у суспільстві соціальних комунікацій. І на цій її властивості ґрунтуються технології розвитку глобальних впливів на національний інформаційний простір у кожному з регіонів світу. На таких інформаційних

впливах, поряд з використанням технічних засобів порушення нормальної роботи системи соціальних інформаційних комунікацій противника, базуються стратегії ведення інформаційних війн, як орієнтованих на здобуття самостійного результату, так і як паралізуючого інформаційний простір тієї чи іншої держави.

Поряд із здійсненням оперативного впливу на потенційного противника з допомогою нової інформації сучасні інформаційні технології створюють широкі можливості для довготривалого інформаційного впливу на об'єкт інформаційної атаки шляхом сприяння введенню відповідної інформації в інформаційні бази, у тому числі бібліотечні, у систему суверенних інформаційних ресурсів нації чи держави. Така ситуація є доволі небезпечною, оскільки сприяє довготривалим негативним впливам, руйнуванню національної самобутності, державницьких традицій, веде до однобокої та безперспективної для подальшого розвитку уніфікації.

У зв'язку з цим необхідне проведення організаційних, правових, наукових заходів для активізації участі в роботі з відстоювання національної інформаційної безпеки в умовах посилення глобальних інформаційних впливів наукових установ, аналітичних та інших інформаційних центрів. Особлива увага при цьому має приділятися на сьогодні ще широко розгалуженій в Україні системі бібліотечних та архівних установ, у яких зберігаються основні фонди суспільно значущої інформації і які займаються оновленням цих фондів, відбором для комплектування інформації з її новостворених масивів.

Відповідно, необхідно зазначити, що на сьогодні комплектування фондів бібліотечних установ ресурсами з вітчизняного інформаційного простору потребує підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Зокрема, вони, по-перше, – повинні вміти професійно співставляти та порівнювати офіційні дані та повідомлення з інформацією з інших джерел, які можуть нести відповідні загрози, оперативно знайомитися з технологічними здобутками, що спрямовуються на нейтралізацію цього виду загроз.

По-друге, – зважаючи на прогнозоване поживлення української

економіки, в умовах якого зростатимуть запити на достовірну економічну інформацію, особлива увага має бути приділена нейтралізації інформаційних загроз, ефективному відбору необхідної для вітчизняного економічного розвитку інформації. Поряд із загальносуспільним ефектом – введенням до інформаційних мереж високоякісної, актуальної інформації – розвиток цього напрямку діяльності підвищить статус бібліотечних установ у суспільстві.

Крім того, очевидно, що робота бібліотечних установ у нейтралізації результатів інформаційного тероризму та хакерства шляхом якісної комплектації електронними інформаційними ресурсами своїх фондів має також бути скоординована. Така координація може бути здійснена по типу координації в банківській системі Української держави. Ця аналогія в умовах розвитку інформаційного суспільства та зростання значення інформаційних ресурсів у житті суспільства є правомірною.

Література:

1. *Кастельс М.* Інтернет – галактика / Мануель Кастельс. – Київ : Ваклер. – 2007. – С. 47.
2. *Кастельс М.* Інтернет – галактика / Мануель Кастельс. – Київ : Ваклер. – 2007. – С. 48.
3. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – С. 27.
4. *Тихомиров О. О.* Протидія кіберзлочинності як складова державного забезпечення інформаційної безпеки / О. О. Тихомиров // Право України: юрид. журн. 2011. – № 4. – С. 252–259.
5. *Савчук Н. В.* Кіберзлочинність: зміст та методи боротьби / Н. В. Савчук // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – Вип. 19. – С. 338–342.

6. *Бабенко А. М.* Кіберзлочинність як чинник негативного впливу на криміногенну ситуацію у регіонах / А. М. Бабенко // *Безпека інформації*. – 2013. – № 2. – С. 112–117.

7. Чернігівщина готується до інформаційної війни з Росією [Електронний ресурс] // Чернігівська обласна державна телерадіокомпанія. – Режим доступу: <http://chodtrk.com.ua/?p=16961>. – Назва з екрана.

8. Опасности нападения на Мариуполь нет [Электронный ресурс] // «Сегодня.ua». – 4.09.2014. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/opasnosti-napadeniya-na-mariupol-net-549684.html>. – Загл. с экрана.

9. В батальоне «Донбасс» «непонятки». Никто не может понять, кто кем командует [Электронный ресурс] // SearchNews. – 23.02.2015. – Режим доступа: <http://searchnews.info/ukraine/60888-v-batalone-donbass-neponyatki-nikto-ne-mozhet-ponyat-kto-kem-komanduet.html>. – Загл. с экрана.

10. У Фейсбучі ретельно стежать за Україною, – експерт із нових медіа [Електронний ресурс] // Агенція регіональної інформації та аналітики Galinfo. – 25.02.2015. – Режим доступу: <http://galinfo.com.ua/news/186381.html>. – Назва з екрана.

11. Информационные войны: боты и тролли строчат без выходных [Электронный ресурс] // Новостное агентство «Харьков». – 24.09.2014. – Режим доступа: <http://nahnews.com.ua/86928-informacionnyye-vojni-boty-i-trolli-strochat-bez-vyходных/>. – Загл. с экрана.

12. Справа державної безпеки (нотатки з парламентських слухань «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні») [Електронний ресурс] // «З.С.». – 8.08.2014. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/sprava-derzhavnoji-bezpeki-notatki-z-parlamentskikh-sl/>. – Назва з екрана.

13. Злодії нашого часу. В Україні зростає кількість крадіжок грошей з банківських карток [Електронний ресурс] // Корреспондент. – 14.01.2014. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/financial/3284906->

korrespondent-zlodii-nashoho-chasu-v-ukraini-zrostaie-kilkist-kradizhok-hroshei-z-bankivskykh-kartok. – Назва з екрана.

References

1. Kastel's, M. (2007). Internet – halaktyka [Internet – Galaxy], 47. Kyiv: Vakler [in Ukrainian].
2. Kastel's, M. (2007). Internet – halaktyka [Internet – Galaxy], 48. Kyiv: Vakler [in Ukrainian].
3. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., & Popyk V. I. (2014). Sotsial'ni merezhi iak instrument vzaiemovplyvu vlady ta hromadians'koho suspil'stva [Social media as a tool for mutual government and civil society], 27. Kyiv [in Ukrainian].
4. Tykhomyrov, O. O. (2011). Protydiia kiberzlochynnosti iak skladova derzhavnoho zabezpechennia informatsijnoi bezpeky [Combating cybercrime as part of the state of information security]. Pravo Ukrainy: iuryd. zhurn. – Right Ukraine: Law Journal, 4, 252–259 [in Ukrainian].
5. Savchuk, N. V. (2009). Kiberzlochynnist': zmist ta metody borot'by [Cybercrime: the content and methods of struggle]. Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky: zb. nauk. prats'. [Theoretical and Applied Economics question: Collected Works]. 19, 338–342 [in Ukrainian].
6. Babenko, A. M. (2013). Kiberzlochynnist' iak chynnyk nehatyvnoho vplyvu na kryminohennu sytuatsiiu u rehionakh [Cybercrime as a factor in the negative impact on the crime situation in the regions]. Bezpeka informatsii – Information Security, 2, 112–117 [in Ukrainian].
7. Chernihivschyna hotuiet'sia do informatsijnoi vijny z Rosiieiu [Chernihiv region preparing for information war with Russia]. Chernihivs'ka oblasna derzhavna teleradiokompaniia – Chernihiv Regional State TV and Radio Company. chodtrk.com.ua. Retrieved from <http://chodtrk.com.ua/?p=16961> [in Ukrainian].
8. Opasnosti napadenija na Mariupol' net [There is not danger of attack in Mariupol]. segodnya.ua. Retrieved from

<http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/opasnosti-napadeniya-na-mariupol-net-549684.html> [in Russian].

9. V batal'one «Donbass» «neponjatki». Nikto ne mozhet ponjat', kto kem komanduet [There are misunderstandings in the battalion «Donbass». No one can understand, who commands who]. searchnews.info. Retrieved from <http://searchnews.info/ukraine/60888-v-batalone-donbass-neponyatki-nikto-ne-mozhet-ponyat-kto-kem-komanduet.html> [in Russian].

10. U Fejsbutsi retel'no stezhat' za Ukrainoiu, – ekspert iz novykh media [Facebook carefully monitor the Ukraine – expert on new media]. galinfo.com.ua. Retrieved from <http://galinfo.com.ua/news/186381.html> [in Ukrainian].

11. Informacionnye vojny: boty i trolli strochat bez vyhodnyh [Information warfare: bots and trolls scribble without weekends]. nahnews.com.ua. Retrieved from <http://nahnews.com.ua/86928-informacionnye-vojny-boty-i-trolli-strochat-bez-vyodnyx/> [in Russian].

12. Sprava derzhavnoi bezpeky (notatky z parlaments'kykh slukhan' «Zakonodavche zabezpechennia rozvytku informatsijnoho suspil'stva v Ukraini») [The matter of national security (notes from the parliamentary hearings «Over-legislative provision of information society development in Ukraine»). uaforeignaffairs.com. Retrieved from <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/sprava-derzhavnoji-bezpeki-notatki-z-parlamentskikh-sl/> [in Ukrainian].

13. Zlodii nashoho chasu. V Ukraini zrostaie kil'kist' kradizhok hroshej z bankivs'kykh kartok [Thieves of nowadays. The number of thefts of money from bank cards are growing in Ukraine]. ua.korrespondent.net. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/business/financial/3284906-korrespondent-zlodii-nashoho-chasu-v-ukraini-zrostaie-kilkist-kradizhok-hroshei-z-bankivskykh-kartok> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.04.2015.

Svetlana Gorovaya

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Specific of the Library Completing in the Conditions of Activation of Informative Criminality

The main problems associated with actualization topics of cybercrime in connection with the active development of informational and telekomunikatsiynih technologies, access to the production and use of information resources in all people, including those who are prone to delinquency in the context of what appears such a thing as hacking, cyber-terrorism, which contributes to informational processes unlawful elements negatively affecting the development of the national information space of Ukraine.

Today, information security interests dictate the need for continuous monitoring of all sources of information production, timely response to potential threats to information related to the introduction of the public circulation of the new information. Poor information on the content, harmful and dangerous for society to influence public opinion immediately after its introduction into the system of societal communication.

With the new information modern information technologies provide opportunities for long-term impact of information on the subject of information attacks by promoting the introduction of relevant information to the database, including the library, the system informatsiynih sovereign nation or state resources.

Accordingly, this article discusses the characteristic manifestations of cybercrime in today's information, the definition of its main threats to the information society development, for the acquisition of socially significant information resources of library collections.

Keywords: cybercrime, hackers, acquisition, information space, harmful information, library funds.

Светлана Горовая

Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Специфика библиотечного комплектования в условиях активизации информационной преступности

Рассматриваются основные проблемы, связанные с актуализацией темы киберпреступности в связи с активным развитием информационных и

телекоммуникационных технологий, доступом к производству и использованию информационных ресурсов всех категорий населения, в том числе и тех, которые склонны к правонарушениям, в контексте чего появилось такое явление как хакерство, кибертерроризм, что вносит в информационные процессы противоправные элементы, негативно влияя на развитие национального информационного пространства Украины.

Сегодня интересы информационной безопасности диктуют необходимость постоянного мониторинга всех источников информационного производства, своевременного реагирования на возможные информационные угрозы, связанные с введением в общественный оборот новой информации. Некачественная по содержанию информация, вредная и небезопасная для общества, влияет на общественное мнение сразу же после введения ее в систему существующих в обществе социальных коммуникаций.

С помощью новой информации современные информационные технологии создают широкие возможности для длительного информационного воздействия на объект информационной атаки путем содействия введению соответствующей информации в информационные базы, в том числе библиотечные, в систему суверенных информационных ресурсов нации или государства.

В этой статье рассматриваются характерные проявления киберпреступности в условиях современной информатизации, определение ее основных угроз для информационного развития общества, для комплектования общественно значимыми информационными ресурсами фондов библиотек.

Ключевые слова: киберпреступность, хакеры, комплектования, информационное пространство, вредная информация, библиотечные фонды.